

אהלי שביעית

שביעית פ"ז מ"ג מ"ד

פרשת לך-לך • גליון 4

הודעה דחופה

הדפסת והפצת גליונות אהלי שביעית כרוכים בעלויות גבוהות מאוד [למעלה מ 10,000 ₪ בשבוע!!] ולע"ע לא נמצא מי מנדיבי העם שיטול על שכמו ענין גדול זה.

ועל כן אנו פונים - כמוצא אחרון - לכלל הציבור הנהנה מגליון זה בקריאת קודש לבוא לעזרת ה' בגבורים ולעזור במימון הדפסת הגליונות מדי שבוע ע"י חתימת הוראת קבע למשך שנת השמיטה.

ניתן להקדיש את לימוד המשניות לע"נ וכדו'

לתרומות בחו"ל טל: 13479092906

בתקוה שלא נזדקק להפסיק את הדפסת הגליון

מערכת אהלי שביעית

דבר שביעית

רבינו מרן הגר"ד לנדו שליט"א

סחורה בתערובת דמאכלות אסורות

בר"ש פ"ז מ"ג מבואר דאין איסור סחורה ע"י הבלעה" [ובחזו"א סי' י"ג סוס"ק כ' תמוה שם בפ"י ענין הבלעה שכתב שם בר"ש, ונראה דרק על קדושת שביעית קשיא ליה, אבל לענין סחורה ניח"ל דתהני הבלעה דמכירה בב"א, ואולי גם לרש"י שהביא שם מותר, ומיהו לרש"י אין מקור לדון להיתר בזה, ועכ"פ בהבלעה דהשביעית ניתנת במתנה אע"ג דאם לא יסכים לקנות האחר במחיר שקצב לא יתן לו במתנה את השביעית ל"ח סחורה ושרי].

ולפי"ז אפשר לקנות פירות שביעית בשוק בהבלעה של דברים שאינן קדושים, או אפילו אגב הכלים בהם נמצאים פירות שביעית כגון בקבוקים וכיו"ב, ובזכרוננו שראיתי בספר ציץ הקדש בשם

»»»

א כתב שם הר"ש, אם ליקט לעצמו וחבירו ליקט לעצמו ומכר אותן ב' חלקים בב"א מותר דהוי כעין הבלעה כדאמר (סוכה ל"ט א') מבליע דמי אתרוג בלולב אע"ג דמיירי התם לענין דמי פירות שביעית לע"ה ה"נ לענין סחורה הוי כמבליע שלו בשל חבירו. ב פר"ש דהא דאמר מבליע דמי אתרוג בלולב היינו שלוקח שניהם בב"א ואינו מיוחד דמים לזה ולזה, והדר

שי"ח שביעית

רשכבה"ג רבינו מרן שה"ת שליט"א

ש. הנה בסדר השביעית שנדפס ע"י הרה"ח ר"ז שפירא ז"ל אות ז' כתב בזה"ל ובמקום שאפשר, ישתדל לקנות רק אצל אלה שמוכרים פירות שביעית בדרך המותרת, מיהו, אם המוכר עובר במכירת הפירות על איסור סחורה אין הפירות נאסרים עכ"ל, וממש"כ ובמקום שאפשר ישתדל וכו', משמע שאין איסור גמור על הקונה, כשקונה פירות שביעית הנמכרים באיסור סחורה, וצ"ע דבסדר השביעית הנדפס בספר חזו"א [שביעית סי' כ"ו] אות ה' כתב דאם לקח הרבה וקבע על סחורתן אסור, ואסור ליקח ממנו ע"כ, ולכא' מלשון זה נראה דיש איסור גמור על הלוקח לקנות ממנו, וראיתי בדרך אמונה שהעתיק רבינו שליט"א גם למש"כ החזו"א בספרו וגם למש"כ הר"ז שפירא ז"ל², ומשמע קצת שדעתו לחלק בין מוכר העובר

»»»

1 ע"י דרך אמונה פ"ו סק"ב וז"ל ואסור גם ללוקח לקנות ממי שעובר על איסור סחורה ע"כ, ובצהה"ל סק"ב ציין ע"ז וז"ל ע"י בחזו"א סדר השביעית אות ה', גם העידו בשם מרן שנשאל אם יש היום הקנס שלא לקנות מחשוד (ע"י לקמן פ"ח הי"ד), והשיב דאף אם נימא דלא חל הקנס, מ"מ הקונה עובר בזה שמשותף באיסור סחורה או משום לפני עור, ומו"ח שליט"א כתב בתשובה [קובץ תשובות ח"א סי' רל"ב אות ג'] דאיסור סחורה אם חל גם על הקונה פליגי בזה רבוותא, הנודע ביהודה קמא אהע"ז סי' ע"ז סובר בפשיטות דאין איסור על הלוקח, ומאידך המקנה קידושין נ"ב פשיטא ליה דאין שום הבדל בין המוכר ללוקח, וכן דעת הגאון מהרי"ץ הלוי ז"ל בנודע

לזכות החפץ בעילום שמו

לע"נ הרה"ח ר' חיים ב"ר יהוסף לאקס ז"ל נלב"ע ו' חשון ת.נ.צ.ב.ה.
תרומת ידידנו החפץ בעילום שמו ויאלימסבורג

שי"ה שביעית

רשכבה ג' רבינו מרן שה"ת שליט"א

באיסור סחורה, דאז יש איסור גמור על הקונה, לבין מוכר המוכר במשקל ומנין, דאז על הקונה להשתדל במקום שאפשר שלא לקנות ממנו, ולכא' בלשונו של הר"ז שפירא משמע דבכל ענין שעובר המוכר באיסור סחורה הדין כן.³

ת. כמדומה שבשעת הדחק נטה להקל.⁴

ביהודה עכ"ל, ובגליונות כת"י כתב רבינו שליט"א העירוני דבמאירי סוכה [ל"ט א'] כ' שאסור לקנות פירות שביעית מעם הארץ שמה של שביעית הם, והוא נעשה על ידינו סוחר בהם, ומשמע מדבריו שאיסור סחורה אינו חל על הקונה ע"כ, ועי' בחוט שני שנקט כדעת הנודע ביהודה דאין איסור סחורה כי אם על המוכר בלבד, וזה עפ"י מה שביאר שם דגדר האיסור אינו עצם מעשה המכירה, אלא מה שמשתמש בפירות שביעית כדי להרויח על ידם כסף, ולא ניתנו פירות שביעית אלא להשתמשות של אכילה ולא להשתמשות אחרת, ולזה י"ל דדוקא המוכר עובר שמשתמש ומנצל את פירות השביעית כדי להרויח על ידם ממון, אבל הקונה אדרבה קונה את הפירות כדי לאוכלם בקדושתם, וכ' דאין לומר דגם הקונה עובר משום שהוא שותף במעשה המכירה, מאחר דאין איסור הסחורה מחמת עצם מעשה המכירה וכמשנ"ת, רק מחמת שמשתמש בפירות כדי להרויח על ידם, וזה שייך רק במוכר ולא בלוקח, ומיהו הא מיהא יש לאסור על הלוקח לקנות משום לפני עור, וביותר באופן זה שיש לו שייכות עם עצם העבירה, וכ' עוד דבאופן שהמוכר יכול למוכרם לאחר, יש לדון בו אם איסורו מן התורה ע"ש באורך.

2 עי' בדרך אמונה שם סק"ג על מש"כ הרמב"ם שם הל' ג' דכשמוכרין פירות שביעית, אין מוכרין אותן לא במדה ולא במשקל ולא במנין, כדי שלא יהיה כסוחר פירות שביעית וכו', וז"ל וכן אסור למכור פירות שביעית באריזה שדרך למוכרם כך כל השנים, ובמקום שאפשר ישתדל לקנות רק אצל אלה שמוכרין כדון, מיהו אף אם המוכר עובר אין הפירות נאסרים עכ"ל, ובצה"ל סקנ"ח ציין ע"ז לקונטרס רז"ש בסדר השביעית אות ז', וממה שהעתיק רבינו שליט"א לשון זה בהאי דינא דאין מוכרין במדה משקל ומנין, למד השואל שדעת רבינו שליט"א דרך לענין זה אין איסור גמור על הלוקח, ורק במקום שאפשר ישתדל וכו', ויש לפרש דחלוק דינו ממוכר העושה סחורה בפירות שביעית שהוא איסור דאורייתא, דדרשינן לאכלה ולא לסחורה, ועי' בדרך אמונה סק"א דהרמב"ן [בס' המצוות] חשבה בין מ"ע והעובר ע"ז עובר על לאו הבא מכלל עשה, ולא דמי למוכר באופן שמוכר למכור אך מוכר במדה משקל ומנין שאינו אלא מדרבנן, גם י"ל דאיסור זה למכור במידה לא שייך כי אם אצל המוכר, וכמש"כ הרמב"ם שהוא כדי לעשות היכר שלא יהיה כסוחר בפירות שביעית, ואין האיסור במעשה המכירה כי אם בצורת הכנת הפירות למכירה.

3 לא הבנתי היכן ראה השואל דבלשונו של הר"ז שפירא משמע דבכל ענין שעובר המוכר באיסור סחורה הדין כן, ועי' שם ש"כ וז"ל אסור למכור פירות שביעית באריזה, שדרך למוכרם כך כל השנים, וכן אסור למוכרם במדה מנין ומשקל, (ובמקום שאפשר, ישתדל לקנות רק אצל אלה שמוכרין פירות שביעית בדרך המותרת, מיהו אם המוכר עובר במכירת הפירות על איסור סחורה אין הפירות נאסרים) עכ"ל, וממש"כ שישתדל לקנות אצל אלה המוכרים בדרך המותרת, יש לדקדק להיפך דלא קאי על עיקר איסור סחורה, רק על הדרך בו נמכרת הסחורה, בזה הוא דישתדל לקנות אצל אלה המוכרים כדון, ואפשר שדקדק ממה שמסיים מיהו אם המוכר עובר וכו' ומשמע ליה דאף ע"ז קאי בתחילה וקאמר דבמקום שאפשר ישתדל.

4 יש לפרש דהכוונה כנ"ל שבשעת הדחק נטה להקל לקנות מן המוכר בהיתר, אף שאינו מדקדק למכור בדרך המותרת, דהיינו שאינו מדקדק למכור באומד בלא מדה משקל ומנין, אבל היכא דהמוכר עובר על איסור סחורה אין לקנות ממנו אפי' בשעת הדחק, ומן הטעם הנ"ל שאף הוא עובר לפי שמשותף באיסור סחורה או משום ולפני עור וק"ל.

דבר שביעית

רבינו מרן הגר"ד לנדו שליט"א

הגר"ל דיסקין להתיר סחורה ע"י הבלעה,¹ ואפילו במשומר יותר כשם שמתנה מותרת במשומר אי נימא דמשומר שרי באכילה.

וכן בדברים שיש בהם תערובת שביעית יתן המעות עבור אותו החלק שאין בו קדו"ש, ופשוט דלא דמי איסור סחורה דשביעית לאיסור סחורה דמאכלות אסורות דאסור גם בתערובת איסור [אף שאין מקבל דמים עבור האיסור] כדמוכח בר"ש שם בשם הירו' דרך באיסור דרבנן שרי אבל באיסורי דאורייתא אסור,² דהתם קפידת התורה שלא יסחור בדבר שאסור לאכלו³ אבל הכא אין איסור סחורה אלא בדבר הקדוש שבביעית ולא בדבר שא"א לו לאכלו אלא בקדושת שביעית, וז"פ.

אמירה לעכו"ם בקונה סחורה מגוי

איסור סחורה למוכר ולא לקונה⁴ ולכך שרי מגוי, עי' אי שייך כה"ג אמירה לעכו"ם שבות (אי נימא דגם בשאר איסורים איכא⁵, ושביעית אע"ג דכשבת היא⁶ מ"מ היינו רק לענין עבודת קרקע ודו"ק), ויל"ח⁷, ועי' בקונה

בענין מה שנסתפק מרן הגר"ד שליט"א אי שייך בספיחים אליבא דר"ע איסור סחורה כיון דבלא"ה אסורים באכילה, לכא' הדברים מפורשים בתוס' קידושין ב' ב' (ד"ה אתרוג) דאסורין באכילה וכו"ש לסחורה, ובוודאי חסר בדברי מרן שליט"א ביאור הספק, ואודה לכם אם יבוא השלמת הדברים. **בברכה ברוך דב דיסקין**

תשובת רבינו מרן שליט"א (בע"פ)

באמת כן הוא כמש"כ כנ"ל דהדברים מבוארים בתוס' הנ"ל¹, וכמש"כ להוכיח דפירות שביעית דהוו איסורי אכילה לא פקעה מהם קדושתם.²

1 והוסיף בזה, דצריך לבאר מש"כ התוס' דאסורים באכילה וכש"כ בסחורה, הא בדין ספיחין לא נאמר דאסורין בסחורה, רק דאסורין באכילה (או בכל הנאה), והא דאסורים בסחורה הוא מדין פירות שביעית ולא מדין ספיחין.

2 עוד הוסיף כי בעבר עמד בדברי התוס' הנ"ל דיש לפשוט ספק זה מדבריהם. ונמצאו הדברים כתובים בקובץ 'והאר עינינו' (תשע"ה) עמוד מ"ח אות ב' להוכיח מדברי התוס' כנ"ל.

מגוי סחורה במאכלות אסורות³, ואפשר דכל מוכר לאו אדעתא דקונה קעביד, ולאו שם אמירה לעכו"ם עלה, ונראה יותר משום דל"ש איסור בישראל האומר כה"ג⁴, וא"כ חמורין אף אי נימא דבישראל אסור הנ"ל⁵, [ולטעמא קמא דו"ק⁶]. יל"ע בית מאיר יו"ד קס"ח ס"ז וברע"א שם, ול"ע.

במקו"א כתב ע"ז רבינו:

אין זה ספק דא"כ מ"ט שרי לקנות פרות שביעית מגוי, בלאו טעמא דמשומר, עי' יבמות קכ"ב א' לפירוש רבותיו דרש"י⁷, וע"כ דליכא אמירה לעכו"ם שבות רק בגוונא דעבר ישראל (רשום עוד ונמחק). ועי' כה"ג ברביית, ועי' בית מאיר יו"ד ס' קס"ח ס"ז וע"ש ודו"ק, (ועי' בגירע"א בשם אחרונים ול"ע).

תימא דמ"מ הלא נתפשין הדמים בקדושת שביעית כנגד שיווי האתרוג ולמה היא מותר, ורש"י פירש דיתן דמים יתירם בעד הלולב עד שיתן לו אתרוג במתנה. ג הוא בס"ט"ו. ד דחילית אסורה משום דיש בה תערובת יין האסור מדרבנן, ומבואר בר"ש דמשום דאיסורו מדרבנן להכי מותר בסחורה כמבואר בירושלמי, אבל בדבר האסור מדא' אסור לסחור בו אף כה"ג דהוי בתערובת. ה ותערובת זו שיש בה תערובת איסור, אסור לאוכלה, וע"כ אסור לסחור בה. ו וע"כ אע"פ דאיהא נאכלת אלא בקדושת שביעית משום תערובת שבה, מ"מ אין איסור סחורה אלא בדבר הקדוש בקדו"ש גופיה, ולא בדבר שצריך לאכולו בקדו"ש. ז כ"כ בנב"י קמא אהע"ז ס' ע"י, ובכפופת תמרים סוכה ל"ט א' תוס' ד"ה וליתיב ליה, ואולם יעוי' מקנה קידושין ג' א' ד"ה גמ' ש"מ המקדש וכו' דכתב דאיסור סחורה על משום דהקונה. ומ"מ לקנות מגוי מותר ובלהלן. ח עי' ב"מ צ' א' איבעיא להו מהו שיאמר אדם לנכרי וכו', וברא' שם. ט דאמירה לעכו"ם שבות, יעוי' תוס' ב"מ צ' א' ד"ה אבל, ובמהר"ם שם, ועי' מהרש"ל שם. י דאיסור סחורה הוא משום דניתנה לאכילה ולא לסחורה, ועכו"ם שלא ניתנה לו לאכילה ליכא במכירת פירותיו משום איסור סחורה, ול"ה אמירה לעכו"ם. יא דטפי י"ל דכיון דלדידיה לא הוי מאכלות אסורות, לית ביה משום אמירה לעכו"ם. יב דישאל נמי אי הוי מותר לו לאוכלם לא היה איסור לסחור בהם. יג עי' ס"ב א' החמרין דאף אם הישראל עשה המכירה בפירות אלו שהם של נכרי שהסחורה נעשית עבור הנכרי. יד עי' משום דאסור עושין עושין מלאכה בפירות שביעית שכן שביעית, ופי' גמ' שם דקנסו אותם חכמים, ועי' חו"א י"ג ס"ק י"ט משום דאסור להשתכר בפירות שביעית (ועי' ש"ס י"ז). ולהאמור אף א"נ דבישראל אסור, ה"נ דבגוי מותר ולית ביה משום אמירה לעכו"ם דל"ש איסור בישראל האומר כה"ג שמרוויח לעכו"ם. שגם אם יחמר בעצמו וישתכר נכרי מותר, ול"ש איסור אמירה בדבר שהוא עצמו מותר. – בגליון חו"א ס"ג ס"ק י"ז כתב הגר"ד. ל ד"ה ובתוס' ומ"מ נראה דמותר לומר לפועל לקוט ל"י יוקה היום ולא אסור אלא פועלים הרבה. עי' ס"ק י"ט [ונ"מ לגוי ועי' אי שייך כה"ג אמירה לעכו"ם שבות (אי נימא דגם בשאר איסורים איכא ושביעית אע"ג דכשבת היא מ"מ היינו רק לענין עבודת קרקע ודו"ק)] דלישראל השולח ליכא כה"ג האי איסורא. יז יבמות קכ"ב א'. עובד כוכבים שהיה מוכר פירות בשוק ואמר פירות הללו של ערלה הן של נטע רבעי הן לא אמר כלום לא נתנון אלא להשביח מקחו. ובפירוש של עזיקה הן, פירש רש"י בשם רבותיו מפרסם מעוק וגרד סביב לו לשומרו והיא שנת שביעית, וכ"פ התוס' שם ד"ה של, ובסוכה ל"ט ב' ד"ה ברא', ובאור התוס' בזה דמשומר אסור ולא כמש"כ רש"י שם דמשומר מותר, וק' דאפילו משומר מותר מ"מ אסור לקנות מהנכרי משום דהגוי משתכר ע"י בפירות שביעית, אלא וודאי אין בזה משום אמירה לעכו"ם שבות. ועי' חו"א י"י ד"ד

משנת שביעית

המשך משנה ג'

ולא יהיה לוקח ירקות שדה ומוכר בשוק, אבל הוא לוקט ובנו מוכר על ידו. לקח לעצמו והותיר, מותר למוכר.

הר"ש פירש דהכוונה שלא יהיה לוקט ע"מ למכור בשוק, דללקט לאכלה אמר רחמנא ולא ללקט לסחורה דהיינו למכור, אבל מותר ללקט ובנו מוכר במקומו בשוק, ומבואר עוד בדבריו דבנו דקטני לאו דוקא וה"ה דאחר יכול למכור. וכתב הרש"ס הטעם דכיון דהוא לא לקטן ולא טרח בהם בזול זבין להו, וא"כ ההיתר הוא משום דל"ה דרך סחורה, ובחזו"א (י"ג י"ז) פירש דהכוונה דנותן לבנו במתנה, דבכה"ג דלוקט ע"מ ליתן במתנה ל"ה סחורה, והבן שקיבל מתנה מותר לו למכור דהוי כנודמנו לו.

ובקה"י (סי' כ' אות ב') כתב לפרש דכשבנו מוכר אין האב עובר על איסור סחורה משום דאשלב"ע, ואין להקשות דא"כ איך המכירה חלה כלל לפי השיטות דבשלד"ע עצם השליחות בטלה, דבזה א"צ לדין שליחות אלא כיון דהסכימו הבעלים שיקנה, קונה הלוקח וחל המקח. ומשמע מדברי הקה"י דזהו הטעם להא דאינו עובר איסורא במכירת בנו, דאין האב מקנה אלא נותן רשות וגם הבן לא קעבר איסורא משום דאינו מקנה דל"ה ידידה. אלא דהך מילתא לכא' תליא בפלוגתא דהקצוה"ח והנתיבות בסי' רמ"ד (סק"א וסק"ב) אם במו"מ בעינן לאיתויי לדין שליחות או דממילא נקנה למקבל והשליח מעשה קוף בעלמא קעביד, ועיין באבן האזל (פ"ב משכנים ה"י) מש"כ בביאור דבריהם. ואם נפרש דחשיב כמו דאיכא דעת מקנה לאחר זמן לכאן נמי חשיב כמו דהמשלח הוא המקנה, [אמנם בדברי הרש"ס נראה ביאור אחר וכש"נ דלא חשיב דרך סחורה בהכי, או כש"כ החזו"א דנותן במתנה לבנו והבן מוכר דהוי כנודמנו לו].

והנה בדברי הר"ש נראה דהלוקט ע"מ למכור הוא בעצמו, אסור מה"ת מדין לאכלה ולא לסחורה [ודלא כשיטת הגר"א דהלוקט ע"מ למכור נמי שרי], אמנם בלשון הרע"ב נראה דהוי רק איסור דרבנן, ממש"כ ולא יהא לוקח, כלומר לוקט ומוכר בשוק דנראה כסחורה. וכ"ה לשון הרא"ש שכתב: ומוכר בשוק דנראה כסחורה כיון שלקטן למכור והוא בעצמו מוכר, הרי נראה להדיא דרך מדרבנן אסור בכה"ג, והיינו דעיקר האיסור הוא רק בלוקח כדי להרויח, אבל רבנן אסרו גם הלוקט ע"מ למכור משום דמיחזי כסחורה.

ויעוי' בהמשך דברי הר"ש שכ': ואפשר שבקונה כדי להרויח כגון הקונה מחבירו בזול כדי למכור ביוקר אסור דהיינו סחורה, וכ"ה הלשון בתוס' סוכה (דף ל"ט ע"א), וצ"ע מה הלשון "ואפשר" הא לכאורה זה פשוט יותר, [דהרי הלוקט ע"מ למכור להרא"ש הוי רק איסור דרבנן ולהגר"א ליכא כלל איסור, וא"כ לכא' בשיטת הר"ש דגם בכה"ג אסור, צ"ל דבאופן דקונה ע"מ להרויח ודאי אסור]. ובחזו"א (סי' י"ג סקי"ז) פירש דברי הר"ש דכוונתו דאפשר דבכה"ג אסור גם בקונה כדי שימכור בנו (וכן פירש בס' שערי אמונה), אמנם בדברי ור"ש והתוס' לא הוזכר הך מילתא, דבאים לחדש אפי' למכור ע"י בנו. ויעוי' בדברי הרש"ס שכ' דהאי לוקח ל"ד דאפי' שלוקטן כדי למכרן אע"פ שלא לקחן אסור כגון דמחזר לעשות מעשה תגרות וסחורה, מבואר בדבריו דלוקח ודאי דהוא כן אלא דאיכא חידוש דגם לוקט ע"מ למכור חשיב כסחורה, אבל מלשון הר"ש והתוס' בסוכה האי לוקח היינו לוקט, ובהמשך דבריו כ' ואפשר דקונה כדי להרויח אסור, משמע דפירש דמתני' איירי דוקא בלוקט.

וביארזו הלומדים דממש"כ הר"ש דללקט לאכלה אמר רחמנא ולא ללקט לסחורה משמע דנקט דיסוד דין סחורה הוא דין בלקיטה דלא ילקט לסחורה, ולכן לא פשיטא ליה דאסור, ודן מה הדין בקונה כדי להרויח וחדש דאפשר דגם בכה"ג אסור, אבל עיקר הדין הוא בלקיטה שלא תהא לסחורה. ולפי"ז ל"ד איסור סחורה בשביעית משאר מאכלות אסורות דהוזכר במתני' וע"ז כתב הר"ש דמשמע דגם בקונה כדי להרויח אסור ובזה משכח"ל דכל הני דמתני' שווים. ויעוי' בפירוש הגרי"פ לספהמ"צ לרס"ג (ח"א עשה ס"א עמ' רס"ט ר"ע) שהאריך בזה דהר"ש והתוס' דרשו דקרא דלכם לאכלה קאי על קרא דלא תקצר ולא תבצרו, דהקצירה תהא לאכלה ולא לסחורה, יעוי"ש שהאר"י בכ"ז. [כן העירו לפרש הגר"מ שיין

שליט"א והגרמ"ב קלינמן שליט"א].

והתוס' בע"ז (דף ס"ב ע"א) פירשו מתני' דלא יהא לוקט ולוקח למכור בשוק, שבשוק דומה יותר למשתכר בפירות שביעית, אבל יהא לוקט ובנו מוכר על ידו, ופירש בחזו"א (סי' י"ג

סקי"ז) דהתוס' פירשו דבנו מוכר על ידו היינו בשדה ולא בשוק דבזה ליכא איסור סחורה ורק בשוק אסור לסחור אפי' מעט, אבל בשדה שרי.

והגר"א בשנו"א פירש מתני' דדוקא הלוקח ע"מ למכור אסור אבל ללקט ע"מ למכור מותר (דלא חשיב דרך סחורה), ובנו מוכר על ידו דקטני היינו לרבותא [וכ"ה במלאכת שלמה בשם ה"ר יוסף]. ובחזו"א (סימן י"ג סקי"ז) נתקשה בדברי הגר"א דה"ד אי בשנותן לבנו במתנה א"כ מאי איירא בנו אפי' אחר נמי, ואי מקבל מתנה כלוקח א"כ בנו נמי ליתסר, ואי כשמוכר בשביל אביו אפי' אחר נמי לישתרי, וצ"ע. ולכא' צ"ל דבאמת מוכר בשביל אביו, אבל באחר נראה כמוכר לו ובבנו נראה דהוא בשביל אביו, ומש"כ הגר"א דנקט בנו לרבותא היינו דל"ד כשהוא בעצמו מוכר אלא ה"ה אביו, אבל אחר אסור למכור.

בהא דתנן במתני' "ירקות שדה", הביא התיו"ט דברי הכס"מ (פ"ו משמיטה ויובל הי"ב) דאם אינן ירקות שדה אסורים משום ספיחין, ולכן נקט ירקות שדה דאיירי בירקות שגדלו מאליהם בשדה וליכא בהו איסור ספיחין דאפי' בנו יכול למכור, ופירש החזו"א (ס"ג סקי"ז) דלא חשבינן לבנו כאחר. ויעוי' בדברי הר"ש לקמן פ"ט (מ"א) שכתב דהא דתנן הכא דהוא לוקט ובנו מוכר על ידו ולא אסירי משום ספיחין, איירי בגדלו בערב שביעית אלא דאית בהו קדו"ש משום דאזלי בתר לקיטה, אבל ספיחין ליכא כה"ג, [אלא דצ"ע דא"כ אמאי נקט ירקות שדה הרי ה"ה ירקות גינה], אבל הכ"מ קאי לשיטת הרמב"ם (פ"ד משמיטה ויובל הי"א) דחולק ע"ד הר"ש וס"ל דירקות שגדלו בשיטת ונלקטו בשביעית אסורים משום ספיחים, ולשיטתו כ' הכס"מ דהא דליכא הכא איסור ספיחים הוא משום דאיירי בירקות שדה. ומשמע מדברי הכס"מ לכא' דכל ירקות שדה ליכא בהו איסור ספיחין, וכ"כ הרש"ס (לקמן רפ"ט), אבל החזו"א (סי' ט' סקי"ז) חלק ע"ד וכ' דירקות שדה שמקיימין אותן אפי' לבהמה איכא בהו איסור ספיחין, ורק במינן הזולין שהוזכרו לקמן (רפ"ט) שאין רוב בנ"א זורעין אותן ליכא איסור ספיחין. ויעוי' ברמב"ם (פ"ד משמיטה) דלא הוזכר בדבריו היתר דירקות שדה לענין איסור ספיחין, ורק מינים שאין רוב בנ"א זורעים אותן, יעוי"ש בהל' ג', ושם בהל' ד' הביא היתר בד' שדות שאין בהם איסור ספיחין, וצ"ל דה"נ ירקות שדה איירי בהני שאין בנ"א זורעין אותן ולכן ליכא בהו איסור ספיחין.

ובמשנה אחרונה כתב לפרש במשנתנו דגם בירקות האסורים מדין ספיחין אפי' הוצרך התנא לאסור למכור מדין סחורה, וכ"כ במשנה אחרונה לעיל פ"ב (מ"י) דבספיחין איכא איסור סחורה, אמנם לכא' יש לדון דכיון דליכא דין לאכלה י"ל דגם ליכא איסור סחורה, עיין בחזו"א (סימן ט' סק"ו) שצידד דבספיחין ליכא איסור הפסד כיון דלית בהו דין לאכלה, אמנם הנה התוס' בקידושין (דף ב' ע"ב) כתבו דל"ע דספיחין אסורין באכילה כ"ש דאסורים בסחורה, וא"כ ודאי דלדידן אסורין בסחורה, [ובדברי התוס' מבואר חידוש דיסוד האיסור ספיחין לר"ע הוא משום הקדו"ש ולכן כ"ש דאסור בסחורה, ואכ"מ].

בעיקר הא דמבואר במשנתנו דאיכא איסור בסחורה, עי' ברמב"ם (פ"ו משמיטה ויובל ה"א) דאם רצה למכור מעט מפירות שביעית מוכר וכו', ומבואר בדבריו דבמעט ליכא איסור סחורה, ובכס"מ למד דכל פחות ממזון ג"ס חשיב מעט, ובחזו"א (סי' כ"ו סדר שביעית אות ו') כתב דהיינו שיעור מה דמניח אדם בביתו לימים מועטים. ובתורת זרעים כאן תמה בזה מהא דמבואר בירושלמי דאסור לקדש אשה בפירות שביעית דהוי כסחורה (אלא דבדיעבד היא מקודשת), והא ליכא בזה שיעור דמזון ג"ס. ולכא' צ"ל בזה בפשיטות עפ"ד הרמב"ן ר"פ השוכר את הפועל דאסור ליתן שכר הפועל בפירות שביעית גם באופן שניתותרו לפניו, דכיון דאין שם דמים הנתפסים בקדו"ש חשיב בכל גווי כסחורה, ולכן ה"נ הא דהתיר הרמב"ם למכור מעט היינו דוקא היכא דהדמים נתפסים בקדו"ש. דבזה

עיוני שביעית

הגאון הגדול ר' דניאל זולפסון שליט"א

פ"ז מ"ג לא יצבע בשכר שאין עושין סחורה בפירות שביעית, הנה נודע פלוגתת הנוב"י אה"ע"ז ע"ז ומחולתו הגר"י מהמבורג אי אף הקונה עובר באיסור סחורה וכדהסכים גם המקנה קידושין נב. להגר"י הנ"ל, או רק המוכר

כדעת הנוב"י (וערול"נ סוכה לט. ועיי"ש גם בכפ"ת) וביאור סברת הנוב"י ודעימיה דעיקר איסור סחורה הוא השתמשות בפירות שביעית שלא לתכלית שאמרה תורה לאכלה [ולשאר שימושים דהנאתם וביעורם שוה] ולא לשימושי סחורה, והאיסור על המוכר שהוא לבדו המשתמש ואילו הקונה אדרבה קונה עבור שימוש אכילה [ועי' בס' חוט שני שתפס בפשיטות כצד זה וביאורו באורך] ובד' החולקין צ"ל דכי היכי דנכלל בלאכלה אף ולא להפסיד נכלל בזה כל מעשה שהוא הפכי מייעוד פירות שביעית, ומאחר שאין המקח נגמר בלא הקונה חשיב שמשותף בשינוי ייעוד קדו"ש [ויל"ע אם יאסרו אף בקונה מגוי, ודו"ק], ויל"ד קצת דאף הגר"י והמקנה לא אסרו אלא בנידון דידהו בקונה אשה בפירות שביעית דבזה יסוד האיסור סחורה הוא במה שמהווה מפירות שביעית דבר שאין נתפס בו קדו"ש כרמב"ן בע"ז סב. (ועחז"א ס' י"ג סק"ג ד"ה ולהאמור), משא"כ במכירת פירות שביעית בדמים שנתפסים בקדו"ש, דבזה יסוד האיסור משום שמתנהג בדרך סחורה [ויש אופנים שאינו אלא מדרבנן], ובפרט בהחילוקים אי מוכר בעצמו או ע"י בנו [למשמעות הר"ש דהוי מדאורייתא וערא"ש] ומצינו בכה"ג שיטת הרמב"ם רפ"ו דלמכור מעט מותר דא"י דרך סחורה להעשיר [וגי' צורך ודרך אכילה לאכול דבר אחר בקדו"ש במעות שיקבל במקומם, ופעמים שאין לו צורך באכילת פירות אלו אלא במאכלים אחרים במקומם והכל הוא דרך אכילה ודו"ק, ומו"ר וצללה"ה באשר לשלמה ביאר דמה"ט אסור לקדש אשה בפירו"ש אף בפרוטה אף דלהרמב"ם מותר למכור מעט, וכמשה"ק בתורת זרעים, אולם חלוקים הם ב' אופני סחורה אלו וכו'נ"ל]. בכה"ג יל"ד דמודו המקנה והגר"י דעיקר דרך סחורה שייכא כלפי המוכר שהרי אין התוצאה בעצמותה אסורה אלא צורת ואופן הניהוג, ועי'.

ויש להוסיף דלפי פשטות לשון רש"י סוכה לט. ושם סוף מ: (ומא. ד"ה וביקש לגי' דידן) משמע דעיקר איסור סחורה לפי שענינה להצניע הדמים לאחר שביעית ולהתעשר ואילו דין שביעית להתבער בשביעית הן ודמיה, והר"ש במתני' תמה טובא דאיסור סחורה הוא אף בדברים שאין בהם ביעור וכדכתיב קרא לאכלה [וכה"ק התוס' בסוכה, אלא שלפי נוסח קוש' הר"ש לכא"ו לא יספיק תי' ערול"נ שם, דתי' הוא רק לפרש קודשיית הש"ס מלולב אך לכא"ו גם בלא ההוכחה מלולב תקשי דסו"ס קושטא הוא דאיכא איסור סחורה בכל קדו"ש דבכולהו כתיב לאכלה דווקא וכדהק' הר"ש], ושמא י"ל בד' רש"י לפי משמעות רש"י בפסחים נב: דלאחר זמן הביעור נאסרין באכילה דלפי"ז י"ל כמשנ"ת בשי' הרמב"ם דכל ייעוד שביעית אינו אלא להתחלק עם שאר הנבראים, שהם אוכלים מהשדות והאדם אוסף ואוכל או משתמש בדרך שימושי בני אדם, אבל סוג שימוש שמהותו הוא לאגור מעות ולהעשיר אינו צורת שימוש הדומה לשימושי אכילה דבעלי חיים, ויסוד האיסור בזה כיסוד האיסור לאכול לאחר הביעור, ולהכי אף בדברים שאין בהם ביעור זהו רק לפי שבמקרה אינם כלם בשדות אף אחר שביעית, אבל מהות השימוש שווה אף בהו לאכול ולהשתמש רק עם שאר הנבראים משא"כ סחורה שמהותה לאגור מעות לאחר שביעית, ודו"ק, ועדיין צ"ע והרחבה בשי' רש"י [ולפי"ז לשון רש"י בכורות לא: יתפרש בענין אחר והיינו דחיישין לתרי חששות, עיי"ש ה, וגם יל"ע לפי"ז בדברי רש"י בב"ק קא: בצביעה ובפני"י שם דלפי"ז צ"ל לכא"ו בנוסח אחר קצת, וגם יל"ע במקד"ד עמ' 433 שכתב באו"א בביאו"ד רש"י, ועיי"ע בחוט שני עמ' ער"ב בביאור כוונת רש"י וכמדומה שהוא דחוק], ועכ"פ לפי"ז מסתברא דלרש"י עיקר האיסור על המוכר שהוא המצווה בביעור והאיסור עליו שאינו משתמש בדרך אכילה המותרת, [ומיהו לפו"ר היה מקום לדון דעיקר דברי רש"י רק בהך סחורה דמהות איסורה בדרך העשרה ולהצניע ולא בדרך אכילה אבל באידך סחורה דרמב"ן ע"ז הנ"ל וכן בפורע חובו בדמי שביעית שמא מודה רש"י, וכעין חילוק הנ"ל בד' המקנה, אולם ערש"י מא. הנ"ל בקונה חלוק, אלא דיתכן דשאני בגד מבהמה טמאה, דהלבישה הנאתה וביעורה שוה כתוס' בב"ק קא: ד"ה שאני התם דמוכח דיש קדו"ש בבגד וי"ל דעדיף מבהמה טמאה, אך עדיין אין נראה כן בשי' רש"י עצמו בב"ק ובסוכה ועוד עי' בריטב"א סוכה מ. ד"ה ונותן לו אתרוג דאין קדו"ש בקניית חלוק ואכמ"ל, וילע"ע].

והנה מרן החזו"א הורה לאסור לקנות פירות נכריים אף אם המוכר סומך על ד' הבי' ברכ"י ופאה"ש דאין קדו"ש בשל נכריים, [אף דבפשוטו לא ס"ל לאסור סחורה להקונה, ולהאמור לעיל אף בד' המקנה והגר"י אי"ז פשוט בסתם מכירה, ועי' צה"ל פ"ו סק"י ב], ועיי"י בד"א בביאו"ה ל"סופ"ד מה שהביא מגיסו וצ"ל בזה וצ"ב, ושמא ר"ל דרך פלוגתת תנאי כצרת הבת לב"ש וכריתת עצים בשבת לר"א אמרינן אלו ואלו דא"ח ומ"ט פנים נמסרו בסיני, משא"כ כשנחלקו בכוונת הש"ס או בכוונת הראשונים, מאחר שלדעת מרן ז"ל האמת כמבי"ט ומהרי"ט ודעימיה הוי לפנ"ע, [ובפרט דמהרי"ט וחרדים כתבו דמרן הבי' בסוף ימיו חזר בו במקצת, ומיהו עיין ברכ"י יו"ד של"א] ומ"מ הוא מחודש, ובס' חוט שני (עמ' רע"ד) ביאר ההוראה באו"א דאף אי ליכא לפנ"ע בדבר שהאוכל סומך על המתירין, זהו רק כשמניח לפניו לאכול אבל במאכילו בידיים אינו כן [ועי' שעה"מ פ"ט מאישות הט"ו ושם הוא אף בהניח לפניו, ובריטב"א סוכה י: הנידון הוא להיפוך, עיי"ש], ואמנם הוסיף לדון דלפי"ז אף בחד עברא דנהרא יש לאסור במאכילו בידיים, אך שב ודחה זאת מדברי התוס' חגיגה יג. דמוכח דחד עברא מותר מדאו' אף במאכילו בידיים, ולפי"ז הסיק דבנידון דידן האיסור הוא רק מדרבנן עכ"פ באופנים שיכול המוכר למכור לאחר, [ולפי"ז צ"ל דאף שיש למוכר על מה לסמוך, מ"מ מצידו צריך להפרישו מאיסור כלשון תוס' בשבת ג. וכו"ש שלא לסייעו, ויש בזה חידוש, ולכא"ו לא מצינו בכה"ג מצוות תוכחה, וגם ערבות אפשר דליכא עכ"פ באופן שגם בלעדיו ימכור, ומיהו לפי' הריטב"א ב"מ ה: דאיי"ר בחד עברא ואפ"ה קרי ליה הש"ס שם לפנ"ע, משמע קצת מדרבנן נכלל בלפנ"ע, וכו"נ ברמ"א יו"ד קנ"א לאסור בכה"ג אף במכשיל גוי אף דליכא ערבות ותוכחה, ועיי"ש בש"ך ואכמ"ל, ומיהו בנידון דידן דעת לנכון נקל דרך מתוך הוראת מרן החזו"א לכלל הציבור בלי ספק שנתרבה ע"י זה עד למאוד ביקוש הציבור לקניה בדרך המותרת, וממילא נתמעטו טובא המוכרין שלא באופן זה, ואי"ז כשאר חד עברא דנהרא, זולת שהנידון על מקרה פרטי, ועי'].

והנה צד זה שהעלה מעיקרא בחוט שני לדון לאסור בכה"ג במאכילו בידיים אף בחד עברא, כבר דנו כן באחרונים וכמובא בס' יד מלאכי אות שס"ה בשם ס' משפטי שמואל שכ"כ, אלא דבפשוטו הוא נסתר באמת מהתוס' חגיגה הנ"ל שכתבו דאיצטריך קרא לאסור ללמד לגוי תורה בגוונא דיש גוי אחר שילמדנו מדין חד עברא ואין לאסור מדאורייתא משום לפנ"ע, [אלמא דאיתא להיתרא דחד עברא אף דמאכילו בידיים] וגם לכא"ו יש לסתור זאת מדברי הריטב"א ב"מ י: שכתב בתי' בתרא בהך דכהן שאמר לישראל צא וקדש לי אשה גרושה חשיב השליח כלאו בר חיובא הוא ואף שלכא"ו אסור מצד לפנ"ע, מ"מ תי' הריטב"א דנפק"מ כשיכל הכהן לקדשה בעצמו דהוי חד עברא, ומוכח דאמרינן כן אף שע"י הקידושין מאכילו איסור בידיים.

אכן נראה לדון בזה עפ"מ שייסד מרן הגר"ח ע"ח ס"י פ"א דאיכא תרתי בלאו דלפנ"ע במאכילו באיסור דכשהנכשל הוא שוגג איכא אף משום עצה שאינה הוגנת ואף במכשילו באיסור דרבנן עובר מדאו', ואילו כשהנכשל מזיד לא אסרה תורה מצד זה אלא משום שמשותף בעבירה, [ועי' קובה"ע בהשטות לס' מ"ח דמה"ט דנו קמאי אי לפנ"ע דע"ז יהרג ואל יעבור] ומה"ט ד' האמונ"ש שבפמ"ג יו"ד רס"י ס"ב דכשאין המכשיל מצווה בדבר ליכא לפנ"ע אף שהנכשל מצווה, ואסברה הגר"ח ע"ז דזהו רק כשהנכשל הוא מזיד דליכא משום עצה שאינה הוגנת, [ולכן דן האמונ"ש כן אף בישראל שמכשיל נזיר ולא רק בגוי, ופרט זה הוא שלא כהנודע בזה מהרב מפוניבו צ"ל].

והנה בהיתרא דחד עברא דנהרא נראה דהדבר מתחלק דכלפי העצה שאינה הוגנת דמזיק לחבירו, גדר חד עברא הוא דאינו עושה לו שום עוולה, שהרי בלא"ה יעשה כן, ואילו כלפי ההשתתפות באיסור נ' הגדר דבכה"ג אי"ז מתייחס להמכשיל מאחר שיהי' כן אף בלעדיו, ונ' מעתה דסברת המשפטי שמואל דבמאכילו בידיים גרע טפי היינו משום דבכה"ג אין לך התייחסות גדולה מזו להמאכיל דסו"ס נעשה בידיו ממש, ורק כשמסבב וגורם בלבד בזה נקטינן דבחד עברא אינו הגורם, ודו"ק, [ועד"ז י"ל בחי' הרידב"ז שביד מלאכי אות שס"ו דכשברור הדבר שישל אף בחד עברא אסור מדאו' והביאור בזה דבכה"ג מתייחס הדבר אל המכשיל טפי, ומדברי הרידב"ז מוכח ג"כ כמשפטי שמואל שבמאכילו בידיים אין לך וודאי גדול מזה] אך אה"נ מצד הב"א לחבירו אין לחלק, ומעתה את"ש כמין חומר דאי"ז נסתר מהריטב"א ב"מ, שהרי

משנת שביעית

הגאון הגדול ר' איתמר גרבוז שליט"א

המשך מעמ' א'

כל האיסור הוא מה דעושה דרך סחורה דל"ש במוכר מעט, אבל בפורע חובו או מקדש אשה דהוי סחורה משום דמרויח מהפירות אסור בכל גוון, ועיין בס' אשר לשלמה שהאר"ך בענין זה, [ומה"ט אם נימא דאסור לשלוח מנות בפירות שביעית דהוי כפורע חובו. וכמו שצייד בד"א פ"ו משמיטה (צהה"ל אות קכ"א) אסור אפי' במעט, דדין פורע חובו הוי אפי' במעט. אמנם בעיקר הדברים שמעתי ממור"ר מרן הגרא"מ שך זצ"ל (בחו"ד אדר תשמ"ח) דבמשלוח מנות לא חשיב פורע חובו דליכא חוב ממון, וכיון דהוי רק מצוה בעלמא לא חשיב פורע חובו בשביעית, ואכ"מ].

משנה ד'

לקח בכור למשתה בנו או לרגל ולא צריך לו, מותר למכרו.

כתבו הר"ש והרע"ב דהיינו בכור בע"מ, ועיין בתוס' חדשים דגם בכור תמים יכול למכרו (והיינו בזה"ז, ע"י ב"ק י"ב ע"ב) אבל כיון דתנן דלקחו למשתה בנו ע"כ דמיירי רק בבכור בע"מ.

והר"ש הביא תוספתא דבלבד שלא ימכרו אלא בדמים שקנה אותו, וכ"כ הרע"ב, ולפ"ז כ' הרש"ס דגם בשביעית דתנן לקח לעצמו והותיר מותר למכרו, היינו רק בדמים שקנה ולא ירויח. אמנם הרמב"ם (פ"ו משמיטה ה"ב) סתם בהאי מילתא, והרש"ס כאן כתב דס"ל דתנא דמתני' ס"ל דבכל ענין מותר, וכ"כ הפר"ח (יו"ד סי' קי"ז סק"ג), ולכן השמיט הרמב"ם חילוק זה משום דס"ל דלהלכה מותר בכל גוון.

צידי חיה ועופות ודגים שנודמנו להם מינים טמאים, מותר למכור.

וכתב הרא"ש (וכן הרע"ב) דילפי' מדכתיב בנבילה או מכור לנכרי, אלמא במזדמן לידו מותר, וכ"כ הר"ש לעיל מ"ג והתוס' בסוכה (דף ל"ט ע"א). והט"ז (יו"ד סי' קי"ז סק"א) כ' דלכא' מוכח מזה דאיסור סחורה הוי מה"ת דאל"כ איך אפשר להוכיח מקרא דמכור לנכרי דבנודמנו לו מותר. וע"ז כתב הט"ז את חידושו המפורסם דהיכא דאיכא היתר מפורש בתורה לא אסרו חכמים, ועיין בגליון הגרעק"א שם שציין שכ"כ הט"ז גם באו"ח סי' תרפ"ח, עיי"ש מה שציין עוד בזה וכן בגליון מהרש"א שם.

ובמל"מ (ספ"ח ממאכ"א) הוכיח מהא דכתב הרמב"ם דחלב מותר בסחורה מדכתיב יעשה לכל מלאכה, דאם כל האיסור הוא רק מדרבנן איך אפשר להוכיח מהקרא, ותירץ הגרעק"א (תש" ע"ב והועתק שם בגליון הרמב"ם) עפ"ד הט"ז דמה דמפורש בתורה להיתר לא אסרו חז"ל, עיי"ש בכ"ד.

והתיו"ט במשנה ג' תמה מהא דאיתא בבכורות (דף ו') דחלב שרי מדכתיב ואת חריצי החלב, ודחי בגמ' שם דילמא לסחורה, וע"ז דהא בדברים האסורים אסור לסחור, וכן תמה המל"מ שם, ותירץ המל"מ דחשיב כנודמנו לו דשרי סחורה, ועיין בחת"ס (יו"ד ק"ח ד"ה והנה בתיו"ט) מה שדן בזה דהרי רק לישי אבי דוד נודמנו ומותר לו למוכרם לנכרי אבל מי התיר לשר האלף ללוקחם ממנו ע"מ לסחור בהם [ועי' מש"כ בזה בתפא"י (בועז אות א')], וע"ע בחת"ס שם דדם מותר בסחורה משום דאיתקש למים, וה"ה אמ"ה, והובא בפ"ת שם סק"א ולכן חלב ודאי מותר מה"ת בסחורה.

ר"י אומר אף מי שנתמנה לו לפי דרכו לוקח ומוכר, וחכמים אוסרין.

כתבו הר"ש והרע"ב דרבנן ס"ל דרך לציידים הותר מפני שצריכים ליתן מס, ור"י מתיר בכל גוון, ומהרמב"ם בפיהמ"ש נראה דר"י בא להתיר דלא רק היכא דכבר ניצוד שרי אלא אף אם נודמן לפניו יכול לצוד (וע' מש"כ בזה בתוס' אנשי שם).

ובהא דהתירו בציידים משום המס שצריכים ליתן, עמד בתיו"ט דאם אסור מה"ת א"כ איך הותר מה"ט, וכי דאע"ג דאסור מה"ת אבל הדבר מסור ביד חכמים, ועוד ציין לדבריו בפ"ד דהיכא דהוי חיי נפש חשיב כמו פיקו"נ. ולכא' י"ל דלכו"ע בנודמנו לו הוי רק איסור דרבנן, ולכן בזה ודאי אמרינן דמשום מס התירו, ועיין בב"י (סי' קי"ז) דאפשר במקום שאין נוטלין מס מן הציידין נמי שרי דלא פלוג רבנן במילתיין ולפיכך לא חילקו הפוסקים בכך, עכ"ד, וכוננתו דהיכא דנודמנו ודאי הוי רק איסור דרבנן, ולכן בזה ודאי דיש להתיר משום דנותנים מס.

התם בלא"ה אין הישראל בר חיובא באיסור גרושה לכהן, וכיסוד האמונ"ש שבפמ"ג, ורק דקושי' התוס' והריטב"א ב"מ היינו מצד ב"א לחבירו, והיינו דאף להגרע"ע דבמזיד אינו כן, מ"מ י"ל דזהו לפי שהדבר ידוע לו ותלוי ברצונו ואולי עוד יתעשת ויבחר בטוב ואם לאו הרי הוא עושה לעצמו, אבל במאכילו בידיים דסו"ס רואה עכשיו שיצרו מסמא בפועל, אסור להזיקו בידיים בסם המוות, וכדברי ביה"ל ח"א סי"ג דבמאכילו בידיים מודה האמונ"ש [ואת"ש דלא תקשי לאמונ"ש מתוס' ב"מ ולא מקמאי יבמות פד: ולא מתוס' חגיגה, ולהמבואר י"ל דזהו רק מצד הב"א לחבירו אבל מצד ההשתתפות באיסור סו"ס המכשיל אינו מצווה ועי'], ומאחר שלאהמור כל קושי' התוס' וריטב"א רק מכח הב"א לחבירו, שפיר תי' הריטב"א בחד עברא, ובה ליתא לחילוק משפטי שמואל, ועד"ז י"ל אף בתוס' חגיגה דבפשוטו לאמונ"ש חשיב ישראל המלמדו כלאו בר חיובא, (ואי"ז כשאר גזל ואכמ"ל), ורק דס"ל לתוס' דבלאו דלפנ"ע אף כלפי עצה שאינה הוגנת נאסר אף להכשיל לגוי (ושלא כלשון החינוך בזה), והטעם לפי שאין הפסוק של לפנ"ע מתפרש לצדדים וכי היכי דבעבירה אסור לפנ"ע אף בגוי ה"נ בעצה שאינה הוגנת, וכלפי זה שפיר תי' בחד עברא, ודו"ק היטב.

[ובזה יתבאר היטב גם תי' קמא דהריטב"א ב"מ שתי' כרבא דרק אם בעל לבסוף עובר באיסור קידושין למפרע, וקשה דסו"ס לבסוף איגלאי דהוי דבר עבירה והוי לפנ"ע, ובפרט שמקדש על דעת ביאה, אך להאמור את"ש כמין חומר, שהרי כאמור קושי' הריטב"א לא היתה אלא מכח הב"א לחבירו, ומצד אידך דינא נקטינן כאמונ"ש, וכלפי זה רק במכשילו בידיים באופן שאין לו מקום לחזור בו הוי כמאכילו סם המוות לאסור אף במזיד, משא"כ ככה"ג דעדיין תלוי בו אם לבעול, ונמצא דב' התיו' בריטב"א בנויים על יסוד האמונ"ש, ושלכך הקוש' היתה רק מכח ב"א לחבירו וכלפי זה שפיר בב' התירושים, ודו"ק היטב].

ולפ"ז בנידון דידן [בקונה סחורה בפירות נכריים] שפיר יל"ד לאסור כהחזו"א אף בחד עברא דנהרא ומטעם דמאכילו בידיים, ואה"נ דלפי כל האמור היינו רק מצד ההשתתפות באיסור סחורה ולא מצד עצה שאינה הוגנת (וגם בלא"ה יתכן דמאחר שהלה סומך על הב"י אין לאסור מצד עצה שאינה הוגנת, ועי', אבל מצד ההשתתפות שפיר י"ל לאסור מאחר שלדעת המכשיל הוא אסור, ובדעת שעה"מ הנ"ל משמע לאסור כן אף כשמניח לפניו, ועכ"פ במאכילו בידיים י"ל כן וככל הנ"ל], ולפ"מ שצייד במלמ"ל הלכ' מלווה ולווה פ"ד הב"ב דאם אין הנכשל יכול לעבור בעצמו אלא ע"י ישראל אחר שיכשילו לא חשיב חד עברא, הוי טעם נוסף לאסור, ונ' שגם סברת המלמ"ל שייכא טפי כלפי ההתייחסות וההשתתפות באיסור ולא כלפי הב"א לחבירו, ודו"ק, [ומיהו בח"ח פתיחה ללאוין באר מים חיים סק"ד נראה לכא' דלא פסק כהמלמ"ל עיי"ש].

[ויעו' במ"ב תקכ"ו סק"ב שכשאין החופר מסכים לחפור אם לא יתנו לו כסף מזומן אף שעבירה בידו יש ליתן לו, דיו"ט שני לגבי מת כחול שויוהו רבנן, ובקובה"ע ס' ע"ה סק"ב תמה מה יתיר איסורא דלפנ"ע, ויל"ד דס"ל למרן המ"ב דמאחר שמסביר לו הוי כמזיד ובמזיד ליכא איסור מצד עצה שאינה הוגנת והאיסור רק מצד ההשתתפות כמלאכת חוה"מ, וזה עצמו התירו לצורך מת, אלא שלפ"ז יתבאר דס"ל כן אף במאכילו בידיים ושללא כחילוק ביה"ל הנ"ל ודו"ק, ומיהו י"ל דהכי קיל טפי דמאחר שמשדל אותו שלא יעשה כן אין בזה איסור של ב"א לחבירו אף שמאכילו בידיים ועפ"ז יש לפלפל גם דינא דמרן הח"ח בהלכ' לשה"ר כלל ו' ס"ד, וי"ל דס"ל דהוי כחד עברא וא"כ ס"ל כן אף במאכילו בידיים וי"ל באו"א ודו"ק].

אליבא דהלכתא

הגאון הגדול ר' מ"מ לובין שליט"א

הבלעה באיסור סחורה

ביאור החילוק בין הרישא לסיפא

פ"ז מ"ג לא יהיה לוקח ירקות שדה ומוכר בשוק, אבל הוא לוקט ובנו מוכר על ידו וכו', לקח לעצמו והותיר מותר למוכרו, ע"כ.

מבואר במשנתנו שיש אופני מכירה האסורים בפירות שביעית ויש אופני מכירה המותרים, וישנם כמה דרכים בראשונים מהו החילוק במשנה בין לא יהיה לוקח ירקות שדה ומוכר בשוק, להווא לוקט ובנו מוכר על ידו. ונביאם בע"ז בקצרה.

שיטת הר"ש – דאם הלוקט מוכר בעצמו את הפירות שביעית, הוה ליה סחורה, אבל אם מוכר על ידי אחר ואפילו ע"י בנו א"ז סחורה, וזהו החילוק בין הרישא לסיפא.

שיטת תוס' בע"ז ס"ב א' – דתלוי אם מוכר בשוק או שאינו מוכר בשוק, דכשמוכר בשוק דומה יותר שמשתכר בפירות שביעית.

שיטת הרמב"ם [פ"ו ה"ב] – דההיתר בהווא לוקט ובנו מוכר על ידו היינו דווקא כשלקט לעצמו, ולקח מהן בנו או בן בתו ומכר, אבל אם לקטן על מנת שבנו ימכור אסור.

שיטת הגר"א בשנות אליהו – דהחילוק בין הרישא לסיפא הוא בין לוקח ללוקט, דלוקח [קונה] ומוכר הרי זה סחורה, אבל לוקט ומוכר א"ז סחורה.

ויש לעיין לפי כל דעה אם החילוק בין הרישא לסיפא הוא חילוק בדאורייתא או חילוק בדרבנן. והיינו דלשיטת תוס' שהחילוק בין הרישא לסיפא הוא בין אם מוכר בשוק או לא, מסתבר דחילוק זה הוא רק באיסור סחורה דרבנן, וא"כ יל"ע מהו עיקר איסור סחורה דאורייתא.

עיקר איסור סחורה דאורייתא

ומצינו שנחלקו בזה הראשונים מהו עיקר איסור סחורה בפירות שביעית, שיטת תוס' בע"ז ס"ב א' דעיקר האיסור הוא מכירה בצורה מסחרית, וז"ל 'אור"י דהסחורה שהיא אסורה בפירות שביעית היינו לקנות הרבה ביחד להוליך ממקום הוול למקום היוקר וכו', וכן פורע חובו מפירות שביעית שזה משתכר בפירות שביעית ולא לאכלה קרינא ביה וכו', עיי"ש.

הרי דשיטת תוס' דעיקר האיסור הוא קנייה ומכירה על מנת להשתכר, ויל"ע לשיטת תוס' אם פרעון חוב וכיוצא ב' אסור מדאורייתא, ומסו"ד משמע דהוא דרבנן שכתבו שמותר לקדש אשה בפירות שביעית דמשום פריה ורביה אקילו ביה רבנן, משמע שהוא דרבנן.

אמנם שיטת הרמב"ם בע"ז (שם) דעיקר איסור סחורה הוא ניצול פירות שביעית או דמי שביעית שלא לצורך אכילה, וכגון לקחת בהמה טמאה, ופרעון חוב, וז"ל 'דחמנא אמר בפירות שביעית דלאכילה ניתנו ולא לדיבר אחר, לפיכך אסור ליקח בפירות שביעית מן התורה כל דבר שאינו נאכל כדתנן במס' שביעית אין לוקחין עבדים וקרקעות ובהמה טמאה מדמי שביעית וכו', וכ"ש בפירות שביעית עצמן וכו', אבל כל דבר הראוי לאכילה ודאי לוקחין בין בפירות שביעית בין בדמיהן וכו', ומוסיף הרמב"ם 'אלא שאסרו למכרן כדרך סחורה וכו'', ור"ה דברי הרמב"ם משמע דהאיסור של מכירה בצורה מסחרית אינו אלא דרבנן.

הבלעה באיסור סחורה

יש לברר האם יש היתר של הבלעה לענין איסור סחורה, ויש לדון בזה בכמה אופנים, וכפי שיתבאר א"ה.

הבלעה באיסור מסירת דמי שביעית לע"ה

והנה המקור של היתר הבלעה הוא בגמ' סוכה דף ל"ט ע"א לענין איסור מסירת דמי שביעית לעם הארץ [ואיסור זה אינו שייך לאיסור סחורה ואיירי שם באופן שאין איסור סחורה וכגון בלקח והותיר כמבואר בתוס' שם] שחז"ל אסרו לקנות פירות שביעית מע"ה יותר משיעור ג' סעודות משום שהדמים שמשלם לע"ה נתפסים בקדוש"ש, וחיישין שהע"ה לא ינהג במעות הללו כדן דמי שביעית.

ולכן איתא במשנה הלוקח לולב מחבירו [עם הארץ] בשביעית נותן לו [הע"ה] אתרוג במתנה, [והיינו דאתרוג קדוש בקדוש"ש משום דאזלינן בתר לקיטה להך תנא, והלולב אינו קדוש דאזלינן ביה בתר חנטה, ובכדי שלא ימסור דמי שביעית של האתרוג לע"ה, הע"ה נותן לו את האתרוג במתנה].

ובגמ' איתא לא רצה הע"ה ליתן לו האתרוג במתנה, מבליע לו דמי אתרוג כלולב, ופירש"י ימכור לולב ביוקר עד שיתן לו אתרוג במתנה. היינו שהע"ה מוכר את הלולב במחיר גבוה, ואת האתרוג נותן לחבר במתנה, ונמצא שמחוד גיסא הע"ה קיבל את הדמים שרצה עבור האתרוג, ומאיך החבר לא מסר דמי שביעית לע"ה.

הבלעה באיסור סחורה המבואר בר"ש

בר"ש כאן הביא בשם הירושלמי, תני ולא יהו חמשה מלקטין ירק ואחד מוכר, אבל מוכר הוא שלו ושל חבירו וכו', ומפרש הר"ש פירוש כשהן ה' חברין מלקטין בשותפות וא' מהן מוכר הכל, אסור, אבל אם ליקט לעצמו וחבירו ליקט לעצמו, ומכר אותן ב' חלקים בבת אחת מותר דהוי כעין הבלעה, כדאמר מבליע דמי אתרוג כלולב, ומוסיף הר"ש אע"ג דמירי התם לענין דמי פירות שביעית לע"ה, הכא נמי לענין סחורה הוי כמבליע שלו בשל חבירו, ע"כ.

היינו דהר"ש לשיטתו בכוננת המשנה דאם מוכר בעצמו יש איסור סחורה, ואם מוכר על ידי

אחר אין איסור סחורה, ונתחדש דמותר לו למכור את שלו ושל חבירו [כשאנים שותפין] ומבליע את שלו בשל חבירו.

הרי מפורש בר"ש שלמד היתר הבלעה באיסור סחורה מהיתר הבלעה לענין מסירת דמי שביעית

לע"ה, אמנם עדיין אי"ז מקור ללמוד היתר הבלעה לשאר אופנים שאסורים באיסור סחורה, דהר"ש איירי דווקא באיסור זה שמוכר בעצמו, ועל זה קאמר דכשמוכר גם של אחרים אי"ז נראה כ"כ שמתעסק דווקא בשל עצמו, אך שאר אופנים של איסור סחורה וכגון שקונה בזול ומוכר ביוקר או בגוונא של הרמב"ם יל"ע אם יש היתר של הבלעה, וכפי שיתבאר א"ה.

[ובאמת בעיקר דברי הר"ש יל"ע היאך דימה הבלעה של מסירת דמי שביעית לגוונא דהירושלמי, דבמסירת דמי שביעית כיון שמבליע דמי אתרוג כלולב הרי דהדמים לא נתפסים כלל בדמי שביעית ולכן אין בזה איסור מסירת דמי שביעית לע"ה, ומשא"כ בגוונא דהירושלמי שמוכר את שלו ואת של חבירו זהו חידוש אחר שאף שיש כאן מכירה גמורה גם בשלו אך כיון שמתעסק גם בשל אחרים לא נראה כמתעסק בשלו, וצ"ל דהר"ש דימה זאת בתורת דמיון בעלמא, וכלשוננו דהכא הוה 'כעין הבלעה', ודו"ק].

הבלעה דמוכחא והבלעה בעצמות

בעיקר היתר הבלעה המבואר בגמ' בסוכה דמותר להבליע דמי אתרוג כלולב, לכאורה ביאור הדבר הוא שמוכר לו את הלולב במחיר גבוה, ואת האתרוג נותן לו במתנה גרידא, ואין כאן כלל התחייבות מצד המוכר לתת האתרוג אלא שהלוקח מאמינו שיתן לו את האתרוג, והנה מבואר בגמ' בבכורות [דף ל"א ע"ב] דשיטת אביי היא שכל ההיתר הוא דווקא משום דלא מוכחא מילתא, ופירש"י דאתרוג דמיו קלים ולא ניכר שהבליע את דמי האתרוג כלולב, אבל הבלעה דמוכחא כגון למכור מעשר בהמה ולהבליעו בעורו אסור, ואמנם רבא חולק שם ומתיר גם הבלעה דמוכחא וכגון להבליע מעשר בהמה בעורו בחלבו בגידו ובקרניו, אבל גם רבא מודה דאסור להבליע בעצמות של בהמה דקה [כמבואר שם בדף ל"ב א'] כיון שאין העצמות ראויים לכולם.

מתנת חנים מותר אף דהוי כמו הערמה

ומעתה יל"ע בהא דתנן במתני' [פ"ח מ"ה] לענין איסור פריעת חוב בפירות שביעית, דאף שאין נותנין פירות שביעית לא לבייר ולא לכלל ולא לספר ולא לספן, אבל הוא נותן מתנת חנים, והיינו דמותר ליתן מתנת חנים את הפירות שביעית, ואיירי גם באופן שאינו משלם תשלום נוסף לפועלים, וא"כ מוכחא מילתא, שכל מה שנותן את הפירות שביעית במתנה זהו עבור שכר פעולה, ואפילו לרבא ליתסר דלא עדיף מלהבליע בעצמות שאסור.

וכן מבואר בסוכה מ"א א' דמותר ליתן מתנת חנים זה לזה אע"פ שאינו מבליע כלום, דאיתא שם מי שיש לו סלע של שביעית, וביקש ליקח בו חלוק, כיצד יעשה, ילך אצל חנווני הרגיל אצלו, ואומר לו תן לי בסלע פירות ונותן לו [ואז הפירות נתפסים בקדוש"ש ביד הלוקח והסלע מתחלל מקדושתו ביד המוכר], וחוזר ואומר לו הרי פירות הללו נתונים לך במתנה, והוא אומר לו הא לך סלע זו במתנה, והלה לוקח בהן מה שרצה, ע"כ. הרי דמותר ללוקח להחליף את הפירות שחל עליהם שביעית בסלע חולין אף שאינו מבליע כלום ואף דמוכח שמה שנותן לו את הפירות שביעית זה בכדי לקבל את הסלע חולין, מ"מ מותר, ומאי שנא מהא דאסור להבליע בעצמות.

הערמה דרך מכירה ודרך מתנה

והביאור בזה הוא דבאופן שנותנים מתנת חנים זה לזה עדיף מהבלעה דרך מכירה, דכשנותנים מתנת חנים זה לזה אין כאן כלל מכירה ומותר אפילו שמוכח הדבר שסיבת המתנה היא בכדי שחבירו ג"כ יתן לו במתנה, ומשא"כ בלוקח לולב מע"ה בשביעית, כיון שאת הלולב נותן דרך מקח, ורק את האתרוג נותן במתנה לכן דווקא באופן שלא מוכחא מילתא מותר לדעת אביי, וגם לרבא צריך שהלולב יהיה בר מכירה. וכמו"כ לענין מעשר בהמה אם יתנו במתנת חנים זה לזה, היינו שהמוכר יתן במתנה את המעשר בהמה, והלוקח יתן במתנה את המעות, מותר, וכמו בגמ' בסוכה לענין דמי שביעית וטלית.

אלא דיל"ע א"כ למה באמת צריך לכל זה, והיינו למה באופן שהע"ה לא רוצה ליתן את האתרוג במתנה צריך להבליע לו דמי אתרוג כלולב, הרי יכול ליתן לע"ה במתנה דמים בשווי האתרוג, והע"ה אח"כ יתן לחבר את האתרוג במתנה, ואולי נימא דאה"נ באופן זה מותר, אלא אורחא דמילתא שהע"ה יתרצה באופן זה של הבלעה כלולב טפי מדרך מתנה, אמנם יתכן דכל ההיתר של מתנת חנים היינו כששניהם אינם מקפידים מי יתן המתנה תחילה, אבל הכא איירי באופן שהע"ה לא מתרצה לתת את האתרוג במתנה עד שיקבל את המעות לידו ובוזה אין היתר של מתנת חנים, ולכן צריך להבליע דווקא דרך מקח, והיינו על ידי שמבליע דמי אתרוג כלולב, וממילא כיון שההבלעה היא דרך מכירה של הלולב צריך שלא יהיה מוכחא מילתא לאביי, וגם לרבא צריך הבלעה חשובה ולא בעצמות.

קוצץ מתנה במתנה אם הוה סחורה

ויש לדון אם יתנה במפורש שנותן לו במתנה על מנת שחבירו ג"כ יתן לו במתנה אם גם באופן זה מותר, או דכהא גוונא הוה ליה כמכירה ואסור, ולענין ריבית איתא בפתחי תשובה

אליבא דהלכתא

הגאון הגדול ר' מ"מ לובין שליט"א

דרך מתנה הוה ליה ריבית דאורייתא, וכגון שאומר לו אתן לך במתנה מאה בתנאי שתתן לי במתנה בעוד זמן מאה ועשרים, עיי"ש שדן בזה ומסקנתו שיתכן שיש בזה איסור ריבית קצוצה דאורייתא, ובדומה לזה איתא בריטב"א לענין בתי ערי חומה במס' ב"מ דף ס"ג ע"א, עיי"ש.

לוקח לולב בתנאי שיתן לו את האתרוג במתנה

וכן יש להסתפק בהבלעה דרך מקח, כגון לוקח לולב מחבירו בשביעית ומתנה עמו מפורש על מנת שתתן לי אתרוג במתנה, אם ככה? יהיה אסור לדעת אב"י דהוה ליה הבלעה דמוכחא, ואולי גם לרבא יהיה אסור כיון שמתנה מפורש על מנת שיתן לו אתרוג א"כ ע"כ דהדמים הם עבור האתרוג, וכמו שא"א להבליע בעצמות, ואמנם מאידך גיסא אפשר דקיל טפי דכיון שאומר להדיא על מנת שיתן האתרוג במתנה, א"כ אמר להדיא דהאתרוג הוא במתנה ולא במכירה, וצ"ע.

סחורה המותרת דרך מתנת חנים

נתבאר לן עד כאן שיש חילוק בין דרך מכירה שמותר דווקא כשמבליע בדבר הראוי להבליע בו, אבל דרך מתנה מותר גם כשאינו מבליע בכלום, אך עדיין לא נתבאר אם היתירים אלו הם גם בעיקר איסור סחורה לשיטת תוס' [היינו מכירה בצורה מסחרית שקונה ומוכר] וכן בעיקר איסור סחורה לשיטת הרמב"ן [שקונה בהמה טמאה בפירות שביעית דרך מתנה, היינו שהקונה נותן פירות שביעית למוכר במתנה, והמוכר יתן לו בהמה טמאה במתנה]. ובאמת דבגמ' בע"ז [שם] מוכח דמתנת חנים מותר גם באיסור סחורה של פריעת חוב, דהרי אב"י מפרש הא דתניא החמרין שהיו עושין מלאכה בפירות שביעית, שכרן שביעית, דהכוונה היא שמותר לשלם להם מפירות שביעית והא דאין בזה איסור פרעון חוב, דיהבינן להו בצד היתר, היינו דרך מתנת חנים ואף דודאי כל מה שנותנים להם פירות שביעית זהו עבור מלאכתם מ"מ כיון שזה דרך מתנת חנים מותר. [עיי"ש בתוס', ועיין חו"א, ואכמ"ל]. ולכאורה ה"ה בכל איסור סחורה כגון לקיחת בהמה טמאה בפירות שביעית וכדומה, מותר אם עושים זאת דרך מתנה. ומעתה אפשר דכשנותנים זה לזה דרך מתנת חנים מותר הכל, היינו בין איסור מסירת דמי שביעית, בין איסור סחורה לפירוש הר"ש של לוקט ומוכר בעצמו, ובין לפירוש הרמב"ן של לקיחת בהמה טמאה ופרעון חוב.

אולם אחי יל"ע באיסור סחורה דאורייתא המבואר בתוס' בע"ז [וכן משמע בראשונים עיי"ש בר"ש ובתוס' ר"ה] דאסור מדאורייתא לקנות בזול ולמכור ביוקר, האם גם בזה מותר כשנותנים דרך מתנה זה לזה, או על ידי הבלעה בדברים שאינם אסורים באיסור סחורה, אך יש לומר שעל איסור זה לא שייך כלל היתר הבלעה, דהמהות של האיסור הוא התעסקות של ביו"ס בפירות שביעית, וא"כ מה יועיל שיעשה דרך הבלעה סו"ס הרי יש כאן התעסקות של רווחים בפירות שביעית.

ובירושלמי פ"ו [י"ט ב'] איתא החנווני שהיה מבשל ירקות בשביעית לא יהא מחשב שכרו על דמי שביעית, אבל מחשב הוא על היין ועל השמן ועל האבטלה וכו', ע"כ.

וע"כ לא איירי לענין איסור מסירת דמי שביעית לע"ה דהרי איירי בחנווני חבר, [דהדין נאמר לחנווני], ועל כרחק שזה היתר על איסור סחורה, אך אחי אפשר דהוה היתר רק על האיסור סחורה של לוקט ומוכר בעצמו [לפי הר"ש] וכדומה או אפילו על האיסור של השבחת פירות שביעית על מנת לקבל שכר, ולכן קתני שנוטל הוא שכר בטלה על הבישול, ולא שכר פעולה ממש, אך אין ראייה שזה היתר גם על קונה בזול ומוכר ביוקר, דשם גדר האיסור הוא התעסקות של רווחים בפירות שביעית.

ההוראה למעשה

למעשה בענין הבלעה באיסור סחורה, בשם החו"א יש שמועה שאמר שלא מועיל, ובשם מהרי"ל דיסקין מובא שאמר שמועיל [עיין משפטי ארץ פרק י"ב הל' י"ד], ובחוט שני [פ"ו ה"א] אחרי שהוכיח להיתר כתב דכיון שאין מפורש מה החו"א אמר בזה יתכן דהחו"א שאסר איירי רק באופן שלא מתנה מפורש שנותן את הפירות שביעית במתנה, וממילא גם הפירות שביעית נכללים במכירה, אבל באופן שמתנה מפורש שהפירות שביעית הם במתנה ולא במכירה יש היתר הבלעה.

הזמנת קייטרינג

השאלה שנוגעת בזה למעשה הוא בהזמנת קייטרינג ויש גם מוצרים של פירות שביעית, ובזה יש להקל שיתנו מפורש שאינו משלם על המוצרים של הפירות שביעית, וכן כל כיוצ"ב כגון בצהרונים וכדומה.

אמנם יש לדון לענין קייטרינג אם יש היתר הבלעה על בישול והכנת המאכלים הקדושים בקדוש"ש, שהרי הר"ש הביא מהירושלמי דצבע לא יצבע בשכר, היינו אפילו בטוה"נ, ומבואר דגם דרך מתנה אסור, והביאור בזה דלקיחת שכר עבור השבחת פירות שביעית הוה ליה סחורה טפי ובוה אסור גם דרך מתנה זה לזה, ולכן אסור גם בטובת הנאה [ועיין בגליון מס' 3], וא"כ לכאורה ה"ה יהי אסור לקבל טובת הנאה עבור הכנת ובישול המאכלים הקדושים בקדוש"ש, וממילא גם אם יתנו שאינו משלם על הכנת המאכלים יהיה אסור אם מקבל

עבורם טובת הנאה, וכגון שמשלם יותר יקר עבור הפירות חולין. אמנם מאידך תיקשי מהירושלמי הנ"ל שמבואר שמותר לחנווני ליקח שכר בטלה על בישול ירקות שביעית, ומאי שנא דלקבל טובת הנאה על צביעה בפירות שביעית, אסור, וליקח שכר בטלה

על בישול פירות שביעית, מותר.

ואפשר דכשלווקח שכר בטלה הרי דאינו מקבל אפילו טובת הנאה על הפעולה, והשכר בטלה אינו מתייחס עבור הפעולה אלא עבור שמתבטל ממלאכתו, וכמו שמצינו בדברים שאסור ליקח עליהם שכר [כגון שכר לימוד] ומ"מ שכר בטלה מותר, והוא דבר שראוי ושייך לקבל עליו שכר, ומשא"כ לקבל טובת הנאה עבור הפעולה הוה ליה כשכר עבור הפעולה. ולפי"ז נמצא לדינא דאם משלם לקייטרינג שכר בטלה עבור הכנת ובישול המאכלים שפיר דמי, אך אם אינו משלם על כך שכר בטלה, אלא שנותן טובת הנאה עבור כך וכגון שמשלם יותר יקר עבור הפירות חולין איכא למיחש בזה כדון הצבע לא יצבע בטובת הנאה. [א.ה. עיין בגליון מס' 3 בהערת העורך בדעת החוט שני דיש לומר שעל הכנת המאכלים לא שייך כלל איסור סחורה כיון שההכנה נעשית בפירות של בעל הקייטרינג א"כ משיבא את שלו ואינו כלל פועל של הקונה, ועיין עוד בסמוך בסיכום הדינים אות י"ג].

קונה בחנות שמוכרת פירות נכרים ולא עשו שליחות

באופן שקונה בחנות שמוכרים פירות נכרים [ולא נעשתה שליחות] יש לדון שלא יועיל להתיר איסור סחורה על ידי שיאמר מפורש למוכר שיתן לו את הפירות שביעית במתנה והוא ישלם לו יותר יקר על הפירות שישית או על הפירות חו"ל, כיון שמ"מ לא נפיק מכלל סחורה, ומכל מקום אם המוכר מתרצה ליתן במתנה את הפירות שביעית, והלוקח יתן לו מתנה אחרת כנגד יש יותר מקום להקל, אבל מ"מ אינו מוכרע, דאף שמותר לתת זה לזה מתנת חנים, אבל בגוונא הנ"ל להתעסקות של המוכר בפירות שביעית היא דרך סחורה אף שעשה זאת ע"י מתנה, וכמו שא"א להתיר להעמיד מכירת פירות שביעית דרך מתנה, שנותן מתנה לכל מי שנותן לו מעות במתנה. וצ"ע.

סיכום הדינים

א. מכירת פירות שביעית ישנם אופנים שמוותרים וישנם אופנים שאסורים וכדאיתא במשנה, וישנם כמה פירושים בבאור המשנה, א. תלוי אם מוכר בעצמו מה שלקט או על ידי אחר. ב. תלוי אם מוכר בשוק. ג. תלוי אם לקט על מנת מכירה. ד. תלוי אם לקט או קנה. ב. עיקר איסור סחורה לשיטת תוס' הוא בקונה בזול ומוכר ביוקר, ולשיטת הרמב"ן [שקונה בהמה טמאה או פורע חובו בפירות שביעית]. ג. היתר הבלעה נאמר בגמ' על איסור מסירת דמי שביעית לע"ה. ד. בר"ש פירש שיש היתר הבלעה גם על איסור סחורה וכגון שמוכר את שלו ואת של חבירו יחד.

ה. יש ב' אופנים של הערמה, א. דרך מכירה, היינו שמבליע את דמי השביעית בחולין [על ידי שמשלם יותר יקר על החולין] ויש אופן שנותן במתנה את השביעית, והמקבל נותן מתנה כנגד.

ו. יש לדון אם קוצץ להדיא שיתן מתנה עבור מתנה אם מותר או דאז הוה ליה כמקח ממש, וכן יש לדון כשמבליע דרך מכירה על מנת שיתן במתנה פירות שביעית, אם מותר. ז. בהבלעה דרך מכירה לאב"י אסור לעשות הבלעה דמוכחא שכוונתו להערמה, ולרבא מותר גם הבלעה דמוכחא, אבל מ"מ להבליע בעצמות וכיוצ"ב אסור. ח. בהבלעה דרך מתנה מותר גם כשמוכר שכוונתו להערמה.

ט. הערמה דרך מתנה מותרת באיסור סחורה של פרעון חוב ולקיחת בהמה טמאה, כמבואר בגמ' ע"ז ס"ב א', ויתכן דגם הבלעה דרך מכירה מותרת.

י. כמו כן הבלעה באיסור סחורה באופן שלקט בעצמו את הפירות שביעית ומבליע בדברים שאינם קדושים בקדוש"ש יש ללמוד מהירושלמי להתיר [אם מתנה מפורש שהפירות שביעית הם במתנה].

יא. באופן שלוקח בזול ומוכר ביוקר יש לדון דלא מהני הבלעה דרך מכירה דמ"מ לא נפיק מכלל סחורה, ולענין הערמה של מתנה במתנה ג"כ אינו מוכרע להיתר.

יב. קייטרינג שיש בו דברים הקדושים בקדוש"ש יש להתנות מפורש שמשלם עבור הפירות חולין, ואם הקייטרינג יביא פירות שביעית הם במתנה גרידא, ואם משלם עבור 'הכנת המאכלים' יש להתנות שהתשלום יהיה עבור השכר בטלה כדאיתא בירושלמי.

יג. באופן שמוזמן קייטרינג ועשה הלוקח שליחות על הפירות נכרים יש לחוש טפי לאיסור סחורה, דהרי נמצא שהפירות שביעית הם שלו והקייטרינג עושה מלאכה בפירות הלוקח ועל גוונא כזאת נאמר מפורש לענין צבע לא יצבע בשכר דאסור אפילו בטובת הנאה, וא"כ יש לדון דלא יועיל שיבליע את שכר הפעולה בפירות חולין או שיתן את הפעולה בחינם עבור טובת הנאה אחרת, דהרי סו"ס לא עדיף מצבע לא יצבע בטובת הנאה, ולכן כשמוזמן קייטרינג יש להקפיד שהפירות שביעית יהיו של בעל הקייטרינג ולא של הלוקח.

אמנם לדעת החו"א (הובא בגליון מס' 3) באופן זה שעושה מלאכה בשל חבירו אין כלל איסור של שכר פעולה בפירות שביעית, וכל האיסור של צבע לא יצבע בשכר הוא כשהפועל מביא פירות שלו.

א. מהותו של איסור סחורה וטעמו הינו דבר הצריך ביאור רב, ומתוך גדרי ההלכות של איסור זה לכל שיטה ושיטה יש ללמוד מהלך וגדר אחר בכל מהותו של איסור זה, וכפי שיבואר.

לשיטת הר"ש והתוס' עיקרו של איסור סחורה הינו במלקט על מנת למכור בלבד, הא אם ליקט לאכילה מותר לו למכור, והדברים צ"ב רב מה משמעות יש למה שליקט מעיקרא, ומפני מה מי שליקט לאכילה מותר לו להרוויח ולעשות סחורה בפירות שביעית.

[ולדעת כמה ראשונים מה שנאסר בסחורה הוא "הדרך סחורה", היינו למכור הרבה ובשוק, אבל לדעת הר"ש אין משמעות לכך, אלא למה שדעתו לכתחילה לשם סחורה].

ואין לומר שמהות איסור סחורה הינה הניהוג בפירות שביעית כחפצא של סחורה, וזה נוהג רק במי שמעיקרא כל עיקר קיום הפירות וההזקתם ברשותו הינו לשם מטרת סחורה, שהרי הוא מהפך את פירות השביעית שניתנו לאכילה, לחפץ העובר מיד ליד, וקובע אותם להיות דבר סחורה, והרי זה כולויל בקדושתם, (וכדרך שאסרה תורה למכור בכור ופסולי המקודשים), ואת זה בלבד הוא שאסרה תורה.

זה אינו שהרי כתבו הר"ש והתוס' בתורת אפרש שהקונה מחברו בזול כדי למכור ביוקר אסור דהיינו סחורה וכו', הרי דלא פשיטא ליה לאסור מסחר גמור בפירות שביעית, אף שגם בזה הוא מתנהג בפירות שביעית כחפצא של סחורה, כיון שחסר בלקיטה לשם סחורה, והאיסור הינו רק ללקט לאכילה ולא לסחורה, וצ"ב מה משמעות יש ללקיטה לשם סחורה יותר מלקנות על דעת למכור.

ההיתר למכור על ידי בנו

ב. עוד מבואר במשנה לדעת הר"ש שכל עיקר האיסור הינו אם המלקט בעצמו הוא שמוכר את פירותיו בשוק, אבל אם בנו מוכרם מותר, ומשמעות דבריו הינה שהבן מוכר את פירות אביו, שאין מוכר במשנה שנתנם האב לו במתנה, אלא מכירתו בשליחותו של האב היא, הדבר צ"ב רב, שכלפי הבן שפיר י"ל כמו שכתב הר"ש שמכין שהוא לא ליקטם אין לו איסור סחורה בהם, אבל עדיין צ"ב למה אין האב עובר משום סחורה, שאף שאין האב גופיה הוא העושה את פעולת המקח, הא עכ"פ מוכחו נתפס וחל המקח, והו"ל כמי שהוא עושה הוא סחורה.

[עוד נשלל בזה מה שהיה אפשר לכאור איסור סחורה לדעתו של הר"ש, שהינו בהיות ורצון התורה שיהיו פירות שביעית הפקר לכל, מנעה תורה את הליקוט לשם מסחר, בשביל שלא ילקט הרבה וימכור בדמים, (וכעין זה כתב הכפות תמרים בסוכה ד"מ ע"ב לכאור מה שאיסור סחורה נקרא אבק שביעית, שעיקר איסורי שביעית הם איסורי קרקע, והסחורה שנאסרה הינה סייג למלאכת קרקע בלבד, ועל כן איסורה איסור אבק בעלמא), שהלוא גם עתה לאחר האיסור סחורה אפשר לכל אדם ללקט הרבה ולמכור על ידי בנו, ועוד שלמסקנת הר"ש אפשר שאסור גם לקנות ולמכור].

והקה"י בס' כ' סק"ב כתב שבהיות וקיי"ל אין שליח לדבר עבירה, נמצא בטלה שליחות הבן המוכר בשליחותו של האב, ואין כאן מעשה סחורה לייחס לו, אלא שהוקשה לו שא"כ יהא המכר בטל, ויישב שבשביל חלות מכר אין צורך בשליחות של מוכר, אלא כל שהלוקחים לוקחים ברצונו של מוכר ומדעתו חל המקח, ובהיות וניחא ליה לאב הבעלים שיקחו הלוקחים את הפירות נעשים המה בעלים, גם בלא שהבן יהא שליח שלו.

ואכן עדיין הדברים צ"ב, אטו איסור סחורה נוהג רק באם עשה אב פעולת מכירה, הנקראת סחורה, שנאמר שבהיות ואשלד"ע ואין פעולת הסחורה מיוחסת לו, אין כאן איסור, הא איסור הסחורה לכא' ענינה איסור להרוויח מפירות שביעית, ואחר שהמקח חל מכח הדעת מקנה של האב, הרי הוא המוכר של פירות אלו, והוא המרוויח מחלות מקח זה, וראוי שיעבור בזה באיסור סחורה.

איסור סחורה יסודו חיסרון בעיקר הזכייה בפירות שביעית

ג. ואשר נראה בביאור שיטת הר"ש והתוס' שמהות איסור סחורה אינה עצם המשא ומתן בפירות שביעית, ולא הרווח מפירות שביעית, ואין מעשה המקח חפצא דאיסורא, אלא שורשו וענינו במה שעיקר דין פירות השביעית הפקר המה מצד קדושתם ודינם, וכשנתנה תורה רשות וזכות לכל אדם לזכות בהם, היינו בשביל וכדי לקיים בהם מצוותם ודינם לאכלה, ולהשתמש בכל דבר שהנאות וביעורו שווה, ולא יזכתה אותם לענין סחורה, והעובר ועושה סחורה בהם, הרי הוא נוהג בפירות שביעית שלא כדין שזיכתה תו תורה בהם, וזהו גוף האיסור ומהותו.

[וכבר ביארנו לעיל במ"ב שכל עיקר מהות קדוש"ש הינה לדיני השביעית בלבד, ואין הקדושה מהות עצמית, אשר ממנה באים בתולדה כל דיני השביעית, ובהיות וכן האיסור סחורה הינו ממהות דין פירות השביעית בעצמם, שאין הם עומדים לסחורה, ובאשר על כן דינם מפקיע את כל עיקר כוחו לסחור בהם, ואם עושה בהם סחורה סתר בזה את דין החפצא ועבר באיסור].

ושורש הדברים איתא בנצי"ב בהרחב דבר, ויקרא פכ"ה פ"ו, על מה שנאמר והייתה שבת הארץ לכם לאכלה, שכל מה שפירות שביעית שלכם המה, הינו רק לענין לאכלה ולא לסחורה, שלסחורה אין הם שלכם, (וביאר בזה מה שבהמת שולקחה בכסף שביעית פטורה מן הבכורה, כמבואר בגמ' בבכורות בדף י"ב ע"ב, שטעמו לפי שאינה לגמרי שם בעלים, ואין קדושת בכורה אלא בולד של בעליו לכל דבר, וכן ביאר במרומי שדה בכורות שם, ועיין במה שהרחבנו בזה בזהב

הקדוש בכורות שם).

ומעתה המלקט אשר ליקט מעיקרא לצורך אכילתו, הרי כבר זכה בפירות שיעמדו לשימושו הגמור, שהם עומדים לו לאכילה, ואפשר לו לאחר מכן למכור לאחרים את הזכות אכילה אשר זכה בפירות האלו, לפי

שעצם פעולת המכירה מותרת בפירות שביעית.

ורק המלקט אשר ליקט את הפירות מעיקרא לצורך סחורה, מעולם לא הועמדו לו הפירות השביעית כזכייה גמורה לשימושו, ואחר שכן נמצא הסחורה שסוחר בהם מנגד את מה שקבעה תורה לעשות בפירות, שהדין זוקק שיאכלם ולא יעמידם לסחורה.

ובזה נסתפק הר"ש האם נוהג הדין רק במלקט, שזאת היא שעת זכיית הפירות מהפקר, שעם הלקיטה העמיד את הפירות לסחורה, וי"ל שמנעתו תורה מזכייה זו, ושימושו זה מנגד את הדין, אבל הלוקח שלקח ממנו שכר זכה בהם, אפשר שיכול כבר לסחור בהם.

אלא שאפשר שז"א שהפקעת הכח מלהעמיד את הפרי לסחורה נוהגת לא רק ברגע הזכייה הראשון מהפקר, אלא גם לאחר מכן בכל הכנסה לרשות אדם, שאין לאדם כח זכייה בפירות שביעית אלא לצורך לאכלה, ולא להעמידם לצורך סחורתו ידידה בלבד.

ולמה שנתבאר שאין איסור סחורה איסור להרוויח מפירות שביעית, אלא איסור להתנהג בפירות שביעית כבעלים לסחור בהם, כל שאין הוא בעצמו סוחר בהם אלא בנו, אשר אינו שלוח שלו, משום שאשלד"ע, נמצא שלא עבר בזה איסור כלל.

הבלעה לענין איסור סחורה

ד. וזהו גם הביאור בחידוש הנוסף העולה מדברי הר"ש, שיש היתר הבלעה באיסור סחורה, וכל עיקר איסור הסחורה בפירות שביעית נוהג למוכר פירות שלו בלבד, אבל המוכר פירות שלו יחד עם פירות של אחר שמותר לו למוכרם, הוי מכר בהבלעה ומותר.

[ומזה למדו האחרונים להתיר להבליע פירות שביעית עם מכירת פירות שישית כאחד, ואין איסור סחורה נוהג אלא במי שמוכר רק פירות שביעית בלבד].

וכבר עורר הר"ש גופיה שבגמ' לא מצאנו מקור להתיר סחורה בהבלעה, שהנידון בגמ' בסוכה הינו לענין תפיסת המעות בקדושה בלבד, ולא כלפי איסור סחורה, ולכא' לא דמי כלל, שכלפי תפיסת דמים הנידון הינו האם הדמים הם דמי הדבר הקדוש, שהם דמי האתרוג המקודש כמבואר שם, או שהם דמי הלולב שאינו מקודש בקדוש"ש, וכלפי זה י"ל שאם הייתה הקציעה לשלם דמים מרובים על הלולב, והאתרוג ניתן במתנה, אין הדמים נתפסים בקדושה, שאין דמי דבר הקדוש.

אבל איסור סחורה שענינו שלא להרוויח מפירות שביעית, ראוי לאסור גם בענין זה, שהרי מה שמסכים הקונה לשלם מעות מרובים עבור הלולב, הוא אך ורק בגלל שנותן לו את האתרוג הקדוש בקדוש"ש, ונמצא המוכר מרוויח מן האתרוג הקדוש ועובר בסחורה.

[ויש לידע שבמאירי שם גם מוכרח כדבריו, שהוא נתן טעם למה שאסור ליקח אתרוג של שביעית שהוא משום איסור סחורה, (וכן הוא בפירוש הרמב"ם שם), ועל זה אמרו שם שאם אינו רוצה ליתן לו במתנה מבליעו בלולב, ש"מ שההבלעה מתרת גם לאיסור סחורה, אבל דבריו קשים, שבגמ' מבואר שהאיסור ליקח אתרוג של שביעית אינו משום איסור סחורה, אלא משום נותן דמי שביעית לע"ה בלבד, וכבר הרחיבו הראשונים לכאור טעם הא דמשום איסור סחורה אין לאסור למקח אתרוג, ועיין במה שכתבו בנידון הבלעה באיסור סחורה בחי' חת"ס ובשפת אמת בסוכה שם].

אבל למה שנתבאר שאין לדעת הר"ש איסור סחורה שמנעה התורה את פעולת ההרווחה מפירות שביעית, אלא שחיסרה מן הזוכה בפירות שביעית את הבעלות על הפירות לענין מכירתם, והמוכר אותם ומתנהג בהם כבעלים על דבר שלא נתנה לו תורה רשות לעשות, מעתה מוכן היטב שכל זה שייך במי שמוכר את הפירות, ומקבל דמים עליהם, אבל המבליעם במכירת דבר אחר, וקובע שעיקר המעשה מקח שלו וקבלת הדמים הינה עבור פרי של אחר שאותו מותר לו למכור, אין בדבר איסור, הגם שנמצא שגגרום לו שכר ורווח מוכח ומחמת הפירות שביעית.

איסור סחורה והפסד מפני שהוא כגזול בני אדם

ה. וגוף הדברים שפירות שביעית שיירה תורה את זכות הבעלים מהם, וזהו אף יסוד איסורי שביעית כסחורה והפסד, נראה ללמוד כן מדברי הרמב"ם בכ"ד, שהרמב"ם בפירושו בספ"ד נתן טעם להא דתנן התם דאין קוצצים אילנות בשביעית, וז"ל אסור לקצוץ אילנות בשנה שביעית כשיתחילו לשאת פרי ולהוציא פרח, מפני שהוא גזול בני אדם שהקב"ה נתן פירותיהם לכל בני אדם.

ובגמ' בפסחים מבואר שטעם האיסור לקצוץ אילנות שיש בהם פירות בשביעית הינו משום לאכלה ולא להפסד, וכן הוא ברמב"ם בספרו להדיא, וע"כ כוונת דבריו בפירושו לכאור את גוף טעם איסור ההפסד, שהינו משום שההפסד גזול את הרבים, (וכפי שביאר התוס' יו"ט שם לדבריו).

מבואר שהפקעת בעלות בעל השדה מפירות שביעית ענינה בשביל שיהיו הפירות לכל ישראל, וזכות כולם לאכול ולהשתמש בהם ולא להפסידם, וגם אחר זכיית הזוכה לפירות שביעית מהפקר לא ניתנו לו הפירות אלא לאכילה, וכל שאינו משתמש בהם למה שניתנו לו, נידון כגזול את הרבים, שהשביעית ממון כל ישראל הוא, כלפי מה שלא ניתן לזוכה, (ומבואר בזה חידוש נוסף, שפירות השביעית אינם הפקר, אלא ממון של כל ישראל ואכמ"ל).

וכן נראה ברמב"ם בפירושו בסנהדרין פ"ג מ"ג, על הא דתנן התם שסוחר שביעית פסולים לעדות, וז"ל וכן סוחר שביעית לוקחין ממון שאינו שלהם לעשות סחורה.

זהב הארץ

הגאון הגדול ר' משה זאב איתן שליט"א

היינו שבא לבאר טעם פסול הסוחרים בשביעית, והא בשביל לפסול אדם לעדות בעיני שיהא עובר על רשע דחמס, כמו הגולן הנוטל ממון שאינו שלו, וצריך לבאר למה סוחר שביעית רשעתם רשעה דחמס היא הפוסלתם לעדות, (ובראשונים נראה שם שנכלל ברשע

דחמס כל העובר עבירה מחמת חימוד ממון, ולכן סוחר שביעית פסולים, אף שאינו נוטלים ממון שאינו שלהם).

וביאר הרמב"ם שרואים אנו את המשתמש בפרי של שביעית לסחורה כנוטל ממון שאינו שלו, שלא ניתנה השביעית לכך, אלא עוד היא ברשות כל ישראל כמו שהייתה לפני זכיותו בה. וכן הוא גם במשמעות הרמב"ם בספר המצוות במצוה קל"ו, שביאר ענין קדושת פירות שביעית ויובל, וז"ל וכבר באר הכתוב שמענין הקדושה בה שיהיו פירותיה ותבואתה מופקרים. **הרי** שדין ההפקר הינו ממהות הקדושה, ועל כן מסתברא מילתא שגם זכיותו של זוכה בפירות שביעית הינה זכיה בקדושה, והיא להשתמש בה כדינה ומצוותה של קדושה, אבל מעבר לכך לא שייכא בעלות על דבר הקדוש, ולא רק שאין לו להשתמש בבעלים, אלא שבאמת אינו בעלים כלפי דברים אלו.

סחורה בפירות של גוי

ו. ודברינו הם ביאר דברי המבי"ט הנפלאים בתשובה של"ו, שאף שלדעתו נוהגת קדושת פירותיו של גוי, אין נוהג בהם איסור סחורה, ומותר לישראל ליקח פירותיו על דעת למכור אותם לאחרים, ונתן טעם לכך, דהא דילפינן לאכלה אמר רחמנא ולא לסחורה, היינו בפירות ישראל דזכו מן ההפקר משדות ישראל, ולהכי הוה לאכלה ולא לסחורה, אבל מי שלקח בדמים פירות שביעית של גוי הרי תחלתו בסחורה ומצי למימר אתינא מכח גברא וכו'.

דימה דין זה למה שמבאר בגמ' בבכורות בדף י"א ע"ב שהלוקח פירות מן הגוי אף שחייב בתרו"מ אינו חייב בנתינתם לכהן, דאמר ליה קאתינא מכח גברא דלא מצית אישתעיה דינא בהדיה, והיינו שכל שלא חל בעיקר המתנות דין נתינה אין חובה על המפרישם ליתנם, וכך הוא דין פירות שביעית שאם מעיקרא נהג בהם דין הפקר חל בהם גם איסור סחורה, להגביל את הזוכה בהם מלהיות בעלים גמור, אבל ברשותו של גוי אין הגבלה זו, וממילא שגם הלוקח ממנו אינו באיסור זה, ושו"ר שכן ביאר דבריו האו"ש בפ"ח ממאכ"א ה"יז.

שיטת הרמב"ן

ז. שיטת הרמב"ן בע"ז דף ס"ב ע"א, וכן היא גם דעת הרשב"א שם, ובסוכה דף ל"ט ע"א, שכל עיקר איסור סחורה מן התורה, הינה ליקח בפירות שביעית דבר שאין בו קדושת"ש, וכמו חלוק ובחמה טמאה וכיו"ב, או לפרוע חוב בדמי שביעית, שאמרו בגמ' שם, שנמצא פורע חובו מפירות שביעית והתורה אמרה לאכלה ולא לסחורה, דמשמע שם שפרעון חוב אסור משום סחורה מדין תורה.

[ולדעת] שאר הראשונים פרעון חוב בשביעית אינו איסור תורה, ובפרט אם פורע חוב בפירות שליקטם לאכילה, וכן הפרוע בפירות מועטים, וכן מבואר בר"ש כאן שאיסורי טובא יש בשביעית, סחורה, ופריעת חוב, הרי שהפרעון איסור לעצמו הוא משום ליתא דסחורה, אבל הרמב"ן דקדק ממשמעות הגמ' שהפרעון עיקר סחורה הוא.

ולמד הרמב"ן שהטעם שרואים אנו לפרעון חוב כסחורה זה לפי שמוציא את הפירות שביעית מידו באופן שאין נכנס דבר אחר בקדושה בחליפי השביעית, וזאת היא מהות איסור סחורה, אבל למכור פירות שביעית ליקח בהם דבר מאכל, אשר חלה בו קדושת"ש בחליפי הפירות המקודשים אין זה סחורה שאסרה תורה.

וביאר שם, וטעמא דמילתא דדבר הראוי לאכילה הואיל ונתפס בקדושת שביעית ואפשר לנהוג בו קדושת שביעית מותר, אבל דמים שאי אפשר לנהוג בהם קדושת שביעית כגון חלוק אסור דמפקע להו מקדושתיהו ולא קרינא בהו לאכלה.

וביאר הדברים שאין לדעתו פעולת איסור ששמה סחורה, אלא ענינה ומהותה שהסחורה היא מפקעת את האכילה, שבמקום לאכול את הפירות שביעית הרי הוא מוכר אותם, ובוהו הוא מפקיע את קדושתם ממנו, אבל אם קונה בשביעית דבר מאכל אחר שחלה בו קדושה בחליפי הקדושה שמכר, הרי מתקיים בו דין האכילה, וכל שאין סחורה זו מפקעת את הדין לאכלה, אין בה איסור. **ולדעתו** איסור המשנה ללקט ולמכור אפילו שחלה קדושת"ש בחליפי הקדושה, מדבריהם בלבד הוא, ונראה שההיתר המבואר במשנה שבנו מוכר על ידו, והלוקח לעצמו והותיר מותר למכור, היינו בשביל ליקח בהם דבר הראוי לקדושת"ש, שלא אסרו חכמים את הסחורה באופנים אלו, אבל ליקח קרקע בהמה טמאה וחלוק במשת"ר, או לפרוע חובו בהם אסור בכל ענין, שבהיות ומפקע דין לאכלה מפירות שביעית, היינו סחורה של תורה.

מצוה לאכול פירות שביעית

ח. ונראה שדברי הרמב"ן לדרכו המה, שכתב בספר המצוות, במצוות ששכח הרמב"ם, המצוה שלישית שאמרה תורה בפירות שביעית והיתה שבת הארץ לכם לאכלה ודרשו לאכלה ולא לסחורה, וזה דבר תורה הוא כמו שאמרו באחרון שלע"ז נמצא פורע חובו בפירות שביעית והתורה אמרה לאכלה ולא לסחורה.

וידוע שהקדמונים, התשב"ץ בספרו זוהר הרקיע, והחרי"ם, והמגילת אסתר שם, והמהרי"ט אלגזי הלכות חלה סק"ב ועוד, פירשו דבריו שלדעתו ישנה מצווה לאכול פירות שביעית, והטעם שהבינו

כן בדבריו, לפי שהלוא הרמב"ן גופיה יסד בשורשים שאין מונים במנין המצוות אלא מצוות עשה, ולא איסורי עשה, ואם היה כל דין לאכלה איסורא בעלמא, שאין לסחור בפירות, לא היה ראוי למנות זאת כמצווה, (אבל החזו"א ביאר שגם לדעת הרמב"ן ליכא מצוה

באכילה).

[ונראה] שאף לדעתם אין מצווה חיובית באכילת פירות שביעית, אלא שהאוכל מקיים מצוה, ובאשר על כן אין ברכה על אכילת פירות שביעית, שאין מברכים על מצווה קיומית, ולא נאסרה הסחורה אלא לפי שעל ידה האדם עושה פעולה להפקיע ממנו את האכילה, וזהו ביטול הדין לאכלה.

ועל כן חילק הרמב"ן את לשונו שבמצוה הראשונה כתב שנצטוונו לאכול מעשר שני ובכור בירושלים, והמצוה השנייה שנצטוונו לאכול תרומה, ואילו במצוות שביעית כתב שדין פירות שביעית לאכלה ולא לסחורה, לפי שאכילת מעש"ש ותרומה חובה המה, ומברכים על אכילתם, ואילו פירות שביעית אין אכילתם אלא קיום מצוה, אי אפשר לומר בהם שנצטוונו באכילתם, ומ"מ סיים הרמב"ן והנה העושה סחורה בהם עובר בעשה, היינו שבוה ביטל בידים את העשה ועבר עליו].

ומעתה סובר הרמב"ן שאיסור סחורה של תורה אינו על מעשה סחורה, ועל כן לדעתו אין חילוק בין למכור פירות שביעית מרובים למועטים, והוקשה לו למה אין איסור ליקח אתרוג של שביעית משום סחורה, (והתוס' למדו מזה שדבר מועט שרי), ולמד מזה שכל שנתפסת הקדושה על הנלקח אינו מבטל האכילה, ואינו בכלל איסור סחורה.

וצריך עוד להוסיף ולבאר דהרי מצאנו שליתן פירות שביעית בחינם מותר, וכמו דתנן לקמן בפ"ח מ"ה, ואין בוה ביטול מצוות האכילה, ומאי שנא מסחורה דאסור, אבל הביאר בזה דמשום מצות לאוכלה אין חובה שדוקא הוא בעצמו יאכל, שהמצוה הינה שהפירות שביעית יאכלו, ומה לי על ידו ומה לי על ידי אדם אחר, ואינו מצוה שבגופו.

ואכן חלוק הנוהג מן המוכר, דהנחת הרי זה מעמיד אדם אחר במקומו שיקיים המצוה לאוכלו וזה מותר, שאין חובה שהוא עצמו יאכלנו, אבל המוכר אינו מעמיד אחר שיאכל במקומו, אלא הוא מוכרה להרוויח ממכירתו, ומה שאח"כ יאכל ע"י הקונה אין זה מועיל לו, שלגביו המכירה היא הפקעת המצוה, ואין ענינה לקיים המצוה על ידי שלוחו או אחר. וחשיבה פעולת המכירה מעשה הפקעת המצוה ממנו ואסור.

משנה ד'

האיסור לסחור בשביעית ובמאכלות אסורות

א. יש לעורר על הא דשנינו במשניות דידן לאיסור סחורה במאכ"א בהדי איסור סחורה של שביעית, והא לכא' תורף האיסור וענינו חלוק הוא לגמרי זה מזה, שבשביעית יסוד איסור הסחורה הינו משום שפירות השביעית מיועדים המה לאכילה, ובאשר על כן אין לסחור בהם, דלאכלה אמר רחמנא ולא לסחורה.

ואילו במאכ"א אדרבה כל מהות האיסור הינו בהיפוך ממש, שבהיות והמאכל מנוע ואסור באכילה, אסור ממילא גם להתעסק בו לסחורה, ומהו צד הדמיון בין שני איסורים אלו שגרם להם להישנות כאחד.

ולדעתו של הר"ש שלא נאסרה הסחורה בפירות שביעית אלא בלוקט על מנת למכור, ואפשר שגם בלוקח על מנת למכור, אבל ליקט ולקח לעצמו מותר לו למכור, מצאנו צד דמיון בין שני ההלכות, שבאה המשנה להורות שמהות איסור הסחורה בשניהם אינו למכור את שנקרה לידו, אלא בקובע את עצמו מעיקרא למכירה וסחורה, אבל אם נודמן לו שביעית, או להבדיל נודמן לו מינים טמאים בעת עיסוקו בצידה מותר לו למכרם, ודמיון הדין גרם לשנותם כאחד.

בגדר איסור סחורה במאכ"א

ב. הר"ש והתוס' בפסחים הביאו מדברי הירושלמי כאן שאין איסור סחורה במאכ"א אלא באותם דברים העומדים לאכילה, ולכן מותר לסחור בחמורים וגמלים, בהיות ואינם עומדים לאכילה, וביאר הרשב"א בתשובה ש"א שעל כן אין חשש שמא יבוא לאוכלם.

ועמודו האחרונים, התוס' יו"ט כאן, והט"ז ביו"ד סי' קי"ז סק"א שאחר שלדעת הרבה ראשונים איסור סחורה הינו מן התורה, כדריש בירושלמי ובגמ' בפסחים, מה מקום יש לחלק באיסור תורה דסחורה האם יש חשש שיאכל או לא.

דבשלמא אם איסור סחורה הינו מדבריהם, י"ל שאסרו את הסחורה משום חשש שמא יאכל, ולא אסרו אלא בדברים העומדים לאכילה, אבל אם איסור תורה הוא, אין מקום לחילוקים כאלו, ועיי"ש שנדחקו בזה.

והנראה בזה בהקדם סוגית הגמ' בפסחים בדף כ"ג ע"א, שדנה הגמ' על דינא דרב אבהו שכל מקום שאמרה תורה לא תאכל אחד איסור אכילה ואחד איסור הנאה במשמע, ופריך והרי שרצים, דרחמנא אמר שקץ הוא לא יאכל, ותנן צייד חיה ועופות ודגים, שנודמנו להם מינין טמאין מותרין למוכרן לנכרים, שאני התם דאמר קרא לכם שלכם יהא, אי הכי אפילו לכתחלה נמי, שאני הכא דאמר קרא יהיו בהיותן יהו.

וכבר כתב הגרעק"א שם שפשטות הגמ' מוכחת שאיסור הסחורה מדין תורה הוא, שלכן מקשה **המשך בעמוד י"א**

ביאורי שביעית

פרק ז' מ"ג מ"ד

משנה ג'

קָלְפִי רִמּוֹן וְהִנֵּן שָׁלוֹ, קָלְפִי אֶגְזִים
וְהִגְלִיעִינוּ, יֵשׁ לָהֶם שְׁבִיעִית וְלִדְמִיָּהוּ

שְׁבִיעִית. הַצֶּבֶעַ, צוֹבֵעַ לְעֶצְמוֹ, וְלֹא
יִצְבֵּעַ בְּשֹׁכֶר, שְׂאִין עוֹשִׂין סְחוּרָה בְּפִירוֹת
שְׁבִיעִית, וְלֹא בִבְכוּרוֹת, וְלֹא בְּתַרְמוּמוֹת,

(רמב"ם בפיהמ"ש) ולא בכורות ולא בתרומות. "דילמא אתו בהו לידי תקלה" אבל מדאורייתא שרי" (ר"ש ורא"ש) "דלמא משהי להו לגביה ואתי בהו לידי תקלה" (רע"ב) "ולא בתרומות, דכתיב בהו נמי אכילה בפרשת אמור. ולא בכורות, דכתיב וכי יהיה בו מום וגו' בשעריך תאכלנו ודרשינן ולא בסחורה" (רש"ס) ולא אבנולות ולא בטרפות ולא בשקצים ולא ברמשים. "אמרין בירושלמי כתוב טמאים הם מה ת"ל וטמאים יהיו לכם, אלא אחד איסור אכילה ואחד איסור הנאה". ופר"ך הרי חמור, ומשני למלאכתו הוא גדל. והרי גמל, למלאכתו הוא גדל. וכי אסרינן לעשות סחורה הני מילי במידי דקאי לאכילה" (ר"ש ורא"ש). ולא יהיה לוקח. "האי לוקח היינו לוקט, ובהדיא קתני בתוספתא לא יהא לוקט". (ר"ש ורא"ש) "האי לוקח לאו דוקא דאפי' שלקטן כדי למכרן אע"פ שלא לקחן אסור כיון דמחזור

המשך מגליון קודם הצבע צובע לעצמו לא יצבע בשכר. "אם נתכון לצבוע בשכירות מצבעוני שביעית אינו מותר ואעפ"י שלוקח המעות ההם ויאוכל אותם בקדושת שביעית". (הרמב"ם בפיהמ"ש) "וצביעה בשכר כסחורה" ודרשינן לאכלה ולא לסחורה בפרק לולב הגזול, ואפילו לצבוע בטובת הנאה אוסר¹ בירושלמי משום סחורה. (ר"ש) "וצביעה בשכר היינו סחורה". (רא"ש ורע"ב) "פ"י אפי' צביעה קמ"ל דדוקא לעצמו ולא בשכר". (שנו"א הקצר) שאין עושין סחורה בפירות שביעית. "איסור סחורה דאורייתא הוא" דאמר' (ע"ז ס"ב א' בכורות י"ב ב') והתורה אמרה לאכלה ולא לסחורה. (דרך אמונה רפ"ו בביה"ל) "ואע"פ שדמי שביעית נעשים כמותן כמו שנבאר, אבל אינו מותר לאדם שיעשה ממנו סחורה אלא אם יודמן לו וכו', ואעפ"י שלוקח המעות ההם ואוכל אותם בקדושת שביעית".¹⁰

מסייע שיטה זו מריהטת המשנה דהתנא כתב איסור סחורה כהמשך לדין איסור צביעה בשכר, ומשמע שהצביעה בשכר היא בכלל עיקר דין סחורה ולא הוה שכן פועל בעלמא דאסור רק משום קנסא כדן החמרים. [ואולי גם מה שדקדק מהרמב"ם בפירושו הוא על דרך זה, דהרמב"ם העמיד איסור זה ממש כהמשך לעיקר דין איסור סחורה].

4 לפנינו שם ליתא, ואולי אפשר לדחוק דכונת הר"ש רק לציון להא דאיתא בברייתא (שם מ"ב) לדרוש מסמיכות המקראות את העונש על מי שעושה סחורה בפירות שביעית, דמשמע שם דהוה דרשה גמורה, ומוכח מזה דאיסור סחורה דאורייתא הוא, וצ"ע.

5 בתוס' אנשי שם מבאר דזה חומרא מיוחדת בצבע יותר משאר איסור סחורה דשרי בהו ליתן בטובת הנאה ורק בדרך מכר אסור, והטעם דשאני צבע דאורחיה בכי ואי שרית ליה בטובת הנאה איכא למיחש שיבא לידי שכן ממש דהוה סחורה. עוד כתב, דשאני צבע שעושה בכונה מלאכה מיוחדת של צביעה, ובהו אם מתכוין לטובת הנאה מינכרא מילתא ודמייא טפי לסחורה. ויעוין שם שדן אם שרי לצבוע במיני צבעים שלקט לעצמו והותיר, ובתחילה מצדד להתיר בזה, אבל אח"כ מצדד לאסור אף בזה מחמת ב' הטעמים הנ"ל שיש להחמיר גבי צבע טפי משאר אופנים של הסחורות דשרי כשלקט לעצמו והותיר. וכן נוקט בפשיטות החזו"א (ס"ג סק"ג). ובמשנה ראשונה הביא דברי המשנה למלך (רפ"ו) בשם הר"ן (ע"ז פרק ד') דטובת הנאה לא מיקרי סחורה, וכתב המשנה ראשונה דזה דלא כדברי הירושלמי שהובאו בר"ש לאסור טובת הנאה בצבע. והחזו"א (שם) כבר ביאר דלא קשה על המשנה למלך כיון דעל כרחך חזינו דצביעה בשכר חמירא משאר אופני סחורות, מדאסירא אף במה שלקט לעצמו והותיר, ויעו"ש עוד. ומדברי המשנה ראשונה מוכח שסבר שאין צד להחמיר בצביעה טפי משאר אופני סחורה, ויעוין בסמוך (הערה 6).

6 מבואר דסבירא ליה לשנות אליהו, דמה דהתנא פירש איסור צביעה בשכר בהדיא טפי משאר אופני סחורות, לאו משום דצביעה יש בה צד איסור טפי משאר סחורות, אלא אדרבה אתי לאשמועינן דלא תימא דצביעה שרי בשכר טפי משאר סחורות אלא אפילו זה אסור. ובביאור הסלקא דעתך להקל בצביעה בשכר יותר משאר סחורות, לכאורה לשיטות שנתבאר לעיל (הערות 3, 4). דמייירי בפועל הצובע בשל בעה"ב מבואר בפשיטות, דהרי אין כאן סחורה גמורה בפירות שביעית כשאר סחורות אלא רק דמי לסחורה וכדן החמרים, ואף לשיטות דמייירי בצובע בשל ג"כ יש רבותא כיון דעיקר השכר אינו על שיווי הצבעים אלא על פעולת הצביעה, ולכן יש מקום לומר דא"י כשאר סחורות. [ואף לשיטת תוס' אנשי שם והחזו"א לעיל (הערה 5) דאיסור צביעה בשכר חמיר טפי משאר סחורות, יתכן שיש מקום לבאר כדברי השנות אליהו הנ"ל, וצ"ע].

7 "ולכא למימר דהוה אסמכתא דהא בבכורות פטרינן בהמה שלקחה מדמי שביעית מבכורה מה"ט ומבואר דהוה דאורייתא דהא קולא היא, וכן מוכח בקידושין (כ' א') מכדי הני קראי וכו' נחמיר עליה מדרב"ח כ' כמה קשה אבקה של שביעית פירש"י תוס' איסור סחורה שהוא לאו הבא מכלל עשה, ומוכח כולי סוגיא שם דהוה דאורייתא" (דרך אמונה בביה"ל שם) אמנם בתוס' (ע"ז ס"ב א' סוד"ג נמצא) כתבו דשרי לקדש אשה בפירות שביעית אע"ג דלאו לאכלה הוא דמשום פרייה ורבייה אקילו ביה רבנן, ומשמ' בפשטות דסברי דאיסור סחורה דרבנן הוא. אבל מדברי החזו"א (ס"ג סק"ג) מותבאר דפירש בשיטת התוס' שם דלעולם עיקר איסור סחורה מן התורה, ורק איסור פריעת חוב הוא מדרבנן. ויש שדחו בדברי תוס' שם דכוונתם משום דסברי דעיקר שביעית בזמן הזה דרבנן, וצ"ע.

8 ביסוד איסור סחורה מבואר לכא' כמה שיטות חלוקות, ויתכן להעמיד הצדדים בזה שהם שניים שהם ארבעה, הצד האחד דאין יסוד האיסור עצם פעולת הסחורה, אלא יסוד האיסור משום היות עסק הסחורה ביטול לקיום דין הקדושת שביעית שבפירות, ולפי זה איסור סחורה

1 נחלקו המפרשים היכי מיירי, האם כשהוא פועל בעלמא ששכרו לצבוע בצבעים של בעה"ב, או כשהצבעים של הצבע. מהתוספות יום טוב לקמ"פ (פ"ח מ"ד) מבואר דפשיטא ליה דמייירי הכא אף בפועל בעלמא ולכן מקשה מאי שנא הכא מההיא דהתם דלקוט לי ירק היום שכרו מותר, ומבאר בזה על פי הגמ' בע"ז (ס"ב) שביארה לחלק בין חמרין לפועל לשיטת רבא שם, דפועל דלא נפיש אגריה לא קנסוהו רבנן וחמרים דנפיש אגרייהו קנסו רבנן, והיינו משום דדמו טפי לסחורה כדפירשו תוס' שם, ומבאר התו"ט דצבע חשיב בזה כחמרין כיון דרווח טפי, ולכן קנסו רבנן. ומבואר מדבריו דשכרו של הצבע קדוש בקדושת שביעית אף כשהוא פועל בעלמא. והמשנה ראשונה מקשה על התו"ט מהירושלמי שהביא הר"ש דאף בטובת הנאה אסור לצבוע, ובהו מדוע לא דמי לפועל שלא רווח טפי, ולכן כתב דיש חילוק אחר בין מידי דמאכל לצביעת בגדים דדמייא טפי לסחורה. אבל בתוס' אנשי שם מבאר דמייירי כשצובע בצבעים של עצמו, אבל אם צובע בשל בעה"ב ככה"ג פשוט שרשאי לצבוע בשכר. וכן נוקט החזו"א (ס"ג סק"ג) דרשאי לצבוע בשל בעה"ב כפועל בעלמא, ואף אין השכר קדוש בקדושת שביעית וכשכר הפועל דלקמן (פ"ח מ"ד). אמנם חלוקים התוס' אנשי שם והחזו"א האם חיילא קדושת שביעית על השכר כשצובע בשלו, וכדלהלן בסמוך (הערה 2).

2 משמעות הדברים דפשיטא ליה לרמב"ם דשכרו של הצבע קדוש בקדושת שביעית, ולכן מדיגיט הרמב"ם שאף אם יקיים את דיני הקדושת שביעית בשכר הצביעה מ"מ אסור משום סחורה. והיינו בפשטות בגוונא דצובע בצבעים שלו ולא בשל בעה"ב, וכמו שדקדק המשנה ראשונה בשיטת הרמב"ם יעוין בסמוך (הערה 3). וכן נוקט בפשיטות בתוס' אנשי שם דכשצובע בשלו קדוש השכר בקדושת שביעית, ואף להצד שדן לומר דשרי לצבוע בשכר במה שלקט לעצמו והותיר מ"מ פשיטא ליה שהשכר יקדש בקדושת שביעית, משום ד"אע"ג שמחיר הצבע פחות ממחיר הצביעה מ"מ השבח לשביעית כמו במע"ש פ"א מ"ב". אמנם החזו"א (שם) נוקט דכשעבר וצבע בשכר אף שצבע בשלו אין שכרו קדוש משום דהצבע חשיב כמבוער, ואף להצד שדן החזו"א לומר שהשכר קדוש, סבירא ליה דרק כנגד שיווי מיני הצבעים יקדש מן הדין ושאר השכר רק משום קנסא, וא"כ פליג החזו"א עם התוספות אנשי שם בתרת, וצ"ב שיטת החזו"א ממשמעות דברי הרמב"ם כנ"ל. [ועוין בתוספתא (פ"ו ה"ז) ומובאת בירושלמי (היא) "החוני שהיה מבשל ירקות בשביעית לא יהא מוחשב שכרו על דמי שביעית אבל מוחשב הוא על היין ועל השמן ועל האבטלה", ומשמע בפשטות דשרי ליקח רק שכר על הבטלה ולא שכר על הבישול של הירקות, אמנם לא מוכח מהתוספתא מה הדין אם עבר ולקח שכר על הבישול האם קדוש בקדושת שביעית, ולכא' יתלה בפלוגתא התוס' אנשי שם והחזו"א הנ"ל].

3 במשנה ראשונה כתב דמהר"ש ורע"ב משמע דמייירי כשהצבע פועל בעלמא בצבעים של בעה"ב, ואין לומר דכוונתו לדקדק מל' הר"ש "כ"סחורה, כיון דהרע"ב כתב "היינו סחורה" והיאך א"כ דקדק הכי אף מהרע"ב, וכנראה המשמעות היא מדהוצרכו לפרש ש"צביעה בשכר היינו סחורה" ואם איירי בצבעים שלו פשיטא דהוה סחורה גמורה. אמנם מתוס' אנשי שם משמע דפשיטא ליה דלא מייירי כשצובע בשל בעה"ב, ומשמ' בפשטות דאף בשיטת הר"ש והרע"ב סובר דמייירי כשצובע בשלו, ואפשר לבאר דאף כשצובע בשלו אין כאן סחורה גמורה, כיון דעיקר השכר הוא על פעולת הצביעה ולא על גוף מין הצבע, וא"כ אתי שפיר מה שהוצרכו לבאר ש"צביעה בשכר היינו סחורה" כיון שאין זה ממש כשאר סחורה. ובדעת הרמב"ם כתב המשנה ראשונה דמשמע הן בפירושו והן בחיבורו דמייירי בצבעים שלו, ובחיבורו יתכן דמשמע ליה מדהעמיד הרמב"ם איסור דצביעה בשכר בתוך עיקר דין איסור סחורה ברפ"ו, ואילו דין שכר הפועל והחמרים כתב בסוף הפרק, ומשמע דצביעה בשכר לא שייך לדין החמרים, אך צ"ב מהיכן היה משמע לו הכי מפירושו. והמשנה ראשונה

ביאורי שביעית

פרק ז' מ"ג מ"ד

על ידו. לקח לעצמו והותיר, מתר למכרו.

משנה ד'

ולא בנבלות, ולא בטרפות, ולא בשקצים,
ולא ברמשים. ולא יהיה לוקח ירקות שדה
ומוכר בשוק, אכל הוא לוקט וזגנו מוכר

ללקט לסחורה דהיינו למכור, אבל הוא לוקט ובנו מוכר על ידו כלומר במקומו מוכר
בשוק, שהוא לא ליקטם²¹. "מוכר על ידו פי' בשבילו, לא מחזי כסחורה ואפילו
לקטן למוכרו".²² (רא"ש) "שאם יקח הבן²³ ממה שאסף אביו ומכרו אין עליו
חובה בזה". (רמב"ם בפי'המ"ש) "דכיון דהוא לא לקטן ולא טרח בהו זבין להו".²⁴
(רש"ס) אבל הגר"א חולק וסובר דבולקט אין כלל איסור סחורה, "ודוקא ליקח
מאחר ולמכור לאחר אסור, אבל הוא לוקט ובנו מוכר רבותא קאמר דאפילו בנו יכול
למכור". (שנו"א הקצר)²⁵ "לוקח בכור למשתה בנו או לרגל ולא צריך
לו. ומוותר למכרו בין תמים בין בעל מום". (רמב"ם בפי'המ"ש) "לקח בכור, בעל
מום". (ר"ש) "דמותר לזרים". (רא"ש ורע"ב) "וני"ל דמפני דקתני למשתה בנו או לרגל
פירשו כן אבל באמת דין זה שייך אפילו בתמים חי". (תוס' חדשים) מ ו ת ר

לעשות מעשה תגרות וסחורה הויא¹⁸. (רש"ס) ירקות שדה דוקא שאין בהן איסור ספיחין, כיון שגדלין בשדה מעצמן, דירקות גינה
בלא"ה אסורין משום ספיחין. (ע"פ רש"ס, תוי"ט, ושנו"א). שם. צ"ב מדוע לא
מיירי בכל מיני פירות האילן הגדלים בשביעית ואינם אסורים משום ספיחים, ואפשר
לבאר דבשאר כל הפירות התקינו "אוצר בית דין" כמבואר בתוספתא (ריש פ"ח), וזה
בכדי שלא יבואו לעכב הפירות שביעית או לעשות בהם סחורה (רמב"ן פרשת בהר),
אבל בירקות שדה אין אוצר בית דין, ולכן התנא העמיד את איסור סחורה על מה
שמצוי יותר ליכשל בו והם ירקות שדה.¹⁹ ומוכר בשוק. "דנראה כסחורה²⁰ כיון
שלקטן למכרו והוא בעצמו מוכר". (רא"ש ורע"ב) אבל הוא לוקט
ובנו מוכר על ידו. "וכשמוכר בשוק הוא עצמו אסור דללקט לאכלה אמר רחמנא ולא

לכנות ממנו ישראל הסובר כשיטות שקדוש בקדושת שביעית, דבכי האי גונא אפשר שלכא
משום לפני עור. ובאמת שהמבי"ט בשו"ת (א' כא), כתב דלא הוה לפני עור כיון דהמוכר
יש לו על מי לסמוך. [ויל"ע שם אם מיירי המבי"ט אף בסחורה באופן האסור, וא"כ מוכח
שפשיטא ליה שאין הקונה בכלל האיסור]. אמנם שיטת החזו"א היתה לאסור בזה, ויעויין.
ואפשר לתלות הגדון בזה בב' הצדדים העיקריים שנתבאר לעיל (הערה 8) ביסוד איסור סחורה,
דלפי הצד שיסור האיסור הוא משום ביטול קיום ה"לאכלה" בלבד, מסתבר שהקונה לא עובר
באיסור סחורה כיון דהוא יאכל את הפירות כדינם, ורק משום לפני עור יש בזה. ולפי הצד
שעצם מעשה הסחורה במהותו אסור, יש מקום לומר דאף הקונה עובר בסחורה, וצ"ע.
10 לכאורה כונת הרמב"ם בדבריו לבאר דאיסור סחורה הוא אף כשאין ביטול קיום דיני קדושת
שביעית, אלא דעצם מעשה הסחורה אסור דה שימוש שנאסר לעשותו בפירות שביעית. [וזה
אתי שפיר לפי מה שנתבאר לעיל (הערה 8) לדקדק משי' הרמב"ם ביסוד איסור סחורה שהוא
מלתא דדין ההפקר].

11 בבכור חיישין לתקלה דגזיה ועבודה. (משנה ראשונה). ובתרומות חיישין לתקלה
בישראל משום זרות ולכן כהן שרי בסחורה. (תוס' אנשי שם, ומהר"י קורקוס פ"ב בתרומות
הכ"א) בשי' הר"ש. אמנם המשנה הראשונה דן לאסור אף ככהן משום תקלה דטומאה.
ויעויין במהר"י קורקוס שדן דאפשר דהוא משום זילותא דתרומה שלא ייראה כחולין, וכתב
דלפי זה אף ככהן יש לאסור, ומשמ' בפשטות דאף לפי"ז הוא דין מדרבנן בלבד.

12 שי' הרש"ס דבכורות ותרומות אסורים מהתורה כמו בשביעית שנלמד מקרא ד"לאכלה"
ולא כשאר המפרשים. ומצינו במשנה ראשונה, שבתחילה הבין באופן פשוט דאסורים
מהתורה אבל לא מטעמיה דהרש"ס, אלא מאותו דין דילפי' גבי נבילות דכל שאסור באכילה
אסור במכירה, עד שבתחילה תמה על הר"ש שלא פירש הכי, ויעויין ש. ובתוס' אנשי שם
הקשה לשי' הר"ש והרע"ב מדוע דתורה לישראל ליכא איסור מדין נבילות וטרפות, ותיירץ
דשאני תרומה דאסורה רק לישראלים, ויעויין לקמן (הערה 16).

13 התו"ט מציין לדבריו במס' מכות (פ"ג מ"ב), שדן שם בביאור מה כונת התנא לכלול
ב"שקצים" ומה ב"רמשים", יעו"ש.

14 "איסור הנאה לאו דוקא דהא מותרין בהנאה, אלא כלומר לסחורה". (משנה ראשונה).

15 משמעות הלשון דהוא איסור מדרבנן, וכעין זה לשון הרא"ש והרע"ב, ויעויין משנה ראשונה
מה שדן בשי' הר"ש והר"ב דסברי דהוה איסור מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא. אבל
התו"ט מאריך להוכיח מהסוגיא בפסחים (כ"ג א') ועוד דהוה ילפותא גמורה ומן התורה, ומסיק
דמסרו לכתוב לחכמים ולעולם הוה מהתורה, וזוהי מיישב משמעות לשון הרע"ב. וכ"כ הט"ז
(יו"ד ק"א) בדעת הרשב"א בתשובה שכתב דהוה גזירה שמא יבוא לאכול מהם, ויעויין שם.

16 הבית יוסף (יו"ד ק"ז) מביא דהתוס' בב"ב (פ"ב ד"ה ולא יגדל) כתבו דבכגון חזירים אם מגדלים
למשוח עורות בשומן אין זה בכלל איסור סחורה דמשנתנו ויעו"ש. ומביא דהרשב"א
בתשובה פליג על התוס' וסובר שכל הדברים שדרך בני אדם לגדלן לאכילה אסורים בסחורה
שמא יאכל מהם ואף אם הוא עצמו מגדלם שלא לשם אכילה. ויעויין עוד בש"ך (שם ס"ב)
מש"כ בזה. [ואולי יתכן בביאור שי' תוספות בב"ב, דסברי דכיון דאיסור זה הוא
מן התורה אין סברא לומר שיסודו משום סייג בעלמא שמא יבא לאכול, אלא יסוד האיסור
משום דעשיית סחורה לשם אכילה היא נחשבת כשייכות לעסק האכילה, והוה כהרחבת עיקר
איסור האכילה, וזה הטעם דבמדי דעומד למלאכה ליכא איסור סחורה, ולכן שפיר סברי דאף
במדי שדרך לגדלו לאכילה אם הוא מגדלו וסוחר בו שלא לאכילה אין בזה איסור. והנה

הנלמד מקרא ד"לאכלה ולא לסחורה" הוא ממש כענין איסור הפסד שנלמד ממקור זה,
ששיניהם ענינים שלא לבטל קיום דין קדושת הפירות שביעית העומדים "לאכלה". ובתוך
צד זה גופא מצינו לכאורה ב' שיטות, שיטת הרמב"ן בעבודה זרה (כ"ב א') והרשב"א (שם)
ובסוכה (ל"ט א'), דהאיסור הוא דוקא כשע"י הסחורה נפקעת קדושת שביעית מדמי הפירות
לגמרי, וכגון שקונה בהמה טמאה ועבדים או שפורע חובו, שעל ידי זה גורם שלא תחול קדושת
שביעית על דמי הפירות, אבל כשמוכר ומקבל דמים שיכול ליקח בהם אוכלים אין בזה איסור
סחורה דאורייתא. אבל משמעות שיטת רש"י, [בסוכה (ל"ט א') ד"ה אין מוסרין, ושם (מ'
ב) ד"ה שמה יגדל, ושם (מא' א') ד"ה וביקש לו, ובסנהדרין (כ"ז א') בד"ה אוספין כשרין, ובד"ה
בדמי תרומה, ויעויין שם]. דיש איסור גם כשאינו מפקיע את הקדושה לגמרי מלחול, וכגון
שמקבל דמים שיכול לאכלם בקדושת שביעית, דכיון שעושה סחורה להעשיר ולשמוך הדמים
לאחר שביעית זה גופא הוה ביטול דין "לאכלה" שהוא לאכול ולכלות כל מה שקדוש בקדושת
שביעית. והצד השני דאיסור סחורה אינו משום ביטול קיום דיני קדושת הפירות שביעית,
אלא שמעשה הסחורה בעצמותו הוא שימוש שאסור להשתמש בו בפירות שביעית. ולפי
צד זה נמי יש לדון ביסוד האיסור בזה בב' צדדים, צד אחד יש לומר דהוא מדין מצות ההשבתה
וההפקר בשביעית, דכל מה שהתורה נתנה רשות להשתמש בפירות שביעית הוא רק לצורך
אכילה וכיוצא בזה, ולא לשימוש סחורה, וזה משום דמעשה הסחורה במהותו סותר את מהלך
וניהוג ההפקר בשונה משימושי אכילה שאינם סותרים את מהלך וניהוג ההפקר. וכצד זה
לכאורה יש משמעות בלשון הרמב"ם (פ"ו ה"א) "להודיע שהוא הפקר", יעו"ש. [ויעויין בנצי"ב
בהעמק דבר (כ"ה, ו' בהרחב דבר), ובאבני נזר (יו"ד תמ"ה, י'), שביארו כעין זה בדין דלאכלה ולא
לשריפה, ומסתבר שכיוצא בזה יפרשו אף באיסור סחורה]. וצד אחר יתכן לפי זה, דיסוד
האיסור הוא דמעשה הסחורה יש בו זלזול בקדושת שביעית, דאף אם הסחורה לא סותרת
בהדיא את קיום דין קדושת הפירות, מכל מקום הוה זלזול שמשמש בפירות קדושים לצורך
סחורה. וסמך לצד כזה מצינו במהר"י קורקוס (תרומות פ"ב כ"א) שדן לבאר ביסוד איסור סחורה
בתרומה דהוא משום זילותא דתרומה, כמובא להלן (הערה 11).

במשנה ד', שהביא מהירושלמי דלשיטת ר' יהודה אסור סחורה רק באופן שאין לו מלאכה
אחרת ויעו"ש ב' לישנות בזה. ולכאורה שיטה כזאת אתי שפיר טפי להצד האחרון הנ"ל
דיסוד איסור סחורה הוא משום דהוה זלזול בקדושת שביעית, דלפי שאר הצדדים קשה להבין
מאיזה טעם כשיש לו מלאכה אחרת להתפרנס שרי בסחורה, דלפי הצד דהאיסור הוא משום
ביטול דין קדושת הפירות העומדים לאכלה ודאי דקשה מה שייכות יש לומר שמחמת שיש
לו עסקים של מלאכות אחרות יתא פחות חיוב לזוהר בקיום דין קדושת הפירות שביעית, ואף
לצד השני דהאיסור הוא משום לתא דמצות ההשבתה וההפקר גם קשה לכאורה שיהא סיבת
היתר משום מה שיש לו מלאכות אחרות. אבל להצד האחרון הנ"ל דהאיסור הוא משום
שיש בעסק הסחורה זלזול בקדושת הפירות שביעית, לכאורה אתי שפיר לומר דכשיש לו
מלאכות אחרות להתפרנס לא הוה כ"כ זלזול מה שעושה סחורה בפירות שביעית, וצ"ע].
ויעויין עוד להלן (הערות 10, 9, 21).

9 יש נדון באחרונים האם הקונה עובר גם באיסור סחורה או שרק המוכר עובר כיון שהקונה
מתכוון לאכול הפירות כדינם, הנועד ביהודה (קמא אה"ע סי' ע"ג) סובר בפשטות דאין איסור על
הלוקח, ומאידך המקנה (קדושין נ"ב) פשיטא ליה דאין הבדל בין המוכר ללוקח בזה, וכן דעת
הגאון מהר"י צ"ח הלוי (בנו"ב שם). ובפשטות אף להשיטות שאין הקונה עובר משום סחורה
מ"מ עובר משום לפני עור, וא"כ צריך לדעת מה הנפקא מינה שיש מנדון זה כיון דלכו"ע
לכאורה יש על הקונה איסור. אמנם באמת נפקא מינה גדולה יש בזה לכאורה בישראל המוכר
יכול נכרי בדרך סחורה משום שסומך על השיטות שאין בהם קדושת שביעית, האם שרי

ביאורי שביעית

פרק ז' מ"ג מ"ד

לְקַח בְּכוֹר לְמִשְׁתָּה בְּנוֹ אוֹ לְהִגָּל וְלֹא צָרִיךְ
לוֹ, מִתֵּר לְמִכְרוֹ. צָדִי חַיָּה עוֹפוֹת וְדָגִים
שֶׁנִּזְדַּמְּנוּ לָהֶם מִיָּמִים טָמְאִין, מִתֵּרִים

לְמִכְרוֹ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, אִף מִי שֶׁנִּזְדַּמְּנוּ
לוֹ לְפִי דְרָכּוֹ, לֹקֵחַ וּמוֹכֵר, וּבִלְבָד שֶׁלֹּא
תִּהְיֶה אֲמֻנָתוֹ בְּכֶךְ. וְחֻכְמִים אוֹסְרִין

למכרו. "ובתוספתא קתני רבי אומר אומר אני לא ימכרנו אלא בדמיו, כלומר בדמים שקנאו שלא ירויה בו כלום." ²⁶ (ר"ש ורא"ש) **צדי חיה עופות ודגים שנזדמנו להם מינים טמאין מתרים למכרו.** "דלא אסרה תורה אלא לקנותן לקיימן לעשות בהם סחורה, דהא כתיב גבי נבלה או מכור לנכרי אלמא במזדמן לידו מותר. (רא"ש ורע"ב) **רבי יהודה אומר אף מי שנתמנה לו לפי דרכו לוקח ומוכר.** "אע"פ שאינו צייד דתנא קמא נקט צייד דוקא" (ר"ש) "הוא שיתכן לצוד עוף טמא או חיה טמאה בכונה [תחילה אם חלפו לידו או אם חלף הוא ליד קן מקניהן]" ²⁷ (רמב"ם בפיהמ"ש

הנדמ"ח) **ובלבד שלא תהא אמונתו בכך.** הפירוש של "אמונתו" כאן הוא רגילותו, דהא עסקין במי שאינו צייד ובמי שנתמנה לו לפי דרכו, ואסור בזה משום שמחזי כמחזר אחריהם כיון שהרבה פעמים לוקח ומוכר. (ע"פ רש"י) **וחכמים אוסרין.** "למי שאינו צייד" (ר"ש ורא"ש) "וטעמיהו דרבנן לפי" ²⁸ שהציידים שצריכים ליתן מס למלך מאומנותם התירו להם ²⁹ למכור חיה עופות ודגים טמאים כדי שיוכלו לפרוע למלך המס שעליהם, אבל שאר כל אדם לא. ³⁰ (רע"ב)

לוקח מדעת עצמו אבל לא שרי שילקוט האב על דעת כן, וכן ביאר המהר"י קורקוס בשיטת הרמב"ם בהלכות (רפ"ו), ויעוין שם עוד.

24 לפי ביאור זה מסתבר דהיינו רק כשהבן מוכר מעצמו ולא כשהאב לוקח ע"מ לשולחו, דבכה"ג כל עסקי סחורתו הם כרצונו האב ששילחו והוא טרח בהם וחפץ למכרם ביוקר. [ולכאורה הרש"ם לשיטתו דהעמיד המשנה דמייירי בין בלוקט ובין בלוקח, ולכן הוכרח לבאר הכי בטעם ההיתר דבנו מוכר על ידו, שלא יכל לבאר בזה בפשיטות כהרא"ש.]

25 הר"ש מביא פירש"י בסוכה (ל"ט א'), בטעם הא דאין מוסרין דמי פירות שביעית לעם הארץ "דהתורה אמרה לאכלה ולא לסחורה שכל פירות שביעית חייבין להתבצר בשביעית הן ודמיהן ולא שיעשה בהן סחורתו להצניע לאחר שביעית ולהעשיר", ומשיג עליו הר"ש "ודבריו תמוהים מאד דתיקשי ליה כל אותם שיש להם שביעית ואין להם ביעור שיש להם שביעית שלא לעשות בהם סחורה". ויתכן בביאור שיטת רש"י על פי מה שנתבאר לעיל בשיטתו

(משנה ב' הערה 17), דסובר ביסוד דין ביעור שאינו דין בפני עצמו המתחדש מחמת שכלה לחיה מהשדה, אלא שעיקר מצות ה"לאכלה" גדרה הוא לבער הפירות עד סוף השביעית שהוא זמן הביעור, ואף מינים שאין בהם ביעור שוים ביסוד הדין של מצות ה"לאכלה" ורק שלא ניתן להם קצבה מתי נחשב אצלם סוף השביעית, ויעוין שם.

דכונתו היא לכרוך את איסור סחורה עם עיקר מצות ה"לאכלה" שהיא שוה בין במינים שיש להם ביעור ובין במינים שאין להם ביעור, ומה שהזכיר לשון ביעור הוא רק משום שבדרך כלל זהו הקצבה של דין "לאכלה", וצ"ע.

לעם הארץ מבאר הר"ש "ועל חינו דחק להזכיר טעמא דסחורה דבלאו הכי איכא איסור טובא שאין ע"ה נזהר דאסור לקנות בהן בהמה טמאה עבדים וקרקעות וחלוק וטלית ומנעלים ואין נותנין לא לבייר ולא לבלן ולא לספר ולא לספן דשביעית ניתנה לאכילה ולשתיה ולסיכה ולא לשאר דברים ואסור לפרוע בהן חובו כולוה תנן לקמן בפ"ח וכו', ואין מספר לדיינים ולאיסורים שאין ע"ה בקי בהן גם אין נזהר עליהן", וכעין זה כתבו התוס' בסוכה (שם).

מקום לדון בביאור ש"י רש"י דאין כונתו משום חשש שילך העם הארץ ויעשה סחורה בדמים מכאן ואילך, דאי משום הכי באמת יש עוד הרבה איסורים ודינים, וסבר רש"י דמשום הכי אין להחשיבו בכלל לפני עור כיון שאף בידי העם הארץ היו פירות קדושים שלא היה נזהר בהם, ואין תוספת מכשול בכך שהוחלפו פירותיו במעות, ולכן פירש"י דהעניין כאן הוא בגוף העסק של המכירה שכיון שהעם הארץ עושה על דעת להתעשר הרי עובר בזה גופא על איסור סחורה. ולפי"ז יהיה מוכח מרש"י דבאיסור סחורה לא עובר הקונה אלא משום לפני עור ולא בגוף האיסור סחורה, ויעוין בהג"ל בזה לעיל (הערה 9). אלא דלכאורה לא מיושב ביאור זה דא"כ מדוע מוזן ג' סעודות כן שרינן ליקח מעם הארץ, וצ"ע.]

26 יעוין ברע"ב שמשמע מדבריו דסבר שרבי מפרש למתני' ולא פליג, אמנם הרש"ם פירש דפליג רבי אמתני', ויעוין.

27 משמעות דבריו דפירש דלא פליגי התנאים אם בציידים דוקא שרי או לא, אלא פלוגתתם היא דלחכמים שרי רק כשניצודו שלא בכונה אבל בכונה אסור לצודם אף אם נזדמנו לידו לפי דרכו, ולר"י שרי אף לצודם בכונה אם נזדמנו לידו לפי דרכו.

28 הוא מדברי הירושלמי שהובאו בר"ש וברא"ש.

29 ולפי השיטות שהאיסור כאן הוא מדרבנן מבואר בזה בפשיטות, אמנם להסוברים דהוה איסור גמור מן התורה צ"ב היאך שרינן בזה, וביאר בתו"ט "ולמאי דכתבין דמדאורייתא אסור אלא שמסור ביד חכמים איכא למימר דמשום מס המלך נמי כח בידים לומר שהתורה לא אסרה בכי הא, א"נ משום חיי נפש כדכתבתי לעיל בשם הירושלמי בפרק ד' מ"ב".

30 והתו"ט עומד לבאר מאי איכא בין חכמים לת"ק, "וי"ל דצייד כשמוכין לצוד טמאים איכא ביניהן, דלחכמים שרי הואיל ומחמת אומנתו נתחייב מס למלך רשאי לכוין לצוד הטמאים כדי שיוכל לפרוע המס, ולת"ק אע"פ דצייד הוא לא התירו לו אלא בנזדמן דנקיט בלישניה שנזדמנו להם". ויעוין בדברי הרש"ם, ובדברי המשנה ראשונה, ובדברי תוס' אנשי שם, שביארו אופנים אחרים בפלוגתתיהו דחכמים ורבי יהודה ובביאור שיטת חכמים דסיפא. ■

לעיל (הערה 12) הובא מתוס' אנשי שם שהקשה למה בתרומה ליישראל ליכא איסור סחורה דאורייתא כנבילות ותירץ דשאני תרומה דשרי לכהנים, ולכא' לשיטת הרשב"א עדיין קצת קשה, דמה בכך שלכהנים שרי הא יש לחוש שייבא לאכלו. אבל להג"ל בשי' התוס' בב"ק יש לבאר דמה דהתורה אסרה אף סחורה לשם אכילה מחמת שנחשב בכך שייכות וצד אכילה, זה הוא רק באיסורי אכילה שישודם משום מיאוס מאכלות האסורות, משא"כ באיסור אכילת תרומה שמותר לכהנים ואיסורו לזרים הוא מחמת קדושתו, וצ"ע.]

17 מה שהעמיד הר"ש דמייירי בלוקט, היה מקום לומר דכונתו בזה משום דבלוקח יתכן שאין איסור סחורה, וכפי שמבואר בהמשך דברי הר"ש שנסתפק אם יש איסור סחורה גם בלוקח או רק בלוקט. אבל באמת שבר"ש שם מבואר בהדיא שאף לפי הצד דיש איסור סחורה אף בלוקח מ"מ "מתני' לא איירי בהכי", וא"כ חזין דהיה לר"ש טעם אחר מדוע לאוקים מתניתין דוקא בלוקט. ואפשר לבאר דסבר הר"ש דאם יש איסור סחורה בלוקח אז לא שייך בזה ההיתר דבנו מוכר על ידו, דרק בלוקט לא הוה דרך סחורה כשבנו מוכר על ידו משא"כ בלוקח ע"מ למכור, ויעוין בסמוך (הערה 21).

18 מבואר ברש"ם דמפרש דעיקר איסור סחורה הוא בלוקח ע"מ למכור, וקמ"ל רבותא דאף בלוקט יש סחורה.

19 הדרך אמונה (פ"ה ה"ב בב"ה ל') עומד בשיטת הרמב"ם מדוע לא הזכיר לתקנת אוצר בית דין שגשגית בתוספתא, וביאר דחולק על הרמב"ם שכתב דהוה תקנה מפני החשד שלא יבאו לעכבן ולעשות סחורה, אלא סובר הרמב"ם דהוה כעיצה טובה בלבד. אמנם לכאורה הביאור הנ"ל אתי שפיר אף לפי זה.

20 יש שדקדקו מלשון זו וכן מהלשון בסמוך, דהרא"ש סובר כשיטת הגר"א דעיקר איסור סחורה הוא בלוקח ע"מ למכור, ובלוקט אינו אלא מדרבנן משום מיחוי כסחורה, וכן באמת משמעות התורא"ש בסנהדרין (כ"א א') יעוין שם. אמנם לכאורה אינו מוכח, דיתכן לפרש שמש"כ הרא"ש "דנראה כסחורה" אין כונתו לסחורה של איסור שביעית שזמה היה משמע שסובר שאין כאן איסור גמור של סחורה, אלא כונת הרא"ש "דנראה כסחורה" בעלמא, שכיון שנראה כסחורה דעלמא אסור בשביעית משום איסור סחורה, ולעולם יתכן שזה איסור גמור מדאורייתא. ויעוין בתורא"ש בסוכה (ל"ט א') דמבואר שם בהיפוך דאדרבה עיקר האיסור סחורה הוא דוקא בלוקט, וכשיטת הר"ש כאן, וצ"ע.

21 הנה הר"ש בהמשך דבריו דן לחדש דיש איסור סחורה בלוקח על מנת למכור, ומבואר דבפשוטו היה נראה לו דאיסור סחורה הוא רק בלוקט ע"מ למכור. ומסתבר דאף הר"ש פשיטא ליה דלקיחה ע"מ למכור דמייא לסחורה דעלמא יותר מלקיטה ע"מ למכור, אלא דסבר הר"ש בפשטות דאיסור סחורה בשביעית שייך רק בשעת הקליטה, וכפי משמעות לשונו כאן בביאור ההיתר דבנו מוכר על ידו דהאיסור תלוי בלקיטה "דללקט לאכלה אמר רחמנא ולא ללקט לסחורה". ונראה דזה אתי שפיר להצד שנתבאר לעיל (הערה 8) ביסוד איסור סחורה דהוא מלתא דדין ההשבתה וההפקר שלא נתנה התורה רשות אלא לאכול הפירות שביעית ולא לעשות בהם שימוש של סחורה הסותר את דין ההפקר, שלפי זה אפשר להבין דתלוי עיקר האיסור בשעת הקליטה דוקא, ויעוין. ולפי מה שדן הר"ש בהמשך ומצדד לומר דאסור משום סחורה אף בלוקח ע"מ למכור, צריך ליתן טעם לשיטתו בהיתר דבנו מוכר על ידו, כיון דהטעם שביאר בזה כאן לא שייך דהא אף מי שלא לקטן אסור בסחורה. ונתבאר לעיל (הערה 17) לדון בשיטת הר"ש דסובר דאם אסור בלוקח ע"מ למכור אז לא שייך בזה ההיתר דבנו מוכר על ידו, כיון דבזה הוה בכלל דרך סחורה, ויעוין בסמוך בשי' הרש"ם בזה.

22 מבואר בזה דשרי אף כשהאב לוקט על מנת שימכור בנו, דעדיין אין זה בכלל דרך סחורה, וכן מבואר בלשון הר"ש, ויעוין בסמוך בשי' הרמב"ם והרש"ם בזה.

23 יעוין חזו"א (ס"ג סק"י) שמעלה צד ששי' הרמב"ם כשיטת הגר"א דבלוקט כלל אין איסור סחורה ולפי זה הא ד"בנו מוכר על ידו" היינו לאו דוקא דגם הוא עצמו שרי. אמנם משמעות דברי הרמב"ם בפיהמ"ש היא לכאורה דההיתר הוא דוקא ע"י בנו, ועוד משמע דדוקא כשהבן

זהב הארץ

הגאון הגדול ר' משה זאב איתן שליט"א

הגמ' היאך אפשר לדרוש שלכם יהא, אי הכי אפילו לתחילה, והכא תנן שהסחורה אסורה, ואם תאמר שאיסור הסחורה היו רק מדרבנן, אין כאן כל קושיה שבאמת לכם יהא מן התורה, אבל אסרו חכמים את הסחורה מדבריהם, וע"כ שאיסור המשנה מדין תורה הוא, ואחר שילפינן מלכם יהא היתר הנאה, הוקשה לגמ' מפני מה הסחורה אסורה.

ויש לחקור אחר שהתירה תורה ההנאה ממאכ"א, ואסרה את הסחורה בהם מיהיו, האם האיסור סחורה יסודו איסור מחודש שלא לסחור במאכ"א, או ששורשו במה שאסרה תורה את המאכ"א בלשון לא תאכל, וכל מקום שאסרה תורה לא תאכל אחד איסור אכילה ואחד איסור הנאה במשמע, ונהי שהתירה תורה את כל ההנאות כולם, הנאת סחורה אסורה מפרשת איסור הנאה וכן נראה בירושלמי כאן, הובא בר"ש, טמאים המה לכם מה ת"ל וטמאים יהיו לכם אלא אחד איסור אכילה ואחד איסור הנייה, כל דבר שאיסורו דבר תורה אסור לעשות בו סחורה, וכל דבר שאיסורו מדבריהן מותר לעשות בו סחורה.

והביאו הרשב"א בתשובה ש"א, והוסיף לבאר דברי הירושלמי שדורש מטמאים יהיו איסור הנאה, פירוש אסור בהנאה בדרך סחורה, הרי להדיא שיסוד איסור הסחורה איסור הנאה הוא, ואינו איסור מחודש שלא לעשות מעשה סחורה במאכ"א.

וכן הוא במשמעות לשון הרמב"ם בפ"ח ממאכ"א הט", וכל דבר שאסור באכילה ומותר בהנאה אף על פי שהוא מותר בהנאה אסור לעשות בו סחורה ולכין מלאכתו בדברים אסורים חוץ מן החלב שהרי נאמר בו יעשה לכל מלאכה, לפיכך אין עושין סחורה לא בנבלות ולא בטרפות ולא בשקצים ולא ברמישים.

כפל לשונו שפתח לדבר בדברים האסורים באכילה ומותרים בהנאה, ובא לאוסרם בסחורה, וכתב על זה שאע"פ שהוא מותר בהנאה, אסור לעשות בו סחורה, הרי שיש כאן איזו קושיה שבהיותו מותר בהנאה ראוי שיותר גם בסחורה, אחר שאיסור הסחורה היו שנאסרה הנאת סחורה, וצריך לבאר ולומר שהנאת סחורה שאני משאר כל ההנאות והיא אסורה.

ומעתה נראה שמה שאסר הירושלמי לעשות סחורה רק בדברים העומדים לאכילה, והתיר לסחור בחמורים ובגמלים, אין ביאורו משום סייג בעלמא שמא יבוא לאכול, ונוהג רק במינים העומדים למאכל, אלא אויל הירושלמי לטעמיה שיסוד האיסור בסחורה היו הרחבת האיסור אכילה, ונאסרו המאכ"א גם באיסור הנאה ליהנות הנאת מכירה, ורק בדבר העומד לאכילה.

וכך הוא ביאור הדבר, שכל הסוחר בחפץ ומקבל את דמיו, עומדים הדמים במקום החפץ הנמכר, וכשמוכר דבר מאכל, הרי הדמים משתלמים עבור קבלת האוכל, ויש להם שם דמי אוכלים, ובכלל מה שאסרה תורה את גוף המאכל לאכול, אסרה ליהנות הנאת דמים מן האוכלים, דמה לי הם מה לי דמיהם, הרי נהנה הוא מן המאכל בקבלת דמיו.

אבל המוכר חמור וגמל אין הדמים שמקבל עבור החלק מאכל שיש בהם, שלא לכך המה עומדים, אלא למלאכתם הם עומדים, והמעות בחריק וחליפי כח המלאכה אשר מונח בהם, ובהיות ואין הדמים דמי מאכל, אין הם נכללים באיסור הנאה ממאכ"א, כיון שאין הם שייכים לתורת אוכל שבהם כלל, וההנאה בעצמה התירה תורה ליהנות ממאכ"א.

[ובזהות יאיר סי' קמ"ב כתב ליישב הקושיה הנ"ל, שאחר שאיסור הסחורה מן התורה, למה נאסר רק במיני אוכלים בנוסח אחר, דממה שכתוב לא יאכל היה משמע איסור הנאה לגמרי, ואתא קרא דלכם להתירן בהנאה, ומעתה יש היתר גם לעשות בהם סחורה ת"ל יהיו לאסור זה, ומעתה מפני ילפותא דהיתר וילפותא דאיסור קבלו רז"ל דטעם הכתוב האסרה לסחורה מפני חשש תקלה, והיינו שכתב הרשב"א טעם זה, וגם מ"ש הרע"ב ואסרוהו, זה כוונתו שחז"ל גילו ואמרו שזה אסור זה מותר, ולולי רמז היתר שבתורה לא היה כח לרז"ל להתיר בנזדמן ע"י טעם שאסרה תורה בטעם מפני תקלה והיינו בסחורה, דלא קי"ל כר"ש דדרש טעמא דקרא להוליד ממנו טעם שריותא גבי בגד אלמנה, ולעולם י"ל שהאיסור מן התורה כמשמעות דברי התוס' והרא"ש במקום שיש חשש תקלה דהיינו כששוהה אותו ועומד לאכילה, משא"כ חמור וגמל, ורמזה תורה במה שנאמר האיסור בלשון לא יאכל דהיינו בעומד לאכילה.

ובתשובת חת"ס יור"ד סי' ק"ח כתב בסגנון דומה, שלדעתו של רב אבהו י"ל שגדר איסור סחורה יסודו ממה שיש מקום לאסור לכל מאכ"א בהנאה, וי"ל שכשהתירה תורה התירה שאר כל ההנאות, פרט לסחורה שאסרה ליהנות בהנאת סחורה, אלא שהוא ביאור הטעם שהחמירה תורה בהנאת סחורה יותר משאר כל ההנאות, שיסודו משום שיש חשש שעל ידה יאכל, אבל במקום שאין חשש שיאכל, כמו בסוסים ובחמורים לא אסרה תורה את הנאת המקום, (ופלפל שם בזה לדעתו של חזקיה מהו).

ובדבריהם מבואר שנכלל באיסור זה גם להשתכר במאכ"א, וכפי שנוכר לדבריהם לקמן, כיון שהינו מתעסק בקביעות בדבר איסור ושמא יאכל, אבל למה שביאורו י"ל שלא נאסר רק המקח והסחורה במאכ"א, לפי שהמוכר מקבל דמים בחליפי המאכל, ואזי הנאתו הנאות כהנאת מאכל ממש דמי, אבל המקבל דמים עבור שעובד במאכ"א שאין הדמים דמי החפץ אלא שכר על פעולתו, אין זה נכלל באיסור סחורה כלל.

וראינו בשו"ת מהרש"ם בח"א סי' ר"ח שפשיטא ליה כן מסוגיית הגמ' שאיסור הסחורה יסודו מלידת איסור הנאה, ועל כן כתב חידוש דין, שהמתעסק למכור החלק האחורי של הבהמה שאינו מנוקד, ויש בו חלב האסור באכילה, לא חשיב כמתעסק במאכ"א, שמאחר שאין מוסיפים תוספת דמים עבור החלב, הרי נמצא שאינו נהנה מן האיסור, וכל האיסור סחורה במאכ"א היו ליהנות ממכירת איסורי אכילה, ולו יצויר סחורה בלא הנאה אין בה כל איסור.

להשתכר כפועל במאכלות אסורות

[עוד כתב שם שמכירת החלבים בהדי הבשר היו כמו מכירה בהבלעה, וכמו שהתיר הר"ש לעיל סחורה בפירות שביעית בהבלעה, כך יש להתיר איסור סחורה במאכ"א בהבלעת סחורת דבר המותר באכילה, וזה חידוש].

ג. והנה מצאנו בכמה אחרונים חידוש נפלא, שבהיות ויסוד איסור סחורה היו שמו יבוא לאוכלו, שלכן נוהג האיסור לסחור רק בדברים העומדים לאכילה, מעתה אין האיסור רק על העושה בהם מסחר, אלא כל המתעסק בהם אסור.

ועל כן כתב בשו"ת הרמ"ע מפאנו ביו"ד סי' ק"ד, שאסור לישראל להשכיר עצמו לעשות מלאכה במאכ"א, שנמצא מקבל שכר ממאכ"א והרי זה כמו סחורה, והביאו להלכה בתשובות חת"ס יור"ד סי' ק"ד, וכתב דזיל בתר טעמא כיון שהאיסור היו משום שמו יבוא לאוכלו, כל עסק במאכ"א אסור.

ואת"ד החת"ס, שאף דאין לנו לסמוך על הטעם להקל ולהתיר במקום שאין חשש שיבוא לאוכלו, כגון שאין החפץ הנלקח ברשותו, נהי דאח"כ דקרא לא אסר סחורה אלא במידי דקיים לאכילה אין לנו להורות קולא ולומר דטעמא דלמא אתא למיכל מיניה ונתיר היכי דלא אתי למיכל מיניה, אהני לן הטעם להחמיר אפילו אין הישראל קונה לעצמו כלל רק משכיר עצמו לגוי להרויח בסחורת דברים האסורים לטובת הגוי והישראל אינו מרוויח בו כלל כי אינו שלו רק בא בשכרו מ"מ אסור משום דלמא אתי למיכל מיניה ולזה אהני הטעם להחמיר.

וגם רבינו הרע"ק בגליון השו"ע סי' קי"ז כתב, אסור לעשות בו סחורה, לקבוע מלאכתו לבשל לנכרי דברים האסורים ונוטל שכר טרחתו אם מקרי סחורה צ"ע, (והביא מתשובת קול אליהו שאסר להשתכר במאכ"א מליאת דאיסור סחורה), הרי שנסתפק שנכלל באיסור הסחורה כל רווח ממאכ"א, וזה משום שמו יבוא לאוכלו.

[אבל הערוך השולחן יור"ד סי' קי"ז ס"ק כ"ח כתב שאין איסור להשתכר אלא באיסורי הנאה ולא במאכ"א ולא נאסרה אלא הסחורה בהם, וכל שאין לישראל זכייה במאכ"א אין זה בכלל סחורה האסורה.

ושו"ד שכבר מבואר כן במהר"ם חלאווה בפסחים שם, וז"ל וכן להשתכר בסרסוריא או בשכירות בהמה להוליך וכיוצא בו מותר אפילו באיסורי תורה, כיון דלא אשכחן איסור אלא בשוכר את הפועל לעשות עמו בין נסך וטעמא משום דאסור בהנאה].

ודבריהם להדיא לא רק באם איסור סחורה גזירה של דבריהם, דאזי י"ל שאין האיסור איסור סחורה אלא כל פעולה אשר יש מכותה חשש שמא יאכל, אלא גם באם איסור סחורה מן התורה היא, אחר שטעם האיסור היו משום שמו יאכל, אף ההשתכרות ממאכ"א אסורה.

ונראה דאזיל החת"ס לטעמיה שלדעתו יסוד איסור הסחורה היו הרווחה מאיסורי אכילה, שנכלל באיסור האכילה שגם אין ליהנות מן המאכל כל הנאה אשר יכולה להביאו לכלל אכילה, ולכן נאסרה לא רק פעולת הסחורה, אלא כל עסק קבוע במאכ"א נכלל בזה, ושו"ר שכן כתב לבאר דבריו בשו"ת בית יצחק ח"א יור"ד סי' ק"י אות י'.

אבל למה שנתבאר לעיל שמהות איסור הסחורה היו ההנאה מדמי המאכל, שהנאה זו נכללת בכלל האיסור אכילה, שכל הנאת מאכל אסורה, ובכללה הנאת דמי המאכל, נראה פשוט שלהשתכר ממאכ"א מותר, שהרי הדמים אינם דמי המאכל אלא עבור פעולתו הם באים.

וכמו שמותר להשתכר מפירות שביעית, ואין זה בכלל סחורה, ואין השכר קדוש מן הדין, שאין המעות חליפי שביעית, כמבואר בגמ' בע"ד פ"ב ע"ב, כך העסק במאכ"א לאו בכלל איסור סחורה הוא, אשר מהותו ליהנות בדמים מן המאכל, שדמי המאכל שבחליפי האיסור המה, וזה גורם להם איסור, אבל לקבל שכר על פעולה במאכ"א, אין זה בכלל סחורה שנאסרה במאכ"א.

בדברי הרמב"ם המתיר לסחור בחלב

ד. כתב הרמב"ם בפ"ח ממאכ"א הט", וכל דבר שאסור באכילה ומותר בהנאה אע"פ שהוא מותר בהנאה אסור לעשות בו סחורה ולכין מלאכתו בדברים אסורים חוץ מן החלב שהרי נאמר בו יעשה לכל מלאכה, לפיכך אין עושין סחורה לא בנבלות ולא בטרפות ולא בשקצים ולא ברמישים. והאחרונים למדו מדבריו שהסחורה אסורה מן התורה, שעל כן יש ללמוד ממה שהתירה התורה לעשות בחלב כל מלאכה שהסחורה מותרת באיסור חלב, וחלוק בהכרח דינו של החלב משאר מאכ"א, דאי נימא שכל עיקרו של איסור הסחורה במאכ"א מדבריהם הוא, אין ללמוד ממה שמבואר בתורה היתר לסחור בחלב שאינו באיסור סחורה עכ"פ מדבריהם, דמה"ת מותר לסחור בכל דבר איסור, וכשאסרו חכמים אסרו גם לסחורה בחלב.

[ויש שדחו על פי דברי הט"ז הנודע בר"ס קי"ז שכתב שאין כח ביד חכמים לאסור דבר שפירשה התורה בפירוש להיתר, דאין כח ביד חכמים להחמיר אלא במקום שאין בו לא איסור ולא היתר מפורש מן התורה, משא"כ במקום שיש היתר מפורש מן התורה, ועל כן החלב שפירשה תורה בו היתר סחורה לא נאסר באיסור סחורה מדבריהם.

ויל"ע בזה שא"כ למה לצמצם את ההיתר לחלב בלבד, והלוא האיסור להתעסק במאכ"א היו איסור כללי לכל דבר האסור באכילה שאין לסחור בו, ואם היתר החלב שפירשה תורה סותר הוא לכל עיקר איסור סחורה של דבריהם, הרי עד כמה שאין טעם לחלק בין הסחורה בחלבים לשאר כל המאכ"א, מעתה מבואר בתורה היתר לכל הסחורות במאכ"א. אלא שאפשר שאין כונת הט"ז לומר שאין כח לאסור דבר המפורש בתורה להיתר, אלא שאין חכמים עושים דבר כזה, שאין להם

מושגי שביעית

ביסוד איסור סחורה

שנינו במתני' אין עושין סחורה בפירות שביעית, ובגמ' (ע"ז סב.) ילפ' לה מדכתיב לאכלה ודרשינן לאכלה ולא לסחורה.

כתבו הראשונים (תוס' ורמב"ן ע"ז סב. תוס' ותוס' רא"ש סנהדרין כו. ר"י קורקוס פ"ו ה"א בדעת הר"מ) דודאי לא כל מעשה מקח בפירות שביעית נאסר אלא רק באופנים מסויימים, שהרי מצונו דוגמאות רבות בש"ס של סחורה בפירות שביעית ואין בהן איסור:

א. בסוכה לט. אסרו לקנות אתרוג שביעית מעם הארץ מחשש שלא ישמור על דמי השביעית כראוי, הא חבר מותר לקנות ממנו אתרוג שביעית. ב. בסנהדרין כו. איתא סאה תרומה שנפלה לפחות ממאה של שביעית ירקבו, ופרכי' אמאי ירקבו ימכרו לכהן, ומאי קושיא הא אסור למכור פירות שביעית. ג. במשנתנו שנינו לא יהא לוקח ומוכר בשוק אבל הוא לוקט ובנו מוכר על ידו, ומה יועיל שבנו מוכר ולא הוא הרי יש כאן סחורה. ד. מצונו קדושת דמי שביעית ומבואר בע"ז נד: כיצד לקח בפירות שביעית בשר. ה. בסוכה מא. הולך אצל חנווני ואומר לו תן לי בסלע פירות. ו. בפ"ח מ"ג אסור ליקח פירות"ש במדה ומשקל אבל באומד מותר.

וביאר הראשונים דאיסור סחורה הוא באופן שסוחר בפירות בדרך של הרווחה, אבל במלקט מעט ומוכר כדי לקנות בו דבר אכילה אין זו סחורה, ובהכי איירי כל הגמרות הנ"ל שהותרה בהן סחורה. וביאר הענין דיסוד איסור סחורה דשביעית אינו עצם חלות המעשה קנין והעברת הבעלות, אלא שפירות שביעית ניתנו לאכילה מן ההפקר ולא להרווחת ממון, ולכן מכירה שאינה כדרך מסחר להרווחה מותרת.

ומצינו בראשונים כמה הגדרות מהי צורת מכירה שאינה נחשבת כמסחר להרווחה ומותרת: ברמב"ם (פ"ה ה"א) התיר מכירת דבר מועט, וכע"ז בתוס' בע"ז שהאיסור הוא דווקא בקונה הרבה להוליך למקום היוקר ולהשתכר אבל במוכר מעט לקנות דבר אכילה מותר. בתוס' רא"ש לא הוזכר הרבה ומעט אלא שנאסר דווקא בקונה ע"מ למכור ולהרויח. בתוס' בסנהדרין כ' דנאסרה מכירה בשוק כעין חנות, אבל מכירה פעם אחת כעין אקראי מותרת.

בדברי רש"י שהסחורה סתירה לביעור

ברש"י (סוכה לט.) ביאר איסור סחורה "שכל פירות שביעית חייבין להתבער הן ודמיהן ולא שיעשה בהן סחורתו להצניע לאחר שביעית ולהעשיר". בתוס' שם ובר"ש במתני' תמיהו דמשמע דס"ל דאיסור סחורה משום שמשירי אחר זמן הביעור (וכ"מ מדבריו בסנהדרין כו. דאוספי פירות שביעית מותרין "דמצי למיכליהו קודם הביעור"). והרי איסור סחורה שייך בכל פירות שביעית אף במינים שאינן כלים לחיה מן השדה ואין בהן דין ביעור כמבואר במ"ב.

וצ"ל גם כוונת רש"י על דרך משנ"ת, דאיסור סחורה עניינו שפירות שביעית ניתנו רק ליטול מן ההפקר לאכילה ונאסרה ההצנעה להרויח ולהעשיר, וזהו גם שורש דין ביעור שלא יחזיקם אצלו לקיום אחר השביעית אלא לאכילה מיידית, ובאמת אין כוונת רש"י דסחורה מלתא דביעור, אלא שמצות ביעור מלמדת שצורת השימוש שהותרה ב'לאכלה' היא בנוטל מן ההפקר ואוכל ולא במצניע להרווחה, יעו"ע רש"י סוכה סוף מ: [ברש"י ב"ק קא: אסר צביעת בגד משום סחורה ושם קב. אסר משרה וכבוסה משום סחורה. נראה דלדעתו 'סחורה' היא הגדרה רחבה לכל שימוש בפ"ש באופן שאינו כנוטל מן ההפקר לאכול אלא כמשתמש בפירות ליצירת הרווחה].

שני מיני איסור סחורה בשביעית

תנן לקמן (פ"ח מ"ח) "אין לוקחין עבדים וקרקעות ובהמה טמאה בדמי שביעית", וכן בסוכה מא. מבואר שאין לוקחין בפירות שביעית חלוק וטלית. ברמב"ן (ע"ז סב.) ביאר דאסור ליקח בפירות שביעית ודמיהן כל דבר שאינו ראוי לאכילה, כיון שהקדושה חלה על הדבר שנקנה בפירות שביעית ודין הקדושה הוא שיקיימו בו 'לאכלה', וכשקונה דבר שא"ל לקיים בו לאכלה הרי הפקיע הקדושה ואסור משום סחורה. ולכן אסור (פ"ח מ"ד) לפרוע חוב בפירות שביעית, כיון שמקבל תמורת הפירות את שווי החוב ואינו יכול לקיים בשווי לאכלה. ויש להקשות אם טעם איסור סחורה משום שלא מתקיים 'לאכלה' בתמורת הפירות, א"כ אמאי הותרה סחורה שאינה כצורת מכירה להרווחה כגון מכירת דבר מועט או לוקח ובנו מוכר וכד', סו"ס בתמורת הפירות לא יתקיים לאכלה.

והמוכרח מדברי הרמב"ן דב' איסורי סחורה יש, האחד הוא לוקח עבדים ובהמה טמאה וחלוק ופורע חובו דא"ל לקיים בתמורת הפירות לאכלה, וסחורה זו אסורה בכל גווני אפי' באופן שאינו כצורת סחורה להרווחה כגון דבר מועט, כיון דאין בתמורת הפירות קיום דלאכלה, ואיסור סחורה אחר יש אפי' במוכר פירות שביעית תמורת דבר הראוי לאכילה דאפ"ה אסור אם הוא נעשה בדרך סחורה להרויח, וע"ז נאמרו כל ההיתרים דמכירה מועטת ולוקט ובנו מוכר וכד'.

גם בחזו"א (סי"ג סק"ג וסק"ח) הכריח דיש ב' ענייני סחורה בדומה לרמב"ן, אלא שלשיטתו איסור פריעת חוב וקניית בהמה ועבדים הוא משום שמשמש בפירות שלא כדרך, שהרי שימוש הפירות

רצון לעקור ולבטל את המפורש בתורה שלא כדבריהם, ואחר שחילקו בגזירתם ואמרו שכל מאכל אסור לסחור בו והחלב מותר נמצא שלא סתרו בתקנתם את האיסור בתורה להיות, אין הדבר מנגד להדיא את האיסור בתורה, וזה בידם לעשות, על אף שבעיקר הדברים אין חילוק בין החלב לשאר מאכ"א ונמצא שרואים בתורה היתר סחורה במאכ"א ועיין].

ובספר בית דוד הקשה קושיה נפלאה דבקרא שלמד ממנו הרמב"ם להתיר הסחורה, כתיב וחלב נבילה וחלב טריפה יעשה לכל מלאכה ואכול לא תאכלוהו, ודרשו חז"ל בכ"ד מפסוק זה שאמרה תורה יבוא איסור נבילה וטריפה ויחול על איסור חלב, דמאי דכתיב ואכול לא תאכלוהו הוא משום נבילה וחלב כאחד, ומעתה מה שמבואר בתורה להתיר הסחורה מדכתיב יעשה לכל מלאכה, מוכיח לא רק היתר לסחור בחלבים, אלא גם לסחור בנבילות וטריפות, שהרי החלב המבואר בתורה אסור גם משום שמות איסור הללו, וראוי ללמוד מקרא להתיר המסחר בנבילה וטריפה כמו החלב, וזה אי אפשר שהלוא מפורש במשנה לעיל שאין לסחור בנבילות וטריפות, ומעתה בהכרח דלא דרשינן מקרא זה להתיר הסחורה, וכמו כן אין ראוי לדרוש ממנו להתיר הסחורה באיסור חלב, והוא לכא' תמיה רבתי.

ואמנם שבאמת בלאו הכי יש להקשות הא בקרא דנבילה כתיב להדיא לא תאכלו כל נבילה לגר אשר בשערך תתנה או מכור לנכרי, הרי שהתירה התורה הסחורה בנבילה, והיאך אסרו חכמים הסחורה בנבילה והרי אין חכמים אוסרים המבואר בתורה להיות, וביותר קשה לשיטת התוס' דסברי שאיסור סחורה מן התורה הוא, והיאך מותר למכור הנבילה לגוי ולעבור על איסור סחורה.

והדברים מבוארים כבר בר"ש לעיל במ"ג, ובתוס' בסוכה דף ל"ט ע"א הסוברים שאיסור סחורה בשביעית הוא ללקט פירות שדהו ולמוכרם, ומ"מ צידדו שיש איסור סחורה גם בליקח ולמכור, וז"ל אפשר הקונה מחבירו כדי להרויח ולמכור ביוקר היינו נמי סחורה, ובפרק ז' דשביעית (מ"ג) תנן שאין עושין סחורה בפירות שביעית ולא בבכורות ולא בתרומות ולא בנבלות ולא בטרפות ולא בשקצים ולא ברמישים, לא משכחת שיהיו כולם שוים לענין סחורה אלא כי האי גוונא דבהדיא שרא רחמנא למכור כדכתיב או מכור לנכרי.

למדו התוס' לאיסור סחורת משא ומתן בפירות שביעית ממשא ומתן במאכ"א שהוא אסור, והוסיפו שרק לקח על דעת למכור, אבל נשתתרו לו פירות מותר, שהרי למכור נבילה שנתנבלה ברשותו היתר הוא, וביאר הדבר ודאי הוא משום דהוי כמו נזדמן ואינו בכלל איסור הסחורה.

ומעתה יש לעיין במה שלמד הרמב"ם להתיר הסחורה בחלב ממה שהתירה תורה לעשות בו כל מלאכה, ומה מקור יש שהמקרא מדבר בלוקח חלב מגוי שהתירה לו תורה למכור אותו לגוי אחר, הא בפשוטו איירי קרא בחלב בהמתו, וראוי לדון חלק החלב כמו נזדמן לאיסור, אחר שכונתו בעיקר לקחת הבהמה בשביל לאכול לבשרה, אלא שיש בה חלק האסור באכילה, והשתא משנשחטה יש לו חלק האסור באכילה, ואם נדון את החלב כן לא יהא ראייה להתירו גם בסחורה להדיא.

ואפשר שאין זה כן שכל הלוקח בהמה מעיקרא דמילתא לוקחה על דעת להשתמש בכל חלקיה, ודעתו לאכול לבשרה, ולמכור את חלבה לגוי, ובאם נאסר לו את מכירת חלבה לגוי אפשר שלא היה לוקח לבהמה כלל, שזה הפסד בעבורו, ונמצא א"כ עיקר הסחורה בבהמה הוא גם על דעת החלב, ועל כן אין זה כמי שנזדמן לו איסור אלא הוי כמי שסוחר בחלב ממש, ועל כן יש ללמוד ממה שהתירה תורה למכור החלב שהסחורה בחלב היתרה הוא.

וא"כ יש לדון שיהא אסור לבעלים למכור גיד ודם בהמתו, ואין לדון אותם כמי שנזדמן לו איסור ברשותו אלא כלוקח דבר האסור על דעת למכור אותו שהוא איסור גמור, ורק החלב מצאנו שהתירה תורה, ולא לשאר כל המאכ"א, אלא אם נאמר שהחלב בלבד חלק חשוב הוא בבהמה ודעת הלוקח בהמה מעיקרא הוא להשתמש גם בחלבה לסחורת הגוי, ובלעדי היתר לא היה לוקח הבהמה מעיקרא, משא"כ דם וגיד לא חשיבו כל כך ואינו בכלל עיקר דעת הקונה בהמה מעיקרא, ויש לדון אותם כמי שנזדמן ברשותו שמותר למכור אותם, על אף שהם אסורים בסחורה וצ"ע.

ועכ"פ אי נמצא כן יתיישב גם קושיית הבית דוד שזכרנו לעיל שהמקרא של יעשה לכל מלאכה מדבר בחלב של נבילה, ומעתה כמו שיש ללמוד ממנו היתר לאיסור סחורה בחלב נלמד ממנו גם לסחורה בנבילה, י"ל דקרא איירי בבהמה שנתנבלה ברשותו שמותר לו למכור גם את בשרה כדכתיב או מכור לנכרי, ואין ללמוד להתיר סחורה להדיא בנבילה, והטעם שמותר לו למכור לנבילתו הוא מחמת שמקרה הוא, אבל ממה שמותר לו למכור את החלב שמעיקרא דמילתא לקח את הבהמה גם על דעת לסחור בחלק זה לגוי, יש ללמוד שאיסור החלב חלוק הוא משאר כל האיסורים ואותו היתר תורה בסחורה. ■

נושא ונותן באמונה

מו"מ בעינינו מסכת שביעית

שיח שביעית

ספיקא דיומא בשביעית הרב שמשון דינר כולל מורשה דעת

בגליון 3 הובא מכתב ממרן הגר"ד לנדו שליט"א למרן הגר"ח קניבסקי שליט"א שהסתפק לדינא אם ירקות שנלקטו ביום ראשון של ראש השנה בשנה שמינית, יש להחמיר בדיני שביעית מדין ספיקא דיומא, (ואף דשמיטה בזמן הזה דרבנן, וספיקו לקולא, לענין ספיקא דיומא מחמירים גם בדרבנן). והנה לענין פרובול מב' במשנה פ"י מ"ב לענין חוב שנתחייב ביום ראשון של ראש השנה, דאם נתעבר חודש אלול נמצא שסוף יום ראשון של ראש השנה משמט, שהוא ל' אלול, ואילו בזמן הזה דבקיאתן בקביעה דירחא, ק"ל שרק יום אחרון של שביעית משמט, ולכן השו"ע ח"מ סי' ס"ז השמיט דין זה, ואי נמצא דיש להחמיר בירקות הנלקטים משום ספיקא דיומא, היה לנו להחמיר גם לענין שמיטת כספים מה שלוח או שהגיע זמן הפרעון בא' תשרי, ומוכח דלא חיישין לספיקא דיומא לענין שביעית.

גדמא בשביעית

הרב משה קוטקס רמת שלמה ירושלים

במדור שיח שביעית (גליון 3 בהערת העורך) הביא מ"שיח שמיטה" בשם הגר"ח לצדד לאסור בכח שני [וה"ה בגרמא] מצד שביתת שדהו. ואף שכן הסתפקו הגר"ל (בחידישו על זרעים, בשביעית, בענין גרמא), ובהר צבי (פ' בהר) ובספרו הדרת הארץ (פ"ו), מ"מ יש להעיר: [א] ממדייר (שביעית פ"ג מ"ד) דשרי, ובפרט לשי' הרמב"ם (פ"ב ה"ד) דאפי' במכזין לכך, ואף להראב"ד שהשיג מירו' שאם מכזין אסור, מ"מ אם לא מכזין מודה דשרי, אף ששדהו לא שובתה, ושוב הראוני כאשר לשלמה (לגר"ש ברמן, שביעית שם) שהוכיח מפ' החזו"א (י"ט-י"ג) במדייר, דגרמא בשביעית שרי, ודנפ"מ להשקאה בכח שני, וקצת דחה, אם מדייר הוא רק דרבנן (כהחזו"א שם), ולפי חידישו דבאיסורי דרבנן אין שביתת שדהו כיון שהאיסור על הגברא, ושוב העיר דבירושלמי לענין שבת מכבאר דמדייר דאו', ובמקו"א הארכת. [ב] מאידך, יש כמה ראיות שאסרו בשביעית גרמא [ויתכן שהם דינים מיוחדים מדרבנן]: (א) ע"ש בדברי הגר"ל מנקעים מלאים מים בתו"כ לפי הראב"ד, ויש שם כמה פי' בראשונים עי' בד"א (פ"א ה"ט ט"ה"ל ד"ה עוגות). (ב) עי' שביעית (פ"ב מ"ד) עושין להם בתים עד ר"ה, אבל בשביעית לא, ובר"ש מהירו' פי' בית לצל, ועי' מנח"ש (ס' מ"א-ג'). (ג) איסור עישון האילנות, בגמ' וברמב"ם (פ"א ה"ה), ובערוה"ש העתידי (ס' י"ט-י) חילק בין עישון תחת העץ לעישון בריחוק ממנו, ועי' זו הים פ"ב ה"ב (ה). (ד) סוקרין את האילן בסקרא (רמב"ם פ"א ה"ז), ופי' בירו' דלאוקמי שרי, משמע דלאברוי אסור. [ג] מש"כ העורך שהחזו"א (ב"ק י"ד-י"ב) כתב שאפשר דכח שני חשיב מעשה, - דבריו וראייתו הם בשבת, ולהדיא חילק בינה לשחיטה ורציחה, ואין ראייה לשביעית. ואדרבה, הגר"ל כתב רמז שמהחזו"א שם משמע דגרמא פטור, וכוונתו שהחזו"א שם בהמשך הדברים השווה את שביעית לשבת לענין חרישה וזריעה עי' בהמתו, ומשמע שלא חייב מצד גרמא. [וגם לענין שבת יתכן שהחזו"א חזר בו, עי' במאמרי "כח שבת בשבת - ובפרט במשתת החזו"א" שיתפרסם בקרוב בעז"ה בקובץ תורני. [ד] ומה שירן העורך דיסאר, כיון דרק בשבת דרש' לא תעשה כל מלאכה, עשיה הוא דאסריה הא גרמא שרי, משמע שבשאר איסורים שלא נאמר האיסור בלשון עשייה, גרמא אסור, ג"ה העיר הגר"ל שם. אמנם מחלוקת קדמונים אם בכל התורה גרמא אסורה או מותרת, עי' במאמרי "גרמא בכל התורה - מותרת או אסורה" שיתפרסם בקרוב בעז"ה בקובץ תורני, ובהרחבה בספרי "מצב מתמשך-כמעשה". ובקיצור: ישנה ראייה הפוכה שבכל התורה גרמא שרי, מדמצניו דרשה לאסור נתינת מום בככור בגרמא, כמבאר בבבא כז, ובפשוטו הוא מה"ת, [חתם סופר (יו"ד ש"ו), והאלף לך שלמה (יו"ד רפ"ח)], משמע דבשאר איסורים גרמא שרי. [אמנם בדעת הרמב"ם דייקו שהוא רק אסמכתא, בית אפרים (יו"ד ס"ב), ועי' מנח"ש (רפ"י-י), וכ"כ מהר"ל ברונא (קס"ב)]. ולמעשה: (א) "א דגרמא בכל התורה אסורה: בית אפרים (שם), חת"ס "אה"ע ח"א כ' בשם העצי ארזים (אה"ע ה'), מנח"ש (כ"ז-א'), ויישוב הראיה מהדרשה בגרמא בשבת עי' כלי חמדה (ויקהל ג) בשם האב"ן. (ב) "א דגרמא בכל התורה מותרת: מהר"ל ברונא (קס"ב)", וכ"כ הגר"ז (סטנצ'יל, מנחת-נו:), הר צבי (יו"ד רמ"א), וע"ע באה"ע-ח"א כ"ו), ובתורת הארץ (קלירס, פ"ח-ל"ז). (ג) יש המחלקים בין איסורים שנאמרו בתורה בלשון של פעולה לבין איסורים שלא נכתבו כך: חת"ס (שם) ס"ל שאם לא כתיב "עשיה" גרמא אסורה, ולא רק שכתבו לשון "לא תעשה", אלא ה"ה כשכתוב "לא תבשל גדי" או "לא תבערו אש" וכדו', גרמא שרי. וכע"ז כתב הגרש"א (מאורי אש פ"ה ענף ב) ד"מכה נפש" משמע דגרמא שרי. (ד) יש המחלקים בין איסורים שתכליתם התוצאה שגרמא אסורה, לאיסורים שתכליתם המעשה, דשרי. צפת פענח (איס"ב פ"ז-ה"ט), תשובות רבי אליעזר גורדון (יב-יג). (ה) בשו"ת יד אליהו (רגולר), פסקים י"ג) הסתפק בזה. (ו) הגר"ד לנדו כתב דגרמא בכל התורה מלבד שבת ומחיקת השם אסורה, ולישב השאלה מככור, כתב (מנחת דבר על המנח"ח רפ"י-י) שהיא גרמא רחוקה. [ה] וכ"ז על עבודת הארץ בגרמא, וידוע הנידון בגרמא בהפסד פירות שביעית, והוא יהיה תלוי בחלק מהנ"ל.

דבר שביעית

קדושת שביעית בדשא, ירק הנלקט ביום ראשון דשנה שמינית הרב אברהם הרשטיין כולל פובני'ו

א. כתב מרן הגר"ל שליט"א דדשא קדוש בשביעית ונוהג בו איסור ספיחין מטעם דחשיב הנאותו ובעורו שדה דעומד לשימוש של ישיבה עליו ושימוש זה מכלה אותו. ולכן נדון כהנאותו ובעורו שווה וקדוש בקדושת שביעית. ויש לדון האם אדם שבחצרו יש דשא רשאי לנעול חצירו או נאמר דמחוייב לתת רשות ליכנס ולהשתמש בדבר. דכתב הרשב"א (נדרים מ"ב) דהתורה שיעבדה קרקע שיש בה פרות שביעית. שכל אדם מקבל זכות ליכנס בע"כ דבעל החצר וליטול פרות שביעית ולאוכלם בחצר חבירו. וכשגמר לאכול אז חייב לצאת מהחצר. והתורה שיעבדה את המקום עבור השימוש בפרות שביעית ויש לדון האם משועבד בעל החצר לתת רשות לכל אדם להשתמש בדשא שבחצירו ולשבת בחצירו. או נאמר דדוקא אכילת הפרות שביעית כשהוא שוהה בחצר חבירו לזה יש לו זכות להשימוש הוא כפרי הקדוש אבל לשבת על הדשא שחלק מהשימוש גם בקרקע לזה אינו משועבד. ועוד י"ל דלקבוע עצמו ולשבת בחצר חבירו אין לו זכות ודוקא לאכול בלי לקבוע עצמו לזה הוא רשאי. ואדם התולש דשא לצורך שעשוע

עובר באיסור הפסד פירות שביעית וכן אדם המדליק אש וגורם קלקול של דשא עובר באיסור מפסיד פרות שביעית. וכן אדם שבהליכתו תולש ברגליו בדרך הלוכו דשא נמי קעביד איסור מפסיד פ"ש. ב. כתב הגר"ל שליט"א דמשמעות המנח"ח דאיסור מיני צובעין אחר הביעור תלוי בכזית. (ופחות מזה חשיב חצי שיעור ונפ"מ לנשבע לבטל את המצוה) ויש לדון האם שיעור צירוף לכזית יאה בכדי אכילת פרס דהרי כאן עושה פעולה של צביעה ולא אכילה ושמא רק במעשה אכילה יש צירוף בכדי אכילת פרס. והאם נאמר דבעינן שיעשה בבת אחת או דאדרבה כל היום מצטרף ורק באכילה בעינן לאכילת פרס. (וחקרו האחרונים האם לולי דין צירוף דכדי אכילת פרס היה דין לאוכלו בבת אחת או שכל היום יצטרף) וכן יש לדון באיסור סחורה והפסד דכתב המנח"ח (מצוה שכ"ו) דשיעורם בכזית האם מצטרף ב' מעשים של חצי זית הנעשים בכדי אכילת פרס או לא מצטרפים. [ומשמע דכזית אינו שיעור במעשה אכילה אלא שיעור בחפצא. וקשה למ"ד היתר מצטרף לאיסור דביאור האחרונים דסברתו שנעשה מעשה אכילה כסיוע ההיתר והרי בעינן שיעור בחפצא ואיך ההיתר מצטרף] ויש לדון אם נאמר טעם כעיקר שנהפך ההיתר לאיסור משום דחייב אוכל יטעם בנזעם לאיסורים שלא ישיכים לאכילה דבנזעם לאיסור הפסד פ"ש בטעם שנכנס למיני הצובעין. ג. בשיח שביעית הובא דעת מרן הגר"ל שליט"א דהתולש ירקות בסוף שנת השביעית ולקטם בא' בתשרי דשמינית יש להחמיר ולנהוג בהם קדושת שביעית דיש חיוב לנהוג ספיקא דיומא שמא זהו יום אחרון של שביעית וחל בזה קדושת שביעית. ואף דאנו בקיאתן בחשבון אבל יש חיוב לנהוג ספיקא דיומא בר"ה אף בזה"ו. ואף במידי דאינו מדיני יו"ט בעינן להחמיר דהרי הקשה בעל המאור מדוע בספירת העומר לא סופרים כל יום מספק ב' ספירות מחמת מנהג דספיקא דיומא (ומרן הגר"ח ק"ש שליט"א פליג שאין דין לנהוג קדושת שביעית בנלקט בא' תשרי דשמינית). ויש לדון דאטו המגרש אשה ונתן לה גט שיחול לאחר זמן בא' בתשרי אטו נאמר דמחמת ספיקא דיומא מחמירים שמא זהו ל' אב ואינה מגורשת. וכל דין יו"ט שני של גלויות לכאורה זהו רק כלפי דינים התלולים במועד אבל גט אשה שקבע זמן שיחול בתאריך מסוים לא נאמר כשאנו בקיאתן בחשבון אבל חייבים לנהוג ספק כמנהג אבותינו ודווקא דכבר שתלוי בעצם בתאריך דמועד ואף ספירת העומר שהתורה קבעה דזמנה תלוי ביום שני דפסח חשיב דבר ששייך לזמני המועד. אבל דבר דתלוי בסתם תאריך בלי שייכות למועד כגון שמיטה דתלוי בכל השנה בזה אין תקנה בשעה שבקייאם לנהוג כמסופקים. וירק הנלקט בא' בתשרי נוהגים בו לכאורה כנלקט בשמינית ולכן המלוה לחברו ביום ראשון דשנה שמינית לא ישימט חובו מכח מנהג שנוהגים ספיקא דיומא ושזוהו הלואה דשביעית דתשמט משום דמה שתלוי איזה שנה אין דין להחמיר שלא יודעים מה שנתו ורק מה שהמועד קובע בו דינים בזה נוהגים ספק.

קדו"ש באיסור"ו, בזיון פירות שביעית הרב גדליה וקסמן

[א] בגליון ב' מדור נושא נותן דבר שביעית דן ר' מאיר ליכטר להכריע נדון מרן הגר"ל שליט"א אי נפקע קדושת שביעית היכא דנעשה הפרי אסור"ו כיון שאינו ראוי לשימוש בקדושת שביעית וקדושת שביעית מחמת השימוש בקדושה [ובאמת בלשון הגר"ל נראה להספק באיסור אכילה ואפילו אין בה אסור"ו אך הכותרת אסור"ו וצ"ב]. הנה ספק הגר"ל הוא אי היכא דנעשה אסור"ו נפקע מהפירות קדושת שביעית ואינו דן שפירות שביעית אינם נעשים אסור"ו וממילא מאי דמייתי מכלאם פ"ז מ"ה ורע כרמו של חברו שביעית וכו' דאינו נאסר בהנאה משום שהשדה הוא הפקר בשביעית דמוכח דאי ידי' הוא שפיר נאסר אע"ג דשל שביעית אינו ענין להספק דאע"פ דמבואר דאפשר שפירות שביעית יאסרו בהנאה מאן יימר דאם היו נעשים אסור"ו היו נשארים בקדושת שביעית. עוד מייתי משביעית פ"ח מ"ח אין מביאין קני זבים... מדמי שביעית ואינו מביין הכונה כלל דהרי אמר' דאין קונים קני זבים בדמי שביעית וא"כ לא נאסרו ואם הכונה להוכיח ממאי דאינו פשוט שא"א שהרי יתקדש ויפקע קדושת שביעית הרי אם היה אפשר לקנותם בדמי שביעית ולא היה סתירה בשימוש לצאת ידי קרבן לקדושת שביעית היו עולין לבעלים לשם חובה אינו מוכיח אמקום שאסורין בשימוש של שביעית שיל"ד שנופקע מהם קדושת שביעית ועוד דבשנו"א מפרש דקמ"ל קנים דאית בהו חטאת העוף שנאכלת וא"כ ודאי אינו פשוט דאין בהם שימוש של שביעית ובתו"ט שם ובחז"א ס"י ג' ס"ק יד' דנו עוד בזה. עוד מיייתי מבכורות יב: דאמ' דבכור הנולד מבהמה הקדושה בקדושת שביעית אינה קדושה בבכורה דשביעית ניתנה לאכלה ולא לשרפה וא"א שתקדש בבכורה כיון שהאמורים הם לשרפה והרי אימורים אסורין בהנאה התם נמי הרי קמ"ל דשביעית מעכבת קדושת בכורה מלחול וכל בהמה אינה קדושה ולא נעשה אסור"ו ואי הכונה מדלא אמר' דהאמורים נעשים אסור"ו ויפקע קדושתן לכ' יתכן דאפילו אם היה נפקע מהאימורים אי לאו קרא לא היה מתעכב קדושת בכורה מלחול אשאר הבהמה קר בל"ה אי לאו מיעוט דלאכלה ולא לשרפה היתה הקטרה שימוש של הבעל הקרבן. עוד מיייתי ההפלאה כתובות פ' שכת' ששייך קדושת שביעית וערלה וכלאי הכרם בהפלאה איתא להיפך דבאמת אינה קדושה משום אחת מהם. ב' בגליון ג' מדור דבר שביעית כת' ר' אברהם דב קרמר אמש"כ מרן הגר"ל דלא מצניו איסור ביוון בפירות שביעית דבשנו"א פ"ח מ"ג הנדפס על הירושלמי באוצר השביעית כת' שהטעם שאסור למכור פירות שביעית במדה הוא משום ביוון והיינו דלהדיא דאיא איסור ביוון בפירות שביעית והנה באוצר השביעית שם קיצרו לשון השנו"א דבשנו"א איתא אין מוכרין פירות שביעית לא במדה ירושלמי... פ"ה ומה בכך שימכרו ביוקר ומשני אין את אמר כן אף הוא אינו נוהג בו קדושת שביעית עוד שם זה הוא מודד בכפישא... פ"ה דהוי כמדה והטעם ככולן משום ביוון ע"כ והנה הגר"א מיייתי הירושלמי דאסור למכור במדה משום שמא לא ינהג בהם קדושת שביעית ומפרש המשך הירושלמי דהוי כמדה והטעם ככולן משום ביוון ולכ' ע"כ דביוון שכת' הגר"א היינו שלא ינהג בהם קדושה וכלשון הירושלמי דמייתי [ולענ"ד מצוה לפרסם בענין הלקוטי שנו"א שביירושלמי ורעים מההדרת עוז והדר שמודפסים שם באוצר השביעית הנ"ל שהוא ליקוט גם מההערות שנדפסו בשנו"א בסוגריים עגולות ואינם מיוחסים להגר"א (ראה מעשרות פ"ב מ"ג [טו] ד"ה דתני עלה פ"ג מ"ב [בג: מ"ה [כח] ד"ה מה ומסתמא איכא עוד מק']]

זכית אתרונך מהפקר דשביעית דרבנן הרב אורי פדר כולל מורשה ודעת ב"ב

נושא ונותן באמונה

מו"מ בעיניני מסכת שביעית

בדין לכם באתרוג של שביעית הרב ישראל פרלמן

א. במשנת שביעית עניני סוכות כתב מורנו הגר"ג שליט"א לדון דבעלמא כשקונה חפץ במשיכה אע"ג שמדאורייתא נשאר שייך למוכר מ"מ אינו יכול למכרו דהוי דבר שאי"ב והוי ממון שאינו יוצא בדיינים, אבל בד' מינים חשיב דיש

לו שימוש באתרוג דמעכב ללוקח מהמצוה וכן המוכר יכול ללקוח למצוה אתרוג, וע"כ חשיב שפיר ברשותו, ע"כ. ויש להבין דלכאורה נהי דיכול לעכב ללוקח מלצאת בו אבל מ"מ גם הלוקח מעכב ממנו, והרי בגזול אתרוג מחבירו ודאי חשיב אי"ב של הגזול אף שמעכב לגזול מהמצוה כיון שבמציאות הגזול מעכב ממנו ליטלו ואף הכא הרי הוא מעכבו מהמוכר, (ואם יקדישו המוכר לכא"ו לא יחול ההקדש), ונהי דהלוקח ג"כ צריך את המוכר שיקנה לו את הקנין דאורייתא מ"מ אי"ז סיבה שהיא ברשותו של המוכר, ול"ד לגזול שרוצה להחזיר דפליגי בעה"מ ורמב"ן אי הוי ברשותו של גזול דהכא אינו רוצה להחזיר, וממילא גם לענין לצאת בו י"ל דלא יצא לפ"מ דמטו להוכיח מהקצה"ח (רע"ג א') דאתרוג שאינו ברשותו ל"ח לכם, ולכא"ו גם אינו יוצא בדיינים דהא אם יתבענו לא יחייבו ללוקח להחזיר לו, אמנם גם לא יחייבוהו להקנות את הדאורייתא, וצ"ע. ב. והיה מקום לדון דכלל ל"ש בזה החיסרון של אינו ברשותו, כיון שאין כאן תפיסה שמתנגדת למקח אלא כל התפיסה היא לקיום ענין המקח הזה, ואף דהתפיסה הועילה להחזיק ביד הלוקח קודם חלות הקנין מ"מ כיון שאינה סתירה למקח אלא היא ג"כ לקיום המקח הזה אין בזה חיסרון של אי"ב לענין זה וצ"ע, (ול"ד למכירת חפץ לגזול שיי"א דלא מהני דהתם הגזילה לא מענין המקח כלל) וחלוק מנידון העטרת חכמים שאין קנין הגוי מענין הביטול. [ועוד יל"ד דאם המוכר ירצה לחזור בו מהמכירה ויעבד את הקנין דאורייתא ע"כ תתבטל המכירה דאדעתא דהכי לא קנה הלוקח, ואולי זוהי ג"כ סיבה להחשיבו 'ברשותו' ע"י שבידו לגרום לביטול המכירה וצ"ע]. ב. עוד הובא שם נידון אם חייב להפקיר את העוקץ, ויש להעיר מהמשנה בסוכה הנ"ל למה צריך להבליע בדמי הלולב הא יכול להבליע בעוקץ, וביותר דנראה דבכה"ג ל"ה הבלעה כלל, דהא הגע עצמך מי שיעשה כעצה זו שלא להפקיר העוקץ ויזכה אחד באתרוג הרי באמת יהא שוה לו העוקץ ככל שווי האתרוג וא"כ ה"נ יזכה באתרוג במתנה וישלם רק על העוקץ, ול"ה הבלעה. ובגליון מס' 2 העיר הרב מאיר יגר שליט"א מעין זה על הפני"ש ש"ל דרך דמי שווי האכילה מתקדשים ולא מה ששוה למצוה דא"כ למה צריך להבליע בדמי הלולב הא יכול ליטול רק דמי שווי המצוה ולא יטול שכר האכילה כלל. ג. ובמש"כ הגאון הגדול ר"א שליט"א דשימוש דמצוה חשיב ג"כ הנאתו וביעורו שוה לענין שביעית, יל"ע אם לפי"ו הא אסור לאכול אתרוג שדמיו יקרים דהוי הפסד, אך י"ל דאכילה ודאי עדיפא, אמנם לפ"מ שדן דכל חלות קדושתם הוא בשביל שימוש דמצוה (וליישב בזה טענת הגאב"ד מטשענין וצ"ל), א"כ יל"ד כנ"ל, ועוד יל"ע בדין אתרוגים שאחרי סוכות, דכבר אינם ראויים לעיקר הנאתם וא"כ יהיה להם דין ביעור, ואולי כיון דעכ"פ ראויים לאכילה סגי וצ"ע, ובלא"ה י"ל דראויים לשימוש דשמנית וצ"ע. ב.

בענין הקונה אתרוג מעה"א מבליע דמי אתרוג בלולב הרב משה וקסמן

א] במדור משנת שביעית עמוד ו' ד"ה ומתן כת' הגה"ג ר' איתמר גרבוז שליט"א דתוס' ע"ז סב: ד"ה יאות כת' אי"נ שאם קנה במשיכה ואח"כ שילם שלא נעשה דמי ע"ז וה"ה לא נעשו דמי שביעית ודכן פסק החז"א בסדר שביעית אות ו' ובס"ג ס"ק י' (ד"ה במש"כ הראשון) מכריע להקל בשל סופרים יש להעיר דלכ' החז"א בס"ד ובסדר שביעית מייירי רק בקונה בהקפה ומשלם ההקפה לאחר זמן אך המושך ואח"כ משלם הרי כת' החז"א ס"ד סק"ד ד"ה והא ע"פ הירושלמי פ"ח דמשך נתן מעות מיד החמירו למיחשב כאילו הן דמי שביעית ומחלק מהקונה בהקפה. ב] בהמשך שם דן בק' רע"א אתוס' הנ"ל דבאתרוג דמיייתית תוס' שם מסוכה שהקונה מעה"א מבליע דמי אתרוג בלולב אמאי אינו מושך האתרוג וקונה אותו במשיכה ושוב ישלם דמיו ולא יתפסו המעות בקדושת שביעית ומיייתית מהגה"מ ר"מ גולדבלט שליט"א דכיון שבמשיכה קונה רק מדרבנן וכשמשלם מעות קונה מדאורייתא נתפסים המעות בקדושת שביעית יש להוסיף דלכ' הדברים מבוארים בתוספות דבתוס' ר"י שירלאון ע"ז שם ד"ה ופרעו באמת מק' ק' רע"א וכת' אבל תימה לרבי דאמרין בפרק לולב הגזול מבליע לו דמי אתרוג בלולב וכו' עד שאין מוסרין דמי שביעית לעם הארץ וימכור לו אתרוג ולא יתן לו המעות לעם הארץ עד אחר קנין אתרוג דהשתא לא הוו דמי שביעית ואומר רבי דכל זמן שפירות בעין הוו דמי פירות שביעית ודבי ר' ינאי לא הוו פרעי אלא עד שיכלו פירות ולכ' תוס' דידן בע"ז שם ד"ה יאות שכת' וההיא דאמרין בלולב הגזול דמבליע דמי אתרוג בלולב ה"ה בלא הבלעה אם היה עם הארץ רוצה להקיף עד שיכלה האתרוג ולא היה כאן דמי שביעית הוא ע"פ התוס' ר"י שירלאון הנ"ל [דברהבה מקומות בע"ז התוספות שהם מתלמדי ר"פ הם ע"פ התוס' ר"י] ובתוס' מוסיפין וכת' ומכאן דקדק הרב רבי אלחנן הלכה למעשה שאם יש ביד ישראל יין נסך ועבודת כוכבים... ועוד הוסיף רבינו יצחק שאפ"ל לא מכרם העובד כוכבים אלא כיון שמשכסם אצלו קודם שיתן הדמים דק"ל משיכת עובד כוכבים קונה והוי כמו בא עליה ואח"כ נתן דאתנה מותר ולכ' היינו דר' יצחק מחלק כנ"ל דבאתרוג דמייירי בקונה מישאל שאינו קונה במשיכה מדאורייתא צריך להבליע דמי בלולב דלא מהני למשוך האתרוג ושוב לשלם כל זמן שהאתרוג בעין דכיון דקונה מדאורייתא בשעת נתינת המעות נתפסים הדמים בקדושת שביעית אך בעכו"מ קונה במשיכה מן התורה אפילו אם היי"נ בעין אינו תופס דמיו [אלא דלכ' להסוכרים דצריך לקנות האתרוג בקנין דאורייתא כדי לצאת בה ביום הראשון ע"כ יקנה הלוקח האתרוג קודם יו"ט בקנין חצר או קנין אחר ואחר שכבר שקנה בקנין דאורייתא יכול ליתן המעות ולא יהיו חלופי שביעית ואולי קל יותר להבליע דמי אתרוג בלולב מליך לחצרו לקנות ולחזור ליתן דמיו (ומש"כ תוס' עד שיכלה היינו קודם שכתבו חידוש דר' יצחק) אך איש' תוס' בע"ז דקנין דהוא דאורייתא ק' והגה"ש שם עמ' ג' ד"ה שו"ר דן דש' תוס' דקנין דרבנן מהני לדאורייתא ואי קנין דרבנן מהני משום שהפקירו חכמים וכן למאי דדן דתוס' אליבא דר"ל לא יתכן מה שכתבנו לחלק בין ישראל לעכו"מ בזה].

האם קיום מצוה נחשב הנאתו וביעורו שוה הרב שלמה רוט

בגליון 3 בעניני סוכות כתב דקיום מצוה שרי בפירו"ש וחשיב הנאתו וביעורו שווה, (ואף אי מצוות לאו להנות נתנו), והביא להק' ע"ז מהא דפרקינן (מנחות פ"ד.) גבי קרבן העומר בשביעית 'לאכלה אמר

מה שהעיר מרן הגר"ל שליט"א והובא במדור דבר שביעית דלכאורה בלא יאוש לא מהני לזכות בהפקר מן התורה ואם כן יהיה שייך לבקש דמים בעבור האתרוג דלא הוי דרך סחורה כיון שזכה כבר באתרוג לכל תשמישיו. יעוין במדור משנת שביעית (לגאון הגדול ר' איתמר גרבוז שליט"א)

שהביא שם ליישב את הקושיא המפורסמת מ"ש תרומה שאין ליטול ממנה אתרוג לאיכא מ"ד משום דמפסיד מאתרוג שביעית שמותר ליטול ולא חוששים שמא יפסיד האתרוג של שביעית וישב הגאון הנ"ל דגם אם אמרין מלהנ"ג היינו דלא חשיב הנאה לענין איסור הנאה אבל ודאי חשיב השתמשות והביא מהאו"ש פרק ז' שאלה ופקדון שהוכיח שהגזול אתרוג ביו"ט שני כדי לצאת בו ולהחזירו לבעליו חשיב גזול וכן הביא מהנתיבות כע"ז ובאר בזה שאע"ג דלא חשיב הנאה אבל השתמשות הוי ושפיר חשיב הנאתו וביעורו שווה ולכן מותר להשתמש באתרוג שביעית. ומעתה י"ל ביישוב הערת מרן הגר"ל ששעד כמה ששימוש אתרוג כדי לצאת בו חשיב שימוש י"ל שמשתבר מאד שלכך עומד עיקר הסחורה באתרוג וע"כ ילישב שחשיב דרך סחורה שאין לקחת דמים בעבור אתרוג זה.

משנת שביעית

הפסד באתרוג של שביעית הרב יוסף דב בער קרביץ

רציתי להציע מה שהתעוררתי מתוך דברי הגר"א גרבוז שליט"א שהביא להקשות איך מותר ליטול אתרוג של שביעית מאחר שמפסיד ע"י משמוש היד ובפרט לפי הרש"ם שאיסור הפסד בתרומה נלמד משביעית, ואולי י"ל שיסוד האיסור בשביעית הוא שלא להפקיע הדין של לאכלה וכל קדושתו היא לענין זה דלא יפקע ממנו דין אכילה שבו, ולכן כל שמשמש בו כדרכו ואינו מפקיע ממנו תורת אכילה שבו אין בו איסור אכילה, ולכן הפסד של משמוש ידים שהוא שימוש כדרכו ובוה אין מפסיד ממנו תורת אכילה שבו מותר, ולכן להדליק נר חנוכה דמפקיע ממנו תורת אכילה ידידה הוי סתירה לדין לאכלה, משא"כ בתרומה מאחר דחזיון דיש בו איסור משמרת והוא איסור שלא לטמאות הרי מבואר דיש איסור מלבד ביטול דין אכילה והיינו מחמת שסותר את קדושת תרומה שבו, ולכן אחרי שנלמד משביעית דיש איסור הפסד נקטין שייסוד איסור זה הוא שלא לפגוע בקדושת הפרי ולא רק ביטול דין אכילה שבו ויל"ע. ואפשר דיש מקור קצת לדרב מהא דתנן לקמן משנה ז' אין מבשלים ירק של שביעית בשמן של תרומה שלא יבאנו לירי פסול, אבל כמעשר שני פ"ג משנה ב' תנן אין לוקחים תרומה בכסף מעשר מפני שהוא ממעט באכילתו, ולענין שביעית שלא נזכר מפני שממעט באכילתו היינו משום שייסוד איסורו הוא ביטול אכילה אבל כמה שממעט אכילתו כגון שאוסר על אונן או לזרים אין בזה איסור מאחר שלא הפקיע דין אכילה שבו.

מכירת פירות שביעית בהקפה הרב נפתלי צבי מוטצעון בני ברק

בגליון האחרון נכתב מאת הגאון ר"א גרבוז שליט"א בענין מכירת פירות שביעית בהקפה שכתבו התוס' ע"ז ס"ב שלא נתפס הקדושה על המעות. והביא קושית החת"ס דא"כ יש עצה לקנות אתרוג מע"ה ולשלם אחר המשיכה ודן דלכאורה יש לומר שבאתרוג שצריך לקנות במעות שיהיה קנין דאורייתא א"כ נתפס הקדושה על המעות והרחיב בזה בדברים נפלאים. ובפשטות י"ל שבכל פעם אינו מתכוין לקנות מה"ת וממילא אינו דמי קנין משא"כ באתרוג שצריך לקנות מה"ת ויש להעיר כמה דברים. והנה כמה שחזר בו מכח תחילת דברי התוס' מה"ר אלחנן שס"ל דאם משלם לאחר שהפרי אינו בעולם לא חל הקדושה וכתבו שבאתרוג יכול לעשות עצה זו חזיון דס"ל דמהני משיכה ללא מעות. בפשטות י"ל דר"י לא ס"ל כן. אך בלא"ה י"ל דבהבנת דעת ר"י אינו ברור אי נתכוין דוקא כשמכרו בהקפה או שבכל אופן שילם אחר שמשך לא חל הקדושה וכן משמע לשון השו"ע סי' קל"ב וכן נראה מדברי חידושי רעק"א בקושייתו. אך החת"ס העיר שמסתבר רק בהקפה הדין כן וכן ראיתי שהעיר באגודת איוב (אביו של האבנ"ז) בסוגיא דמעות קונות וכ"כ החזו"א סי' י' דאל"ה המקח מיטיל תלי א ישלם חל הקדושה אך נראה בסוף שנסתפק בזה יעו"ש. ועתה ממנ"פ א ר"ק כשמוכר בהקפה לא חל הקדושה י"ל שהע"ה אינו רוצה להקיף כמו שכתבו התוס'. וכ"כ החת"ס ליישב. ואם יעשה הערמה של הקפה לזמן מועט לענ"ד אי"ז נקרא הקפה מכיון שאינו מתכוין באמת ויתבטל המקח אם אינו משלם. וכה"ג נתפס אמועות כמוש"כ החזו"א. ואם בכל גונו לא חל הקדושה י"ל דבאתרוג לא מהני מכיון שצריך שיהיה קנין מה"ת וממילא יש לדחות הראיה מריש דברי התוס' ע"פ מה שראיתי בשד"ח מערכת ל' כלל קמ"א בשם ספר ביכורי שלמה חידוש נפלא שבמוכר בהקפה קונה במשיכה מה"ת מכיון שאינו מחוסר מעות כעת הוי כמתנה יעו"ש לפ"ז א"ש שבמוכר בהקפה ס"ל לתוס' דמהני באתרוג מה"ת משא"כ שלא בהקפה והבן. ובדרך אגב ראיתי באגודת איזוב שם שהקשה איך מותר למכור בהקפה שלא חל הקדושה אמועות מ"ש מפריעת חוב שאסור שלא מתחלל על מעות ודינו כסחורה והוא קושיא עצומה לכאורה. ויש ליישב ע"פ מש"כ בחז"א סי"ג סק"ו להוכיח שפריעת חוב הוא רק איסור דרבנן יעו"ש ההבנה ואכ"מ וי"ל לפ"ז דלא גזרו בדרך מקח. ומה שהעיר הגר"ג עוד דעדיין יקשה לר"ל שמשכיכה קונה מה"ת יקנה במשיכה ואח"כ ישלם. לענ"ד לולי דמסתפינא אמינא שדברי התוס' לא נאמרו לר"ל דעיינ רמב"ן שם שחולק על תוס' שודאי חל הקדושה שהרי שביעית דרך מקח ולדעת התוס' צ"ל שסתם מקח מה"ת נותן מעות אפירות ונתפס על הפרי משא"כ לר"ל שמשכיכה קונה ומשיכה אינו "מקנה" המעות רק מחייב (עיינ נתיה"מ סי' ר"ג סק"ו) א"כ בע"כ מה שאסרה התורה הוא גם כשמשלם אח"כ (וכל האוקימתא בע"ז ס"ג הוא לענין אתנן משא"כ שביעית הוא דרך מקח) ויל"ע. ומה שהקשה עוד דכל פעם שמשלם אחר המשיכה איך מהני שזה כבר אינו ברשותו של המוכר וכן המוכר יכול להקנות. אולי יש להדש שהוא מכח גבית חוב שמכיון שהקונה משלם שוב חייב לו המוכר מעות המוכר מסכים שהקונה יקנהו וכה"ג לא מיבעי' לדעת הנתיב"מ סי' שד"מ דלא בעי קנין בגבית חוב ר"ס סגי בריציו נקנה להמוכר רק גם להתחלקים י"ל שעכ"פ סגי בריציו הלוה שהמלוה יקנהו שלא יהיה חיסרון דמאן שם לך עיין קצוה"ח סי' צ"ז ושוב המלוה תופסו בחובו ויש להאריך בזה הרבה וקצר המצע ולפ"ז יתיישב שבשביעית דאסור לפרוע חוב לא מהני כה"ג וממילא אינו קונה מה"ת וא"ש קושית החת"ס באופן אחר והוא ע"ד חידוד

נושא ונותן באמונה

מו"מ בעיניני מסכת שביעית

רחמנא ולא לשריפה, ואי קיום מצווה קרוי לאכלה מאי פריך. ולכא"ל דאף אי קיום מצווה קרוי לאכלה היינו דוקא כגון נטילת אתרוג דקיום המצווה וההפסד באין כא', דבאותה שעה ממש שיוצא בו מפסידו. אבל קרבן העומר הרי ההפסד נעשה בתחילת שריפתו, וקיום המצווה לכא' אינו אלא אחר שתמשול בו האור, או משעה שתשלוט ברובו (עי' מנחות כ"ו), וכח"ג הרי הנאתו אחר ביעורו ודומיא דסתם עצים העומדים להסקה דהנאתן משנעשו גחלים וחשיב אחר ביעורן.

עיניני שביעית

ביעור בגרעינים וקליפות

הרב חיים צבי רוזנברג

במ"ש הגר"ד וולפסון שליט"א בד"ן קליפי רמון וגרעיני דיש להם שביעית וכתב הרמב"ם פ"ו הט"ו דאין להם ביעור וכי' המהריק"ו והכס"מ כיון דלא הוו עיקר הפרי אלא נטפלים גרידא ונתקשה מהמפורש בירושלמי דיש להם ביעור וכתב דס"ל להרמב"ם דתליא בעיקר דין ביעור דאי הוי לבער מהעולם תו היינו שלא יהא כבעלים וסגי בהקיום דביעור בעיקר הפרי אבל אי הוי הפקר להניח לכו"ע תו אף להטפל יש להפקיד והרחיב הדירושלמי אויל לשיטתיה דהוי לבער מיניה ותלי לה בדרי'הודה ור' יוסי יע"ש בטו"ט. ולכאורה יש לדון דלא תליא בזה כלל דלא הוי סברא דסגי כמה שמתקיים דין ביעור בעיקר הפרי אלא הוי סברא דכיון דעיקר דין קדושת שביעית דידהו לא הוי אלא משום דהוו טפלים לעיקר הפרי תו כיון דאין בהם מצד עצמן ליכא לדין ביעור. ויסוד לזה דהוי רק דין טפילות גרידא נ' ממ"ש הר"ש דגרעיני יש להם שביעית דחוו להסקה וצ"ב הא הא אין הנאתו וביעורו שוה ככל דין עצים ומ"מ איכא קדו"ש ועמד בזה הרש"ש ובע"כ דאי"ז אלא דין טפילות גרידא ורק דבעינן שיהא ראוי לאיזה תשמיש ואי"צ דליהוי הנאתו וביעורו שוה וכן נראה להדיא בדברי המהריק"ו והכס"מ שם וכן מפורש בתוספתא פ"ו ה"ב דיש חומר בשביעית ממע"ש דקליפי אגוזים ורימונים הוו כיצ"ב וע"כ דאי"ז מצד עצמן.

מושגי שביעית

לגבי דינא דחליפין

הרב אלכסנדר יוסקיןד שחור אופקים

שנינו בירושלמי הו"ד בר"ש דאם החליף את היין בשמן נאסר השמן בסיכה לפי דשימוש זה נעדר מן היין והדברים לפו"ר רחוקים מהשגתינו דהלא סוכ"ס כיום זה שמן ולא יין ובכלל הלאכלה דשמן נכללה אף הסיכה ולמה נאסרה כאשר בא הוא בחליפי היין. וראיתי שעמד בזה בעל המושגי שביעית בגליון 2 אך העמיד הקו' באופ"א דהלא היין נאסר בסיכה משום הפסד והכא א"י"ז הפסד ולכא"ל קו' זו לא ק"ל לפי דהלא עד כמה דהלאכלה דהשמן יקבע לפי היין לא איכפת לן כלל דאי"ז הפסד של השמן ואכן כך הביא מרבינו הקה"י [ורק לא נתחורר כיצד היין שכבר בטל מן העולם עדיין עומד לפנינו ולא השמן דילן] אלא דאנן בקושיין הק' דהיא גופא דאי"ז איזה דין שלא להפסיד שנדון על שימוש של סיכה לגבי יין שהוא הפסד אלא כנודע לכל דהכל תלוי בלאכלה של הדבר ועד כמה דהדין בלאכלה נתשנה למה יהא זה הפסד אטו יין והחמין יהא אסור בשימושי החומץ שאינן בכלל שימושי היין אתמאה. ואכן הביא שם את ד' הגרי"ז דס"ל דהיות ופרטי דיני הקדושה הם בעצם קדושת הפרי ולהכי דיניו ופרטיו הם בחליפיו ואנן בקושיין נהדר על הראשונות דאטו ביין והחמין כן הוא והלא בשלמא אי הקו' דיש איסור להפסידו דהו"ל דין פרטי ומסוים על מעשה פרטי אבל אם כל עניין ההפסד והסחורה כלול בלאכלה הלא הדבר נתון לשינוי אף לפי"ד וכדוהוכחנו מיין והחמין. וע"כ אשר נראה לקטני האמונה אולי אף אמת הוא דהנה יסוד היינו חליפין הוא עניין מחודש לפי דאחר אשר נתבאר כבר טובא בבי מדרשא דכל עניין השביעית הוא זכות אכילה ולא בתורת בעלים ואדרבה כל עניין הוראת בעלות נאסרה ולכן אסור לו להפסיד ולסחור בהם אלא רק להשתמש בהם שזה כל עניין השביעית דשימושה לכל [כולל הבעלים] ומעתה הוה ס"ד דאף דעברין דידן דסחר בשביעית מ"מ אי"ז שלו ואין לו כלום בחליפיו דמעיקרא אין לו אלא זכות בעלמא קמ"ל דהשימושין דהיו לו לפנ"כ בהיין ברי החלפה ניהו ואחר דזה מאי דמכר זה מה דאית ליה באשר קנה [דהלא ילפי' מקרא דהשביעית כהקדש דמאי דתופסת דמיה ביאור העניין הוא דאי"ז כמכירה דהיחס הוא להממון אלא כבהקדש דהיחס הוא להחפץ ואדרבה הממון והשוויות הוא מדיו מ"ל הן מ"ל דמיהן והראיות לכך מרובות מסוגיות ערוכות בתמורה] ושפיר כל מאי דאית ליה הוא השימוש הראשון דהיה ליה ולא דמי כלל לגוונא דיין שהחמין דהחפצא עצמו נתחלף דאז ודאי ניזיל אחר שימושי העכשוויים וז"פ. ובוה א"ש הא דהקדושה תשאר רק באחרון ולא בכל החליפין לפי דעיקר עניינא דחליפי שביעית לא נפעל בהקדושה אלא בהממון ורק בצורת הקדש כמשנ"ת ולהכי מבואר בעי"ז סב: דאם אין הפ"ש בעיין אין כאן חליפין כלל דהו"ל כמתפים בדבר שאינו קיים דאינו אף בהקדש. ואף א"ש הא דקיי"ל דבדרך חילול מהני בחליפין בפרי שני ולא צריך דרך מקח דכמשנ"ת דאי"ז דיליה ואין כאן מקח אלא הקדש וכמדו' דנגע בזה האו"ש בפ"ח ממאכ"א ה"ז ע"ש. ויש הרבה להשיג במושג הזה. ואין כאן מקומו ורשותו.

נושא ונותן באמונה

שבייתת קרקע בשותפות של מחלל שביעית

הרב מרדכי אליהו סלושץ ר"כ נחלת משה

כידוע כמה אחרונים סוברים שמצוות שבייתת הארץ אינה רק על הגברא העובד אלא גם על בעל הקרקע, דבעל הקרקע מצווה שלא תעשה מלאכה בקרקעו, ולפיכך אף אם גוי עובד בקרקע, עוברים הבעלים על עשה דושבתה הארץ. [ומ"מ לא דמי לשבייתת בהמתו שהאיסור רק על בעל הבהמה ולא על העובד (מלבד בהוצאה משום מחמר), דהכא בין העובד בקרקע עובר על העשה אף בקרקע דלאו דיליה, ובין בעל הקרקע עובר אף שאחר עובד בקרקעו. וצ"ע איך למדו מהך קרא שני איסורים]. ויסוד הדברים על פי הרי"ז [ע"ז ט"ו] בדעת רש"י [שם], ועל פי המהרש"ל בתוס' [כ"מ צ' א' ד"ה אבל] ור"ת [בר"ש ריש שביעית] גבי וריעה בתוספת שביעית, ואכמ"ל. וכתב בחוש שני [פ"א ה"א עמוד מ"ז] שמי שיש לו שכנים שעושים בשמיטה מלאכתו בשדה השותפות ורוצה להניצל מהאי איסורא דשבייתת קרקעו, שיפקיד

את הקרקע בפני שלשה לכל השנת השמיטה, וכעין מה דאיתא [שו"ע או"ח רמ"ו ג'] לגבי בהמתו המושכרת לגוי, שאם רואה שהגוי עושה בה מלאכה יפקירה לכל השבת, וה"נ יפקירה לשנת השמיטה ואחרי השמיטה יחזור ויזכה בקרקע. אלא שהעיר [בשער הציון] דלשער המשפט [ער"ה

א'] חצר השותפין שאחד מהשותפין הפקיד חלקו, זכה השני בחלקו אף בלא דעת קנין, וכדן חצר של אדם שקונה לו שלא מדעתו, ואם כן אם יפקיד את חלקו מיד יזכו השותפין בחלקו ושוב לא תתחור לו הקרקע אחרי שמיטה. ויש להעיר בהאי עניינא כמה הערות: א. עיקר דברי השער המשפט הנ"ל לכא' נסתר מגוף דברי השו"ע הנ"ל גבי ישראל שהשכיר בהמתו לגוי דמפקירו בשבת ולאחר שבת זוכה בה. דבשער המשפט שם מתבאר שלא רק בשותפות של קרקע זוכה השותף בחצי השני שהפקיד, אלא אף בשותפות בהמה שאחד מהשותפין הפקיד יזכה השותף בקניין חצר, עש"ה דמיייר אף גבי שבה ולדות. ולא חש למימר דמיקרי חצר המהלכת, וכנראה משום שהבהמה כלפי עצמה לא נחשבת מהלכת. והשתא אם נאמר ששותף שהפקיד חלקו זכה בו השותף השני, אף משכיר שיפקיד את בהמתו לאחר שהשכירו לאחר, יזכה השוכר בחלקו, דהא י"א דחצר השוכר קונה לשוכר מהפקר [סמ"ע חו"מ ש"יג ה'], ואף החולקים וסוברים דחצר השוכרה קונה למשכיר [שו"ע ו"ש ד' שם], מסתבר דהני מילי ביש משכיר, אבל כשהמשכיר הפקיד חלקו יש לומר דאף השו"ע יודה שיכול השוכר לזכות בקניין חצר, ודו"ק בש"ך שם ואכמ"ל. וא"כ אם יפקיד המשכיר את בהמתו יזכה הגוי השוכר בהמה ולא יוכלו הבעלים לקחת את בהמתם לאחר השבת. אלא משמע דאף אם השותף הפקיד חלקו אין השותף או השוכר זוכה בחלק המופקר. אמנם הראיה הנ"ל מהשו"ע דלא כשער המשפט אינה אלא לסוברים שגוי קונה בקניין חצר, אבל לסוברים [עין רעק"א חו"מ ריש סי' ר', ומשנה ברורה סי' תמ"ח ס"ק י"ז ובשער הציון שם את מ"ב] שאין גוי קונה בקניין חצר, שוב אין ראיה משם שאין השותף זוכה בחלק ההפקר, ואה"נ שני שותפין ישראלים שאחד הפקיד את חלקו וכגוונא דידן שמפקיד קרקעו משום ששותפו עובד בקרקע בשביעית, או ישראל שהשכיר בהמתו לישראל אחר והפקיד בהמתו לשבת זכה השותף והשוכר בחלק הבעלים. ב. בעיקר הבעיה שאינו רוצה שחברו יזכה בחלקו בחצר ויותר לא יהיה לו זכות לכנות שם וכדומה משאר שימושים, יש עצה פשוטה שיפקיד רק את חלק הקרקע שנעשה בו מלאכה, דהיינו המקום שהאילן והעשבים יונקים ממנו, ולא יפקיד את הקרקע עד התהום, ולאחר שמיטה לא יוכל השכן להחזיק ולהיות בעלים בכל חלקו שבחצר, דיאמר לו טול אדמתך מעל קרקעי, וחלק הקרקע עד התהום עדיין שלי. ג. אלא שצ"ע אם ינצל מאיסור דלפני עור כמה שמפקיד חלקו אם חברו יזכה בשנת השמיטה בחלק הניקיה, דכיון שמיד יזכה בו השותף השני, יש לעיין אם עובר כח"ג משום לפני עור, שהרי מכשיל את שותפו שנעשית מלאכה בחלקו. ויסוד הספק הוא אם אדם שיש לו חצי בהמה שלא שובתת בשבת עובר איסור יותר חמור מאדם שיש לו בהמה שלמה. דגבי ריבוי בשיעורים דנטילת נשמה מבואר בגמ' [חולין ט"ז ב'] דאין נפק"מ אם ישחוט בהמה גדולה או קטנה, ומסתבר דה"ה גבי שבייתת בהמתו אין נפק"מ אם בהמה גדולה תעשה את המלאכה או בהמה קטנה, וכגון שמשום פיקוח נפש צריכה אחת מבהמותיו לעשות מלאכה, אין איסור יותר חמור במה שבהמה גדולה לא תשבות ולא בהמה קטנה. והנידון אם ה"ה אין נפק"מ אם בהמה שלמה תעשה את המלאכה או רק חצי' בהמה תעשה את המלאכה, וכגון אדם שיש לו בהמה בשותפות גוי, ומשום פיקוח נפש צריך שאחת מהבהמותיו יעשו מלאכה, יש לעיין אם מדינא דהקל הקל צריך שהמלאכה תעשה בבהמה שחציה שייכת לגוי. וכן כאן צ"ע באופן שרואה שנעשית מלאכתה בשדה שיש לו בה שותפות, אם חברו השותף יוכל באיסור יותר חמור במה שיקנה לו את חלקו, או שאין כאן כלל הכשלה של שבייתת שדהו במה שמקנה לו את חלקו, שהרי בין כך חצי שדה חברו לא שובתת, ואין האיסור מחמיר במה שכל הקרקע שלא שובתת שייכת לו. ואם נאמר שחברו נכשל באיסור יותר חמור יצטרך להפקיד באופן שלא יוכל השותף לזכות בחלקו.

בענין לקח לעצמו והותיר

הרב זלמן לייב מייזעלס בארא פארק

בתוספתא הביא ר"י דלגבי בכור אם לקח לעצמו אסור למכור ביותר מדמיו, והוה אפשר לומר דטעם האיסור דחוששין לתקלה דזה הטעם הא דאסור למכור בכור, ולפ"ז בשביעית הדין דאם לקח לעצמו מותר למכור אף ביותר מדמיהן וכ"נ באו"ז בס"י ש"ל, דכ' דכל מחלוקת ר"י ורבנן הוא דוקא בבכור, דהוא משום חשש תקלה, אבל בב"י בס"י קי"ז לגבי דברים האסורים בסחורה כ' דאם לקח לפועלים אסור למכור ביותר מדמיו והביא המשנה זה, וכ"כ ברש"י דלגבי שביעית תלוי במחלוקת הנ"ל אם מותר למכור ביותר מדמיו, ונראה שהבינו דטעם האיסור משום דמקרי סחורה אם מוכרו ביותר מדמיו, ובפשטות תלוי במחלוקת אי האיסור סחורה הוא דוקא בשעת ליקוט כמו שנראה מתוס' סוכה ובר"ש או האיסור הוא המכירה, ומהדין דבנו לוקט והוא מוכר בפשטות נראה דהאיסור דוקא בשעת ליקוט. ובגוף הדין ברש"י כ' דלגבי שביעית קי"ל דמותר למכור ביותר מדמיו, דרבנן פליגי על ר"י ולא קי"ל כוותיה, והביא דבריו בדרך אמונה, וכ"כ בערוך השלחן ב"י ס"ד סי' ש"ו דהרמב"ם לא הביא דין זה לגבי בכורה וצ"ב מהב"י בס"י קי"ז דכ' לן להדיא לגבי סחורה בדבר האסור וצ"ב. באו"ז כ' שם דלגבי סחורה לא לקח לעצמו והותיר אסור למכור דדוקא לגבי בכור מותר למכור בדמיו דהוא רק משום חשש תקלה ובב"י הו"ל לא נראה כן וגם צ"ב דמ"ש משביעית דמפורש במשנה דאם לקח לעצמו והותיר מותר למכור וצ"ב.

אמירה לנכרי בשביעית

הרב שמואל אריה שציגל כולל מיר ירושלים

בגליון מס' 3 במדור נושא ונותן באמונה - הקשה הרב יצחק מרגליות על המהרש"ל דאמירה לנכרי בשביעית אסורה מדאו' כיון שמוזהר שלא יעבדו בשדהו וכמו שהאריכו האחרונים והקשה מתוס' ב"מ צ. ד"ה חסום שרצו להביא ראיה שמותר אמירה לצורך הנכרי מהא שלגבי שביעית מצינו שמותר לומר לנכרי שחורש בשדה חרוש בה טבאות עיי"ש ולדברי המהרש"ל הרי שם ודאי שאסור וכנ"ל אך באמת לא קשיא מידי כיון שכל דברי המהרש"ל זה רק בשדה הישראל שהבעלים מוזהרים שגם אחריהם לא יעבדו בשדהו אך שם מיייר שהגוי חורש בשדהו של הגוי וזה כבר מיתלי תלוי באיסור אמירה לנכרי הכללי ואין בזה לדברי המהרש"ל פלפול. אך הקושית הגדולה היא קושית השער המלך שטוס' רצו להביא ראיה להיתר מהא דמחזיקין ידי עכו"ם בשביעית והיינו שאומר לו שיחרוש טוב והוא יקח ממנו

נושא ונותן באמונה

מז"מ בעינינו מסכת שביעית

את השדה לאחר שביעית [ותוס' דחו שכיון שכבר התחיל לחרוש התירו מפני דרכי שלום] והקשה השער המלך ששם אין זו כ"פרת" שהרי הוא חורש בשלו ולדברי רוב המפרשים בזה גם הר"י והרא"ש שציידו כרש"י מורו שמונת וכמו שפורשן כן בדברי הרמב"ן הר"ן והנימוק

שם ומה ראה יש פה להיתר בתוס' ומוסיף שמה נימא שכיון שהוא אומר לו שיקח ממנו לאחר שביעית נחשב שעושה לצורכו א"כ לכולי עלמא צריך להיות אסור וא"כ היאך רצו להביא ראייה להיתר וזהו קושיא אלימתא. א. ונראה לומר בזה דהנה בעיקר דברי הראשונים שגם לרש"י זה רק בגלל שהוא בפרת הישראל בפשוטו זה משמע שהוא כנתיא שהאיסור הוא לא לצורך ישראל אלא בממון ישראל אך מלשון הרמב"ן נראה לבאר בזה שבפעם כל שעושה מחמת ציווי הישראל זה אסור מחמת אמירה לנכרי רק שאם הוא אומר לגוי שיעשה בשלו ולצורך עצמו אין פה כלל גדר של ציווי והוא כעצה טובה בעלמא ופיטומי מילי בעלמא הוה ולכן לא שייך לראות פה עשייה מחמתו ובגללו אך אם הוה בפרת הישראל נהי שהוא לצורך הוי אך כיון שבסמכותו לקבוע מה יעשה בממונו זה נחשב שהגוי עושה מחמתו ובגללו ועיון ברמב"ן שכן משמע בלשון ממש ודו"ק, [וכ"ש אם הוה בשביל הישראל לצורכו ואם זה בממון הגוי ופשוט] וכן לגבי הילך בשר ובשל לעצמן כיון שהבשר שלו שייך פה ציווי ואף שלכא"ו הוא מקנה לו את הבשר מייד ובשעת הבישול הוה בשר הגוי צ"ל שמ"מ כיון שבשעת האמירה הוא אומר בשלו יש פה ציווי וסגי בהכי ויל"ע היאך הדין אם יומר לו רק לאחר הניתנה וצריך להגדיר יותר וצ"ע. ואם כנים הדברים ניחא מפי מדוע תוס' לא הדגישו זאת ומפני שיש פה שתי נידונים דהם דנו רק אם איסור אמירה זה בדוקא כשזה לצורך הישראל ורק הראשונים הדגישו שצריך פרטי בשביל שבכלל יהיה פה ציווי ודו"ק. ומעתה נראה להגדיר דלתוס' הגדר שצריך שהעשייה תהיה "בשביל" אך לראשונים הגדר שהעשייה תהיה "בגללו" ומעתה אפשר שפה לגבי מחזיקין בשביעית כיון שכעת עושה בשל עצמו לא נחשב כעושה בשביל הישראל אך כיון שהוא מבטיח לו שהוא יקנה ממנו את השדה לאחר מיכן סגי שזה ייחשב שהוא עושה בגללו ולכן פשיטא לתוס' שזה צריך להיות תלוי בשתי המהלכים ודו"ק. ב. ועוד נראה לומר בדעת התוס' באופן נוסף וקצת מפולפל דהנה לדעת התוס' דמיירי בדישה של הישראל היה נראה בפשטות שלא מיירי דוקא בפרת ישראל אלא גם בפרת הנכרי ומה שנקטה הגמ' חסום "פרת" ודוש בה זה לאו בדוקא [ובאמת הראשונים העמידו שזה גופא מה שהוקשה לרש"י ולכן פירש שמייירי בדישת הנכרי]. אך מצינו דבר מחודש בביאור הגר"א (יו"ד סי' רצ"ז הראשון ס"ז) דנפסק שם בשו"ע שמוטר לומר לגוי שיוצק כלאיים בשדהו של הגוי ואע"פ שזה לצרכו של הישראל והפוסקים שם נדחקו בזה דהרי פסקין שיש איסור אמירה בכל התורה אך הגר"א מעמיד הדברים כפשוטם שאע"פ שהגוי עושה בשביל הישראל מ"מ כל האיסור זה רק אם הוא עושה בשל ישראל אך אם עושה בשלו מותר והמקור לזה הוא מהא דנקטינן בסוגיין "פרת" ולפירושו התוס' מיירי בדישה של הישראל ומ"מ משמע שרק בפרת ישראל זה אסור אך בפרת הגוי מותר. ומבואר דבר חדש שגם כשעושה עבור הישראל מ"מ זה אסור רק כשעושה בשל הישראל ורק ככה"ג אסור אמירה לנכרי ויש להוסיף שמה שהגר"א דימה את שדה הישראל ככלאיים לפרת הישראל בחסימה זה משום שצריך שהחפצא שבו נעשה העבירה זה יהיה ממנו של הישראל ובכלאיים החפצא זה השדה שבו נורע הכלאיים ובחסימה זה הפרה שאותה חוסם כיון שהחפצא של האיסור אינו מה שהדישה לא נאכלת אלא מה שהפרה חסומה וכמו שמסתבר מכת הטעם שזה מלתא דצער בעלי חיים ודו"ק. ומעתה נראה לומר בקושיית התוס' משביעית שלעולם כיון שאמר לו שהוא יקח ממנו את השדה לאחר שביעית זה נחשב שהוא עושה לגמרי בשביל הישראל וכמו שצייד השער המלך ומה שהקשה שא"כ לכו"ז זה אמור להיאסר י"ל ע"פ יסוד הגר"א הנ"ל שנהי שזה בשביל הישראל אך כיון שזה בשדהו של הישראל זה מותר וכנ"ל שיש דין שכל האיסור זה רק בשדהו של ישראל בכלאיים ובפרת ישראל בחסימה. ומה שתוס' קישרו זאת לשתי התיארוצים בתוס', נראה לומר דכל יסוד לומר כך זה רק אם זה מוכרח מהסוגיא ולכן אם מיירי מהסוגיא בדישת הישראל וכשיטת הר"י לחלוק על רש"י דאז מוכרח מהסוגיא בדישת ישראל כיון שדישת גוי מותרת ואזי מתעורר הדיוק שא"כ מדוע הגמ' נקטה "פרת" ומוכרח לייסד הנ"ל שרק בממון ישראל יש איסור אמירה ואז ניחא מהסוגיא במז"ק לגבי שביעית וכנ"ל, אך אם נימא כרש"י שסוגיין מיירי בדישת הגוי אזי מוכרח שדוקא בפרת ישראל יש איסור אך שוב מעתה כשנדון לגבי דישת ישראל שעושה עבור הישראל ממש אין שום מקור לומר שבעיני דוקא בפרת הישראל ומסברא פשוטה האיסור בכל גוונא ולכן קשה על שיטה זו ממו"ק דשם זה לצורך הישראל ממש ואין סיבה ומקור להיתר במה שהיו ממון הגוי ודו"ק ונפלא. ויש להוסיף שע"פ דברי הגר"א הנ"ל יש פיתרון למה שיש שמפקקים באותם שרגלים לקנות מנכרי בשביעית שלפעמים הוה כאמירה וכל מטרתם ויעדם של הנכרים זה עבור הישראלים ויאיסר מדין אמירה לעכו"ם אך להנ"ל כיון שהוא בשדה הגוי קי"ל שבוה אין איסור כלל ודו"ק.

יסודות ונידונים במאכל בהמה

א. המאכל תאנים לבהמה, אין הנאות של האדם מן הפרי וביעורו של הפרי שוה. הנה אף להראשונים דסבירא להו דהשבת מוצר כמו צביעת צמר ואפית פת חשיבה הנאה, מכל מקום מנדומה דהאכלת בהמה לא נחשב הנאות [של האדם שבהמתו משתבת] וביעורו [של הצמח] שוין, אלא מתייחס לדאגה לבהמה ולא להנאות האדם, ולכן אסור [לפחות מדרבנן] להאכיל מאכל אדם לבהמה, וכדאיתא בתוספתא פ"ה הי"ג, משום שיש כאן ביעור בלי הנאה. ומכל מקום למרות שאכילת בהמה היא ביעור בלי הנאה, התחדש דין חדש שדאגה לבהמה היא גם דבר חשוב לפיכך נוהג במאכל בהמה קדושת שביעית. ב. מאכל בהמה נוהג בו קדושת שביעית, אבל שאר צרכי בהמה לא. הנה גבי אדם כל צרכי האדם שהנאות וביעורן שוה נתרבו לקדושת שביעית, כגון צבעין והדלקת הנה, אבל גבי בהמה רק אכילה נתרבתה, אבל לא שאר צרכים, כגון אם צריך לשפשף את בשרה בצמחים כדי לנקותו ולמנוע ממנו חרקים, אין צמחים אלה קדושים, ובהו יש לפרש נידון הירושלמי (פ"ה ה"א) בצבעין לבהמה, שאין הכוונה לצבע ממש, דמה ענין צבעין אצל בהמה, אלא רוצה לומר "שאר צרכי בהמה", ומסיק דאין קדושת שביעית נוהגת בהן. ומסיק נמי (פ"ה ה"א) שאין עושין מאוכלי בהמה צבעין לבהמה. דהא בהא תליא, דשימוש שמקדש את הצמחים המיועדים אליו, הוא הדין שמוטר לעשותו בפירות שביעית, אך שימוש שאינו

מקדש את הצמחים המיועדים אליו, הוא הדין שאסור לעשותו בפירות שביעית. ג. פרנסת בעלי חיים חשיבא, גם כשאין לאדם תועלת מזה. מה שהתורה החשיבה מאכל בהמה, אין זה בגלל שיש נוחות לאדם שהבהמה אוכלת, שהיה קדושת שביעית נוהגת גם במאכל חיה (שהיא הפקר), וכמש"כ בקיצור הלכות שביעית, ובמקורות שם הביאו מהא דירושלמי שלחי פירק ב' דאסור להפסיד עלי קולקסייא, מפני שצבאים אוכלים אותם, ונראה שהוא הדין למאכל חיה טמאה כשועלים וכדומה. אלא זה בגלל שפרנסת בעלי חיים חשיבא. [ומכל מקום מאכל בעלי חיים עושין ממנו מלוגמא לאדם, שכשהצמח רואה אפשרות לשמש למלוגמא לאדם, הוא שואף לזה, שזה חשוב יותר מאכילת בהמה, ובטל ממנו מטרת מאכל]. ד. יש לדון במאכל עופות דגים וחגבים שקצים ורמשים. יש לדון במאכל שאינו ראוי או אינו עומד לבהמה וחיה, אלא לעופות, כגון הני פירות של עצי סרק שהעטלפים אוכלים אותם, האם נוהגת בהם קדושת שביעית. וכן האם מותר להאכיל לעופות מאכל העומד לבהמה וחיה. ואת"ל דעופות הרי הם כבהמה וחיה, יש לדון מה הדין בדגים, ומה הדין בשקצים ורמשים ותולעים, (ועלי תות יש לומר דבלא"ה מותר להאכיל לתולעי משי, שאינם מאכל בהמה אלא מאכל תולעים). ולהעזר שתולעים גם הם כבהמה וחיה (וכמו שהזכיר בשו"ת מהר"ט ח"א סי' פ"ג בתוך הדברים), יש לדון מדוע פירות שהרקבו ונפסלו מאכילת בהמה, פקעה קדושתן, למרות שהזכובים עדיין הומים עליהם.

בדין הנאות וכו"ש הרב נתנאל חורוניסקי כולל הליכות משה

א. בגמרא בב"ק מבואר דמשרה וכבוסה חשיבא כאין הנאות וביעורו שוה, ונחלקו הראשונים בטעם הדבר, רש"י בסוכה כתב "ולא לכבוסה – לכבס בגדים בין של שביעית, משרה וכבוסה הנאות אחר ביעורן, שמשעה ששורה הבגדים או הפשתן בין שעה אחת נתבער ואבד לו, והנאות אינה עד שילבש הבגדים", ומבואר דעצם מה שהבגד נתכבס ומושבח ממנו ע"י זה אינו נחשב כהנאה, והקשו התוס' מהא דאיתא התם בב"ק דצביעה בקליפי שביעית מותר דחשיב הנאות וביעורו שוין אף דגם בזה אין לו הנאה אלא בלבישתו, ובב"ק כתבו דלמאי דאמרין התם דבשביעית יש שבח סמנין ע"י ג' צמר ניחא, וכוונתם דכיון שיש שבח סמנין נמצא דאף לאחר צביעת הבגד עדיין חשוב כמי דאיתא לצבע בעין ולא נתכלה, וכליוו הוא בזמן הלבשה ואז יש לו הנאה והוי הנאות וביעורו שוין, משא"כ בכביסה ומשרה לא שייך למימר הכי, ואמנם בב"ק פירש רש"י דהחסרון בכבוסה משום שלא נתכבס הבגד עד לאחר כמה ימים מכילוי היין משא"כ צבע דמיד שנתכלה הצבע קלט אותו הבגד והוי הנוב"ש מיד בשעת הצביעה, ולפי"ה ההנאה היא מה שנשתבח ממנו ואי"צ הנאת גופו. העולה מן הנ"ל דברש"י בסוכה מבואר דריבוי הממון לא נחשב כהנאה וברש"י בב"ק מבואר שנחשב הנאה, ובפשוטו הצד שלא מהני משום דבעינן דומיא דלאכלה דההנאה היא בגוף האדם, ויל"ע מהא דמצינן דגם בדבר העומד למאכל בהמה יש בו קדושת שביעית, וכשנדון מהי ההנאה שמחמתה יש קדו"ש תלוי במח' הנ"ל, לרש"י בסוכה סגי בזה שהבהמה מתחזקת ע"י אכילה ומושבח ממנו, אמנם לרש"י בסוכה ע"כ רק שביעור בהמה או יקבל ממנה שימושים הוי הנאה, ומעתה תיקשי דהרי אכילת הבהמה היא מקודם ונמצא דהוי הנאות אחר ביעורו, ובהערות לגר"ש (שבת סח.) העיר (וזה הערה לכ"ע) דהרי אף חיזוק הבהמה אינו מיד בתחילת האכילה אלא לאחר זמן והוי הנאות אחר ביעורו (באכילת האדם לא קשה דהנאות האדם היא מיד באכילה משא"כ בבהמה אם דנים כלפי הנאות האדם קשה), ואמנם בעיקר הערתו יש לדון לנתבאר מהרע"א דעיקר יסוד האיסור הוא משום דהוי כהפסד י"ל שהוא דוקא כה"ג דאין ההנאה מוכרחת מהכילוי כגון בעצים להסקה וכוזה חזינן את הכילוי כדבר בפנ"ע, משא"כ כשהנאה מוכרחת מן הכילוי ובודאי תגיע אף אם אינם בב"א לא הוי כהפסד, והגר"ש תירץ דעל כרחק כיון שהתורה התירה פרות שביעית לבהמה נתחדש דאי"צ לדון כלל לפי האדם אלא דנים על הנאת הבהמה בעצמה וכיון שהיא נהנית מיד הוי הנאות וביעורו שוין ודומיא דאכילת אדם, ונתיישב הקושיא לכל השיטות. ב. ברין טובת הנאה בפירות שביעית ובדין סחורה בהבלעה בפירות שביעית. הר"ש הביא מהירושלמי דאסור לצבוע בטובת הנאה ולהלן בפ"ה מ"ה איתא אין נותנין לא לבכיר ולא לכלל ולא לספר וכו' ולכולן הוא נותן מתנת חנם ומתבאר שם ברא"ש והר"ב דקאי ארישא דנותן את זה שלא לישם שכר אף שיודע שלא יתבע ממנו שכר בעבור הפעולה, ונמצא דבעבור הפירות שביעית שנותן לו בעה"ב לא יתבע ממנו הפועל שכרו, ולדברי הירושלמי צ"ב מאי גרע מטובת הנאה, ויש לומר דהירושלמי מיירי שקצין מעיקרא ליתן ט"ה בעד הצביעה משא"כ כשלא קצין מעיקרא לא חשיב כסחורה, וכן הוא בר"ק קדורקס פ"ו ה"א על הלכה זו שכתב "ולכולן וכו' ואע"פ שיש בדבר גמילות חסד וגם כי אפשר שיוזיל אצלו או יניח לו משכרו בשביל כך מותר כיון שאינו מתנה כן בפירוש". האחרונים הקשו מדברי הר"ן בע"ז בדף נא: דהביא דברי הראב"ד דלשון טובה מתפרש כטובת דברים והוכיח ממה שמצינו בפרו"ש דתנן אין נותנין מהן אלא בטובה והיינו טובת דברים בדמים אסור כסחורה, ודחה הר"ן "דלעולם טובה דהתם כטובה דהכא דהיינו בטובת הנאה פורטא דכי האי גוונא לאו סחורה מיקרי שאי"ז כעין מקח", וצ"ל דהתם מיירי בלוקח פירות משדה הפקר ואי"ז מעשה מקח. החזו"א (יג' כג') תירץ דצביעה סחורה אסורה אף בטו"ה, ובהו ניחא דעת הר"ש דכתב דהבלעה מותרת סחורה וקשה הרי יש טו"ה ולמתנה ניחא שיש לחלק בין צביעה למכירה, ולפי"ה ניחא ג"כ האי דמותר ליתן מתנת חנם ולא נאסר משום טובת הנאה. במשנה בסוכה לט. איתא דאין נותנין דמי פ"ש לע"ה ובקונה ממנו אתרוג ולולב יתן לו אתרוג במתנה, ובגמרא אמרינן דבאינו רוצה במתנה מבליע דמי אתרוג בלולב וכתב רש"י "מכור לולב ביוקר עד שיתן לו אתרוג במתנה", אמנם בדעת הר"ש נראה לא כך, דכתב דאיסור סחורה הוא בפירות ידיה ולא בחבירו, והביא מהירושלמי דבמכור חלקו וחלק חבירו מותר, וביאר שהוא מדינא דהבלעה המבואר בסוכה ולרש"י דהגדר דכל המעשה מקח הוא על החפץ שאינו קדוש ה"נ במכור חלקו וחלק חבירו הגדר יהיה דיתן את חלקו במתנה וכל החיוב דמים יהיה רק עבור חבירו ולא מסתבר שיעשה כן, וע"כ נראה דלר"ש מעשה המקח ונתינת הכסף הוא על כל הפירות ומ"מ כיון שמוכר בידו עם דבר אחר ואינו מייחד דמים בעבור זה לא חשיב כעושה סחורה בפירותיו אלא עדדין תמה החזו"א האידך מהני להפקיע מהדמים קדושת שביעית דמה מהני מה דאינו מייחד דמים עבור האתרוג מ"מ יש כאן דמים שנתנו עבור דבר הקדוש. נתבאר בדעת הר"ש דהבלעה מתירה איסור סחורה, והר"ש כתב כן ע"י הבלעה בפירות חבירו, ויל"ע בגוונא דמתנ"י בסוכה האם ההבלעה מהני גם על האיסור סחורה או דמיירי

נושא ונותן באמונה

מו"מ בעינינו מסכת שביעית

בגוונא דליכא התם איסור סחורה, ולדעת הר"ש יהי דעיקר המקח מתייחס אל החפץ שאין בו איסור, ולדעת רש"י ג"כ יש להתיר כיון דאינו נותן הכסף בעבורו נמצא דאיתו נתן במתנה ואין כאן סחורה בפ"ש, ושמואל כיון שאין המוכר מסכים לתת אלא בעבור שיתן לו יותר דמים בעבור ההולכ הוכיח שנתן במתנה וקוצץ עמו שיתן לו מותב הנאה בדבר אחר דנתבאר לעיל דיש מקום לאסור, אמנם אם נימא דוקא בצביעה נאסר ולא במכירה אף הכא יהיה מותר.

בגדר איסור סחורה **הרב יעקב משה אלטמן, כולל נחלת משה בני ברק**

א] בשיטת הר"ש בגדר איסור סחורה, הר"ש מבאר המשנה, דהאופן האסור בסחורה, הוא כשמלקט בשביל למכור, וז"ל "דללקט לאכלה אמר רחמנא ולא ללקט לסחורה", והאופן דשרי למכור הוא, כשלא ליקט בשביל כן אלא מה שכבר נלקט ע"י אחר, הוא עכשו בא למכור, ואין איסור למכור ולסחור בפירות שביעית, רק ללקוט למכור אסור, ובנו לאו דוקא אלא כל אחר, ואלא דבנו הוא לרבותא, דיכול למכור במקומו שלו בשוק. מבואר דעת הר"ש, דאין דין בפירות שביעית בחפצא שלהם שלא לסחור, דומיא דאיסור הפסד דהוא ודאי אין בחפצא של פירות שביעית, אלא איסור בלקיטה לצורך סחורה. וצריך באור מה הטעם דיהיה איסור רק בשעת הליקוט, ונראה פשוט, דהוא מדיני ההפקד בפ"ה, דאינו הפקר אלא לצורך לאכלה ולא לצורך סחורה, וראה בסמוך שיש כזו משמעות מפורשת בר"מ, דיסור איסור סחורה הוא משום איסור הפקר. ב] והנה חידוש דבר פלא מצינו במב"ט [ח"א של"ו], דפירות נכרי אף דקדושים בקדו"ש, מותר לסחור בהם, דמצי אמר קאיתנא מכח גברא דלא מצית לאשתעויי דינא בהדיא, [ונכתב דלכך גם אין בהם דין ביעור]. והנה בבכורות יא: מצינו בגמ' הסברא לגבי דין נתינה בהפרשת תרומה, דהלווקה טבלים ממורחים מעכו"ם, אם מירחן ישראל מעשרן והן שלו, משום דקאיתנא מכח גברא דלא מצית לאשתעויי דינא בהדיא, ושם נראה, דהוא מצוה של ממונ, ובכמונן שייך הסברא דקאיתנא מכח וכו', אך באיסור סחורה שהוא דבר איסור, מה שייך הסברא דקאיתנא מכח מאן וכו'. ונראה דהמב"ט סבר דאיסור סחורה הוא מדין הפקר, ולכך הוא גם מצוה ממונית, [וכן סבר בבכורות], ולכך שייך הסברא דקאיתנא מכח וכו', [אכן בדבריו מוכח דשייך איסור סחורה אף אחר הליקוט, דהא הליקוט העכו"ם ליקט, ואין זה כשיטת הר"ש כאן, ואם יש סחורה אף לא בשעת ליקוט א"כ ע"כ אין זה מטעם הפקר, ושבו צריך באור שיטת המב"ט, וית' בסמוך]. ג] והנה בהמשך דברי הר"ש לכאורה תבר לגויזיה, דכתב "ואפשר דהקונה כדי להרויח כגון קונה מחבירו בזול כדי למכור ביוקר אסור דהיינו סחורה", וצריך באור ספיקו, דלכאורה אופן זה הוא עיקר סחורה, וכדמצינו בראשונים. אכן באמת תמוה אדרבה להיפך, דהא שיטתו דרך בליקוט יש איסור סחורה, וכאן אירי לא בשעת הליקוט, וא"כ מבואר הטעם למה לא פשוט דהוא סחורה, אך לא מבואר מה א"כ הספק ומה הצד שהוא סחורה. ולכאורה משמע דתבריה לגויזיה, ונסתפק האם האיסור הוא רק בלקיטה, והיינו האם האיסור הוא מטעם הפקר, אך תמוה ודחוק, דא"כ ישנתה פירוש המשנה, ולא באר לן מה יהיה הפרוש האחר, וצ"ע. ד] ונראה דיש לבאר, דהנה לקמן פ"ח מ"ג שנינו "אין מוכרין פירות שביעית במדה ובמשקל ובמנין", ובאר שם הר"מ "שלא יראה סוחר בפירות שביעית אבל צריך לעשות ענין מעניני הפקר שביעית". התחיל שלא יראה סוחר, והמשיך אבל יעשה מנהג הפקר, משמע דסוחר הוא סתירה להפקר, ומה מפורש דיסור איסור סחורה הוא משום דין הפקר, [וכן לשונו בפ"ה ה"ג]. אך אכתי תמוה, דהא פירות הללו כבר נלקטו, ואינם הפקר, ומאיה טעם צריך לנהוג בהם מנהג הפקר, ומה שייך לנהוג מנהג הפקר במה שכבר אינו הפקר. מבואר, דגם אחרי הוכיח מהפקר, הכל חשיב כבא מן ההפקר, וכל התשמיש הוא תשמיש מן ההפקר, ואין זה כהפקר בעלמא דאחר שזכה בו כבר אין שום דין הפקר, אך כאן דין התורה הוא שיהיה גדר שימוש תשמיש של המשתמש מן ההפקר, ולכך לא שייך להרויח ולסחור. ובהו יש לבאר הצד בר"ש, דגם לאחר הלקיטה, אם הוא אופן גמור של רוח, אף דאיסור סחורה הוא מטעם הפקר, מ"מ אסור, דיש דיני הפקר גם אחר בלקיטה, [ומיושב מה שתמנהו לעיל בדברי המב"ט, אך שייך איסור סחורה משום הפקר אחר הלקיטה]. ה] שיטת רש"י סוכה לט, מבואר דאיסור סחורה יסודו משום דין ביעור, ושיטת הרמב"ם ע"ז סב. דיסור איסור סחורה הוא משום ביטול לאכלה, ורק באופן דמבטל מנינה דין לאכלה, עיי"ש, ואכמ"ל.

בדין קליפות ובגדר איסור סחורה במחלוקת הראשונים **הרב אביעד אברהם קורצטג**

א] פ"ז מ"ג קליפי רמון והנין שלו קליפי אגוזים והגלענין יש להם שביעית ולדמיהם שביעית, ובר"ש כתב דשייך בהם שביעית והוא משום דקליפי אגוזים חזו לצביעה, וגרענין זיתים ותמרים חזו להסקה וחזו נמי לבהמה, וכו' וגרענין זיתים יש שמוציאים מהם שמן, ובפשוטו נראה דהא דיש להם קדו"ש משום שעומדים לצביעה למאכל בהמה ולשמן, אלא דיל"ע מש"כ דקליפי אגוזים יש בהם שביעית, משום דחזו להסקה, צ"ע דהא עצי הסקה אין בהם קדו"ש, וכבר העיר בזה הרש"ש, עיי"ש. ברמב"ם פ"ז משמיטה ה"ו קליפי רמון והנין שלו קליפי אגוזים והגרענין יש להם שביעית ולדמיהם שביעית אבל אין להם ביעור ולא לדמיהם ביעור. בכסף משנה ובר"י קורקוס פירשו דס"ל להרמב"ם דהגרענינים יש להם שביעית וכוון שעיקר הפרי ראוי למאכל אדם, חלה קדושת שביעית גם על הקליפים והגרענינים, והוקשה להם דהרמב"ם חילק דיש בהם שביעית ואין להם ביעור, ואם כטעם הנ"ל אמאי אין להם ביעור, וע"כ פירשו דהא דיש בהם קדו"ש הוא מטעם אחר, מאחר והם טפילים לפירות, ואגב הפרי חל קדו"ש גם על הטפל אליו, ומינה כיון שכל קדושתם מחמת טפילות לפרי, כל זה כלפי הקדו"ש, אבל כלפי דין ביעור לא נאמר בהם דין ביעור, דדין ביעור תליא באת שקרינן בהו כלה לחיה ובהמה, והוא כלפי מין מאכל ולא כלפי קליפות, עיי"ש. ונפק"מ בין הטעמים א. בקליפות שאינם ראויים כלל לצביעה, למאכל בהמה וכו', דלהמבואר בר"ש אין בהם קדו"ש, ולהמבואר בכס"מ והר"י קורקוס יש בהם קדו"ש. ב. עיין ברב"ז דהא דקליפי אגוזים יש בהם קדו"ש הוא דוקא בקליפה החיצונה שראויה לצביעה, אבל הקליפה הפנימית שאינה ראויה לצביעה אין בה קדו"ש, וכו' לשי' הר"ש, אולם לשי' חס"מ והר"י ק' לכאורה אין לחלק דכל קליפה חל בה קדו"ש מדין הפרי, דהוא טפל וחלק מהפרי. ויל"ע מהרמב"ם פ"ה שם הכ"א 'תקליפין' והגרענין שמוותרין בתורתם לזרע אין קדושת שביעית חלה עליהם והרי הן קצעים א"כ ראויין לצביעה, וכו', ואמלא דקליפות לא חל קדו"ש, וצ"ע להכס"מ והר"י קורקוס, דהא לדבריהם קליפות

קדושים אף שאין ראוי לצביעה מדין טפל לפרי, וברמב"ם כתב דקליפי שביעית אין בהם קדו"ש, ורק אלו שראויים לצביעה חל קדו"ש, ובשלמא להר"ש א"ש, אולם להכס"מ והר"י קורקוס צ"ע, ונראה לומר באופן חדש, ולומר דאף להר"י קורקוס והכס"מ, הא דחל קדו"ש על קליפות, אין זה מדין שהם מין הצובעים וכו' דא"כ מה קמ"ל, אלא דאם באנו לדון בהם קדו"ש מדין מין הצובעים או מין מאכל בהמה, לא היה חל עליהם קדו"ש, מאחר ואין עומדים לכך, ואף שראויים לכך, מיהו כל שאין עומדים לכך, והם מין עצים לא חל קדו"ש, ועיקר חידושו לומר דכיון שהם 'טפלים' להפרי, כל שראוי לדבר מסויים חל קדו"ש, אבל קליפי אגוזים כהקליפה הפנימית שא"א לצבוע בהם, לא חל קדו"ש כלל, דאלו שנטפלים להפירות, ומחמת זה חל עליהם קדו"ש, הוא דוקא שראויים למשוהו, אבל אם אין ראויים לשום דבר אף שהם טפלים לא חל עליהם קדו"ש, וטעמא דמילתא י"ל משום שאין נידון כפסולת, ובפסולת לא חל קדו"ש, וביותר, דהרי אוכל עצמו שקדוש בקדו"ש כל שנפסד ואין בו תשמיש פקע ממנו קדו"ש, ומינה דנטפל מהני לדון אותו שיחול בו קדו"ש, והוא אגב המאכל הוא רק שיש בו תשמיש כל שהוא, אולם כל שאין ראוי לכולם אפילו אוכל עצמו אין קדו"ש, וע"כ בעינן שיהיה ראוי לצביעה, למאכל בהמה, וכו'. ולפ"ז א"ש מש"כ הר"ש דבגרענינים חל קדו"ש משום שראויים להסקה, ועוד שהם מאכל בהמה, וצ"ע דהא בהסקה אין קדו"ש, דאין הנאתו וביעורו שוה, ולפי הנ"ל יש לומר דהקדו"ש חל מצד שהוא חלק מהפרי, ואולם אם לא היה ראוי להסקה אי הו' כפסולת ולא חל קדו"ש, (ולא עדיף מפרי עצמו שנפסל ממאכל אדם דאין בו קדו"ש), ורק מחמת שראוי להסקה חל בו קדו"ש מצד הפרי, ולזה כתב הרמב"ם בפ"ה דקליפים שמוותרים בתרומה אלמא דלא חשיב חלק מהפרי, ואין לו סיבה להיות קדוש בקדו"ש, אלא א"כ ראוי לצביעה ואין חל עליו קדו"ש. (ובחזו"א הקשה דהא פרי שנפסל תו אין בו קדו"ש, ואמאי הקליפים שלא ראויים יהיה בהם קדו"ש, ואולם לפי הנ"ל איה"נ דכל שאינו ראוי כלל אין בו קדו"ש, ורק באלו שראויים למשוהו יש בהם קדו"ש). ומיהו יל"ע לדינא בגרענינים שחל עליהם קדו"ש משום שראויים להסקה, אם יהיה מותר להסיק בהם, דלכאורה כל שחל בו קדו"ש אין להסיק בהם, דאין הנאתו וביעורו שוה, ונהי דאיתנהו דראוי להסקה לומר שחל עליהם קדו"ש, מיהו כל שחל קדו"ש לכאורה חייב להשתמש בתשמיש שהנאתו וביעורו שוה.

בגדר איסור סחורה **הרב ישראל בכרך כולל חזון איש**

הנה בפשטות גדר איסור סחורה הוא מפתא ביטול ענין ה"לאכלה" דהיינו דאמרה תורה דפירות שביעית יהיו לאכילה וכשעושה סחורה בהם ה"ז משתמש בהם לסחורה ולא לאכילה. אכן י"ל דגדר איסור סחורה הוא כמו שאר איסורי שביעית כעבודת קרקע ואיסור קצירה כדרך בעלים שענינים הוא שלא ינהג מנהג בעלים בקרקע ובפירות, וזהו ג"כ איסור סחורה דהיינו שענין המסחר בפירות הוא מנהג בעלים וזה אסרה תורה שלא ינהג בפירות מנהג בעלים אלא רק יהיו לאכילה. וכן מתבאר בלשון המאמרי בעדויות פרק ה' שכתב וז"ל: אין אוכלין מפירות שביעית אלא מתורת הפקר ומתוך כך אין פורעין מהן את החוב ואין עושין מהן שושבנות שהרי עתיד הוא להשתלם וכל שכן שאין משלמין בהן שושבנות ואין נותנים אותם לאומנין בשכרן, עכ"ל, וטעם איסורים אלו של פריעת חוב ושושבנות כו' והו' משום איסור סחורה [וכמ"ש הר"י קורקוס בפ"ה ה"ו] ומ"מ ביאר לנו המאמרי שאיסורים אלו הוא משום שאין אוכלין פירות שביעית אלא בתורת הפקר וכונתו כמשנ"ט דגדר איסור סחורה הוא שאמרה תורה לנהוג בפירות שביעית מנהג הפקר ולא מנהג בעלים. ומצינו עוד בפ"ה ר' נתן אב הישיבה בפרק ז' שכתב: אין עושין סחורה הוא שלא יסחר בפירות שביעית ולא ימכור ולא יפרע בו חובו שנאמר ולבהמתך ולחיה השוה בהמה לאדם בפרות שביעית כמו שהבהמה לוקטת בפיא ואין דרכה להסתחר בשום דבר מהן כך חייב אדם לעשות בפרות שביעית אם צבע בהן לא יקח שכר ואם לקט מהם הרבה לא ימכרנו, עכ"ל, ונראה כוונתו כנ"ל שבא להטעים איסור סחורה דילפינן מלאכלה שענינו הוא כמו שמצינו דין ביעור שאם כלה לחיה כלה מן הבית שהשוה הכתוב אדם לבהמה שאם כלה לחיה ג"כ אסור לאדם, ה"נ זהו גדר איסור סחורה שהאדם לא ישיג רווח ממון מפירות שביעית אלא יהיו הפקר לכל לאדם ולבהמה וכמו בהמה שאין לה רווח ממון מהפירות אלא רק אכילה כן ינהג האדם בפירות שיהיו רק לאכילה ולא ינהג כבעלים ולא ישיג מהם רווחי ממון.

האם ניתן לעשות מקח ע"מ שלא יתחלל **הרב אלחנן וינברג כולל שיה יצחק ב"ב**

בע"ז סב' א' תניא החמרין שהיו עושין מלאכה בפירות שביעית שכן שביעית מאי שכן שביעית אילימא דיהבינן להו שכר מפירות שביעית נמצא זה פורע חובו מפירות שביעית והתורה אמרה לאכלה ולא לסחורה. נחלקו הראשונים בעיקר איסורא דסחורה וכמו שיתבאר לפנינו. שיטת התוס' שעיקר איסור סחורה הוא להשתכר ולהרויח בפירות שביעית שאינם עומדים אלא לאכילה ולא להרויח מהם. ושיטת הרמב"ם שייך איסור סחורה הוא לקנות בפירות שביעית מה שאינו מתקדש בקדושת שביעית שבוה מפקיע הקדושה מהדמי שביעית. ולשי' התוס' נתבאר לן לעיל באות א' הא דחשיב כהפקעת הקדושה, משום דהקדושה חייאל בממונו שיעמוד לאכילה, ולפיכך כשהממון עומד אצלו לריחוק ולא לאכילה הרי"ז הפקעת הקדושה. ושיטת רמב"ם ר"ש א' וריטב"א כאן ובע"מ ב"ב בסוכה לט' דאיסור סחורה הוא לקנות מפירות שביעית מה שאינו קדוש בקדושת שביעית, שבוה 'מפקיע' הדמים מקדושתם. ובהו עובר על לאכלה ולא לסחורה שכיון שהפירות שביעית קדושים לאכילה, כשמעמידם לצורכו ומפקיע הייעוד שלהם לאכילה הרי הוא מחלל הקדושה וזהו איסורא דסחורה. ומשמע דליכא כלל איסורא של להרויח, שהרי סיים רמב"ם 'אלא שאסרו למכור בדרך סחורה' ולא משמע שיש עוד איסור. גם בתוס' כאן ובסוכה לט' ראו בזה חידוש שהאיסור הוא למכור ע"מ להשתכר, ובכל המקומות שמוכר בגמ' ה' איסורא אינו בהקשר לזה (גם בר"ש שביעית ז' ג' דן אם יש איסור נפרד של סחורה). וע"ז כתבו בסוכה שיש להוכיח שאמור דא"כ לא משכחת לה במשנה בשביעית פ"ז מ"ג שהיוו לה הנאסרים באיסור סחורה דומים להדדי. וגם הוכיחו מהא שסאסר 'סוחרי שביעית', אולם כבר כתב הר"ש שביעית שם שאפשר שהיו בעושים בדרך האסורה כמבואר במשנה שאין ללקוט ולמכור בשוק ואי"ז ראה חלוטא. ובפשטות ש' רמב"ן ודעימיה דליכא איסורא אלא או מדא' היכא שקונה דבר שאינו מתקדש, או מדבריהם היכא

נושא ונותן באמונה

מו"מ בעינינו מסכת שביעית

שמוכר כדרך סחורה, ובוה אסרו שם במשנה למכור בשוק. (ולפי"ז) ההיתר במשנה של 'בנו מוכר על ידו' היינו לאפוקי בשוק. ולשיטה זו היכא שקונה מפירות שביעית גופיהו מה שאינו מתקדש בזה ודאי עובר ואע"ג הפירות נשארים בקדושתם, כיון שדינא הוא דדמי שביעית ג"כ קדושה חלה עליהם, ובמה שקונה דבר שאין ראויה הקדושה לחול עליו גורם להפקעת הקדושה, ממילא חשיב כמפקיע קדושת השביעית מהדמים. (ואין לומר דהקדושה פוקעת דהרי הקונה דבר שמפקיע דינא דיאכל כנגדם, ובתוס' בסוכה לט' הקשו איך מחללים והרי אינם ברשותו אלמא דנשארו בקדושתם). והנה בחזו"א י' ג' כתב דבכל מקח בפירות שביעית אפשר להחליט כרצונם אם חפצים שהקדושה תחולל על המקח ודמי השביעית שהיו ביד המוכר יעברו לפירות שקנה בהם, או שמחליטים שהדמים ישארו בקדושתם ויגיעו כך ליד הלוקח ועל הפירות לא תחול קדושה. ועי' ש"ש שדחה דבריו מירושלמי מעשר שני א' א' דשם מבואר להדיא דשביעית מכירתה זהו חילולה ואי אפשר שלא לחלל. וגם בגמ' בסוכה מא' מפורש שאין דרך לקנות חלק מהחזו"א אלא אם קודם יחלל הדמי שביעית יעו"ש. (ועי' בדרך אמונה פ"ו שעה"צ צ' צח' מהק"י דהחזו"א חזר בו מחמת הירור). וגם בסוגיא בבכורות יג' ב' מבואר שאסור לפדות בדמי שביעית, ומ"ט לא אמרו דיפדה ע"ד שלא לחלל. וכן מעצם מש"כ הראשונים דמתחלל קדושת הפירות, אמאי לא אמרין דאינו יכול להחליט לחלל, כיון שבמקח יש אפשרות שלא לחלל, אע"כ כמסקנת החזו"א דהמקח עצמו מכריח החילול, דהרי הממון עומד כנגדו. העולה דנחלקו הראשונים באיסור סחורה אם הוא להשתכר ולהרויח או לתת את המעות במה שאינו מתחלל. ובפשטות לכונ"ע ליתן את המעות על מה שאינו מתחלל חשיב סחורה וכל המח' היכא דעומד לשכר מצד ההחזקה שלו אע"ג שאינו מחלל עצם קדושת הפירות, אבל כשמחלל קדושת הפירות לית דינא ולית דינא דחשיב סחורה וכדאמר בגמ' דהפוער חובו מדמי שביעית חשיב סחורה.

בפירות שביעית לסוף מוכר את מטלטליו שנאמר בשנת היובל תשובו איש אל אחוזתו וסמך ליה וזי תמכרו ממכר לעמיתך והק' המהרש"א דבקרא דבשנת היובל לא כתיב איסור סחורה וכתב לתרץ וז"ל שם: דבהאי קרא כתיב לעיל מניח מן השדה תאכלו את תבואתה וגו' דהיינו שהיו כולם שוים באכילת שדה לבהמה שאוכלת מן השדה שהכל יהיה הפקר וכמ"ש לאכלה ולא לסחורה, ולזה אמר אף על פי שאמרת לך שכולם שוים בפירות שביעית לענין אכילה אל תאמר שבאותה שנה לא תשוב הקרקע גופה לבעלה הראשון ותהיה הפקר אלא דאף בשנה זו שתאכלו כולם תבואתה הקרקע היא בחזקת בעליה גם לענין מלאכה ותקון קרקע המותרות בשביעית וביוכל, והשתא נסמכה שפיר וכי תמכרו וגו' לאיסור פירות שביעית שאמר מן השדה תאכלו וגו' כלו' ולא תעשו בהם סחורה, עכ"ל, ומתבאר בדברי המהרש"א כנ"ל דבקרא דילפינן דין ביעור נכלל בזה גם איסור סחורה שהוא כמו גדר דין הביעור שהושוו אדם ובהמה וה"נ אסור לעשות סחורה שגדר האיסור בזה הוא ג"כ שהושוו אדם ובהמה באכילת פירות שביעית ולא יעשה בהם סחורה וכמשנ"ת.

קדושת שביעית בסכך ירוק הרב דוד חרת - ירושלים

הנה הרבנים חיים יצחק מאיר ואלחנן שורץ (בגליון 2) יצאו לדיון בדבר החדש מה טעם אין נוהגים קדושת שביעית בסכך, ובאמת יל"ע מה טעם אין נוהגים כן, וכתבו שם לדון בכמה טעמים וכולם אינם מרווחים כמו שכתבו, ואולי הקלו מחמת צירוף כל הטעמים כולם, וגדול כחא דהיתרא, וע"ע. ואני לא באתי אלא להעיר בדבר אחד שכתבו שם, שדנו דלפי מה שכתב הרב בעל חזו"א דהטעם שעצים לבנין ולכלים אינם קדושים משום שהשימוש בהם אחר שנשתנו ובעת השינוי נפקה מהם קדושת שביעית, ודנו דלפי השיטה בתוס' חולין קכ"א דבית שסיככו בורעים אינם מקבלים טומאה הוא אף בסוכה ופקע מהם שם אוכל, דא"כ י"ל דה"נ מיקרי שנשתנו. וכתבו שם בסוגריים דיל"ד מה טעם לולב שעשאו למטאטא לא חשיב שנשתנה, ואמרת לפרש הדברים ולפ"ז נראה דטעמו של החזו"א אינו שייך כאן. דלכ' נראה דטעמו של החזו"א דלולב שעשאו למטאטא אע"ג שנשתנה שמו ועתה הוא כלי, מ"מ לא פקע ממנו קדו"ש משום דיכול לפרקו, וכמבואר בדבריו שם שציון למה שאמרו בב"ק חופיא ועבדיהו שרשורא. ומבואר דאע"ג דהוי שינוי ועתה הוי כלי מ"מ כיון דיכול לחזור לבריות לא פקעה ממנו קדו"ש. ולפ"ז לכ' פשוט דה"ה נמי בסכך, אף אי נימא דעתה אינם מקבלים טומאה אוכלין כההיא דחולין, מ"מ לענין שביעית לא פקעה ממנו קדו"ש ודמי ללולב שעשאו למטאטא (ומ"ש החזו"א דעצים ששימושם לבנין מיקרי שינוי, י"ל שקשה מאד לנתקן, וכיון שאין הדרך לעשות כן וכמבואר סוכה ל"א, חשיב שינוי גמור לענין זה), וא"כ הדרא קושייתם לדוכתה דלכאורה לשיטת החזו"א יאה בשימוש של הסכך סיבה להחלת קדושת שביעית.

בענין צמחי בר הרב זאב וקסמן

בגליון ג' מדור נושא ונותן באמונה עמ' טז' דן הר' יוסף בש שלט"א במין שראוי למאכל בהמה שרובו גדל הפקר ואין אדם נוטלו אי קדוש בקדושת שביעית ומיית' דדנו בזה בקובץ א' לענין סכך ודן לחלק בין דבר שיש לו שימוש אחר דאינו קדוש לדבר שאינו עומד לשימוש דקדוש כיוון להחזו"א ס"ג ס"ק כא' ד"ה ומיהו שכת' ומיהו צריך טעם מ"ש סיהא דצריך מחשבה אף לענין שביעית ומ"ש עולשין דא"צ מחשבה... א"נ שאין עומדין לתשמיש אחר אלא מניחין אותן ונובלים אבל סיהא עומד לעצים... והיינו דאע"פ שרובם נובלים קדושים בקדושת שביעית [ואפשר דהיינו רק היכא שאין דרך אדם לטרוח לאוספו אך משתמש בה שתחת ידו] אך אם יש להם שימוש אחר אינם קדושים. וכדברי פי' ר"ג הנ"ל כתב המהרש"א בקידושין דף כ' א', באה דאמרו הגמ' שם כמה קשה אבקה של שביעית אדם נושא ונותן

המשך מושגי שביעית מעמ' י"ד

הוא אכילה וצריך שגם אחר שהחליפין יוכל לקיים את שימושם והוא החליפין בדבר שא"א לאכלו, ודמי לאיסור מכירת מאכל אדם תמורת מאכל בהמה כיון דאינו יכול להשתמש במאכל"ב לאכילת אדם כשימוש המאכל"א שמכר, וכ' דאיסור זה הוא מדרבנן. בקידושין נב. איתא המקדש בפירות שביעית מקודשת. ברמב"ן הנ"ל כ' דאירי בעבר וקידש דהא קידושי אשה אסורין משום סחורה כבהמה ועבדים דא"א לקיים באשה לאכלה. אמנם בתוס' בע"ז סב. העלו צד שחזו"ל התירו משום פו"ר ובגלה"ש שם הק' דבירושלמי להדיא שאסור. בתורת זרעים הק' הרי יכול לקדש בפרי שווה פרוטה שהוא דבר מועט ומותר. ותי' דקנין אשה דבר חשוב הוא ואסור אפי' נקנה בפרי מועט. אכן עפ"י העולה מהרמב"ן דאיכא ב' איסורי סחורה לק"מ, דהיתר דבר מועט לא נאמר כלפי האיסור לקנות דבר שא"א לקיים בו לאכלה וכמשנ"ת.

איסור סחורה על המוכר או על הקונה

בקידושין נב. מוכיחה הגמ' דהמקדש בפירות שביעית מקודשת, מדתנן התם דחמש נשים שקיבלה אחת מהן כלכלה של פירות שביעית לקידושי כולן מקודשות. בנוב"י (אה"ע עו עז) נחלק עם ר' יצחק הלוי במגרש אשה ע"י שליח בעל כרחא אי אמרי' אין שליח לדבר עבירה דעבר על חרם דרבינו גרשום ובטלה השליחות. והוכיח רי"צ הלוי דהשליחות קיימת, מאשה זו שקיבלה הכלכלה לקידושי כולן וחלה שליחותה אף שעברה באיסור סחורה בפ"י ש.

כלימפואר
עמוד תורני מודר
054.85.92.161:טל

אנו זקוקים להשתתפות בהוצאות לזיוכי הרבים ניתן לתרום בעמדת קהילות מס' 8317 תורת הטהרה קטגוריה פנימית 3 אהלי שביעית וכן בקו הצדקה בשלוחה הני"ל: 0732757000

< וכן בעמדות נדרים פלוס

תורת הטהרה שלוחה 6394 קטגוריה 2 לאהלי שביעית או בנדרים פון: 037630585 שלוחה 6394

ניתן לשלוח הארות והערות במסכת שביעית - עד 500 מילים.

למדור נושא ונותן באמונה עד ערש"ק (כולל) פרשת ניצבים למייל: 0761377@gmail.com

לקבלת הגליון במייל ניתן לשלוח בקשה לכתובת המייל: 4124127@GMAIL.COM

כמו"כ בכל עניני הגליון ניתן לפנות במייל הנ"ל או בפל: 0548592161 בחו"ל: 13479092906